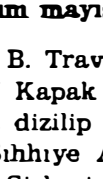
B. TRAVEN

GECE ZİYARETÇİSİ

ADA
YAYINLARI

B. TRAVEN • GECE ZİYARETÇİSİ

1. basım mayıs 1987

GECE ZİYARETÇİSİ / B. Traven'in öyküleri / Türkçesi, Okay Gönensin / Kapak resmi, Nazan Tacer / Doyuran Matbaası'nda dizilip basılmıştır / Oda Yayınları, Babıali Cad. Sıhhıye Apt. 19/3, Cağaloğlu / Haberleşme, PK. 57, Sirkeci İstanbul / Telefon: 527 39 53 - 511 61 41.

B. TRAVEN

Türkçesi :
Okay Gönensin

GECE ZİYARETÇİSİ

İÇİNDEKİLER

GECE ZİYARETÇİSİ	5
YENİ BİR TANRI DOĞDU	57
BİR DOSTLUK ÖYKÜSÜ	65
BAŞARISIZ DÖNME	74
DAVAR SÜRÜCÜSÜ	83
MUCİZE	108
BÜYÜK ÜRETİM	120
GECE ÇAĞRISI	134
ETKİLİ BİR İLAÇ	161
MACARİO	174

GECE ZİYARETÇİSİ

1.

Bir Meksikalıdan bakımsız ve tropikal çalılarla örtülü elli dönüm toprak almıştım. Yirmibeş pezo vermiştim, kalanını da tapuyu alınca ödeyecektim.

Kendime kızılderili kulübelerine benzer bir şey yaptım ve toprağı işlemeye koyuldum. Kolay değildi ormanın ortasında bu iş, ama yine de canla başla giriştim.

Bir süre sonra bölgedeki tek beyaz olmadığımı öğrendim. Atla bir saat gidince, en yakın komşum olan doktor Cranwell diye birinin evine varılıyordu.

Kızılderililerin oturduğu köy onsekiz, istasyon ise yirmiyedi kilometre uzaktaydı. İstasyonun yanında da iki Amerikalı aile şansını deniyordu, toprak işliyorlar ve kızılderililerin yaptıkları odun kömürünü sefil görünüşlü dükkânlarında satıyorlardı.

Doktor Cranwell'in çiftliği, benimki gibi, bir tepenin üzerinde, çalıların ortasındaydı. Dermeçatma kurulmuş üç odalı bir barakada tek başına yaşıyordu. Bu ormana niçin gömüldüğünü bilmiyordum, öğrenmeye de çalışmadım hiç. Beni ne ilgilendirirdi.

Görünüşe bakılırsa biraz hayvancılık yapı-

yordu. İki ineği, iki atı, üç katırı ve birkaç tane kovanı vardı. Kuşlar sürekli olarak arılara saldırıyor, doktorun toplayabildiği bal da ancak sabah kahvaltılarını kurtarıyordu.

En yakın komşuları, ranchito'sundan sekiz yüz metre ilerde yaşayan iki kızılderili ailesiydi. Bunların erkeklerini tarım işçisi olarak kullanıyor, kadınlar ise küçük eviyle ilgileniyorlardı.

Zamanının çoğunu okumakla geçiriyordu. Okumadığı zamanlar ise barakasının eşiğine oturuyor ve ayaklarının altında göz görebildiğince uzanan binlerce kilometre karelik ormanı seyrediyordu. Tozlu ve hüzünlü bir yeşili vardı ormanın ve yalnızca yılın dört ayında, yağmur mevsiminin sonunda aydınlanıyordu.

Herbiri üç aileden daha kalabalık olmayan birkaç kızılderili topluluğu bu geniş bölgeye dağılmıştı ve varlıklarının tek işareti, günün belli saatlerinde iyi gizlenmiş jacalitos'larının, kulübelerinin üzerinde yükselen dumanlardı.

Olağan bir insan, bu koca karanlık ormana bakmaktan başka bir işi olmamasından yaşama isteğini yitirebilirdi. Ama bizim doktor bu görüntüyü seviyordu.

Ben de seviyordum. Yorulmadan saatlerce bakabilirdim ormana. Beni ilgilendiren gördüklerim değildi, bu dikenli çalıların arasında geçen binlerce küçük ve büyük olayı, yaşam için, aşk için bir an bile durmadan süren sonsuz kavganın çeşitli görüntülerini düşlemeyi seviyordum. Yaratılış ve ölüm... Pek emin değilim ama, doktorun da aynı şeyleri duyduğunu sanıyorum. Yalnız o, bundan hiç sözetmezdi.

Benim kulübe onunki ile aynı tepede, ancak biraz daha aşağıdaydı. Komşularımdan ondan daha uzaktım. Çok ender olmakla birlikte, yalnızlıktan sıkılırsam atıma atlayıp doktorun ziyaretine gidiyordum, yalnızca insan yüzü görmek, insan sesi duymak için.

Tropikal ormanda öyle zengin bir yaşam vardır ki, eğer insan her böcekte, her kertenkelede, her kuş ötüşünde, her yaprak hışırtısında, her çiçekte bütün evrenin varoluşunu duyabiliyorsa hüzün diye bir şey tanımaz ormanda. Ama bazen uzaktan uzağa bir tür korku, bir yürek burkulması hissediyordum. O zaman, ağır ağır işleyen bir motorla, yönümü bulacak araçsız, tek başıma bulutlarla çevrili bir uçakta ya da günbatımında, sakin bir denizin üzerinde, kıyıdan çok uzakta bir sandalın içinde olduğum duygusuna kapılıyordum.

Doktor pek konuşkan değildi. Ormanda yalnız yaşamak suskun kılar insanı. Günün ya da gecenin bir anı yoktur ki, orman, sayısız sesleriyle ya da sürekli büyüme ve çürüme hareketiyle sizinle konuşmasın. Kaçınılmaz olarak, yaşamın tek bir anlamı olduğu sonucuna varır insan, ve sürdükçe tadını almak, olabildiğince çok şey çıkarmak gerekir, çünkü doğduğumuzdan beri içimizde vardır ölüm.

Doktorla, sallanan sandalyelerimize oturup, iki ya da üç saat konuşmadan durduğumuz çok oluyordu. Yine de bir tür mutluluk tadı alıyorduk.

2.

Bazen doktor bana dönüyordu:

— Şu, bayırın öte yanında, otlağın kıyısındaki küçük bataklığı biliyor musunuz? Onun yanında, yıkılmaya yüz tutmuş, palmiyeden ilkel bir kulübe vardır. Kimin orada yaşamak isteyip onu yaptığını çok merak ederdim, bir kaçak katildi belki de... Bir gün atla oraya gittim. Kulübeye yaklaşıp, kapı niyetine açılmış delikten içeri baktım ve ne göreyim!

Öyküsünün o noktasına geldiğinde, doktorun sesi ancak duyulabiliyor, karmaşık bir mırıltıya dönüyordu, ama ben yine de hâlâ garip serüvenini anlattığını, ama yalnız kendisi için anlattığını farkediyordum. Eminim ki kendisini izlediğimi ve anlattıklarından birşey anlamadığımı söylemekten çekindiğimi düşünüyordu. Aslına bakılırsa, bir serüvenin anlamı, eğer onu siz yaşadıysanız vardır.

Bir başka sefer, bir diğer serüvenini anlatmaya girişiyordu:

— ...ve, söylediğim gibi, ormanın çok sık bir bölgesinde buldum o gün kendimi. Güneş ağaçların üzerinde parlıyordu, ama aşağısı çok karanlıktı ve bir şeyler görüp duyabilmek için yarım saatten çok beklemek gerekiyordu. Çürümüş bir ağacın gövdesinde bir tarantulanın dikkatle ilerlediğini gördüm. Koyu kahverengi, el boyunda ve çok kıllı bir küçük canavardı bu. Yerde, ağacın yanında, kocaman iki kara akrep daha da dikkatle yürüyorlardı. Tarantulayı görmemişlerdi anlaşılan, o da onları görmemişti, akrepler gündüz çok ender çıkar. Her üçü de aynı

yöne doğru ilerliyorlardı ve her üçünün de gözleri aynı noktaya dikilmişti...

Hikâyenin sonu yine anlaşılmaz bir mırıltı içinde kayboluyordu.

Bazen doktora bakarken, onun öldüğünü, yıllar önce öldüğünü, kimsenin de farkedip ona söylemediği için, öldüğünü unutup yaşamaya devam ettiğini düşünüyordum. Gidip bir gazetede ölüm ilânını bastırsam ve getirip ona göstersem, gerçekten anında düşüp ölür ve yarım saat sonra da elli yıldan beri gömülü bir insanın görüntüsünü alır, diyordum kendi kendime. Böyle düşünceler sık gelmiyordu usuma, ama onu, koltuğuna oturmuş, suskun, hareketsiz, ancak kımıldayan boş ve ölü gözlerle ormanın gri okyanusuna bakarken görünce ister istemez düşünüyordum böyle şeyleri.

Ama gün oluyordu, onu çok canlı ve hareketli, günlük yaşamının küçük olaylarından, örneğin adamlarından birisinin karısına çektiği sopayı ve kadının morarmış gözünü anlatırken buluyordum.

Böyle konuşkan bir gününde, hiç kitap yazıp yazmadığını sordum. O anlatım biçimiyle, eğer uğraşsa büyük bir yazar olabilirmiş gibi geliyordu bana.

— Bir kitap mı? dedi. Bir tek kitap mı? Hayır, onbeş... daha doğrusu onsekiz, eğer yanılmıyorsam. Evet, onsekiz tane kitap yazdım.

— Yayımlandılar mı?

— Hiçbir zaman. Ne için yayımlansınlar ki?

— İnsanlar okusun diye!

— Saçma! İnsanların daha okumadığı binlerce kitap, çok büyük kitaplar var. Varolanla-

rını okumadıkları halde niçin daha başkalarını çıkarmak?

— Ün yapmak ya da para kazanmak için yayımlayabilirdiniz.

— Para mı? Yazdığım kitaplarla mı? Güldürmeyin beni rica ederim... Ayrıca istediğim gibi yaşamama yetecek kadar da param var. Niçin daha fazlasını isteyeyim? Üne gelince... budala olmayın Gales. Ün dediğiniz nedir sonuç olarak? İğrenç bir şeydir ün. Bugün ünlüsünüzdür, adınız gazetelerin birinci sayfalarındadır, yarın adınızı doğru yazabilecek elli kişi kalmamıştır, öbürsü gün açlıktan ölürsünüz kimse aldırmaz, bu işte ün dedikleri. Siz kullanmamalıydınız böyle bir sözcüğü. Tabii bir başka ün vardır, insanın ölümden sonra tanıdığı gerçek ün, hiç kimse nereye gömüldüğünüzü bilmezken kazanılan ün. Öldükten sonra neye yarar ünlü olmak? Bu konuşma bile hasta edecek beni.

— Tamam, doktor. Düşünmeyin artık... Ama, yine de iyi bir kitabın değerini bilecek kişiler olduğunu sanıyorum.

— Onlara ulaşabilirse tabii... Oluyordur belki, ama çok ender.

— Hiç kuşkusuz haklısınız, doktor. Bu sorunu gerçekten düşünmedim. Herşeye rağmen sizin yazdığınız kitapları okumak isterdim. Hiç olmazsa bir iki tanesini verebilir misiniz bana?

— Eğer hâlâ olsalardı, yine de hayır derdim... Ama yoklar. Geldikleri yere döndüler: sonsuzluğa... Yazarken bütün zevki çıkardım onlardan. Ve gerçekten, bundan, hiçbir yazarın basılmış eserlerini görüp de duyamayacağı kadar mutluluk duydum.

— Özür dilerim, doktor, ama anlamıyorum...

— O kadar güç değil: bir kez kitap yayınlanınca, yazarın bütün mutluluğu, eğer tüccar değil de gerçek bir sanatçıysa, evrenin gerçekleriyle ilişkisiz bin türlü şeyin arasında yokolur. Bence kitaplar evrenin temelleridir. Gerçekten yarattığınız bir kitabı yayımcıya gönderme düşüncesi bin ölümden çok acı verir insana, ya da ben öyle hissettim, hâlâ da hissediyorum. Her kitabı bitirdiğimde, yeniden okudum düzelttim ve onu kafamdaki «en iyi» kavramına yaklaştıracak değişiklikleri yaptım, bunlar bitince de sonsuz bir mutluluk duydum ve yırtıp attım kitabı...

— Ne yaptınız, doktor? Yani...

— Evet, aynı öyle yaptım. Bazen kendi kendime diyorum ki, bugünkü yanlışımız, en iyisi sandığımız şeyleri ve sistemleri yeterince yıkmamamız, bunlardan sonsuz derece daha iyi olan yepyeni ve başka sistemlere yer açmamamız. Sevdiğiniz ve çok güzel bulduğunuz bir şeyi yok ettiniz mi hiç?

— Hatırladığım kadarıyla, hayır.

O konuştukça soğuk ürpertiler hissediyordum sırtımda.

— Deneyin o zaman bir kere. Eğer hamurunuz iyi ise, bunu pişman olmadan yapabilirseniz, nasıl bir mutluluk duyacağınızı görürsünüz. Yeni doğmuş bir bebek gibi hissedersiniz kendinizi. Sağ eliyle yarattığını sol eliyle yıkan Tanrı'yla eşit olursunuz...

— Tanrı'ya benzemek isteyen kim!

— Görürüz. Eğer insanlar, örneğin 1650'de o güne dek bütün yaptıklarını yok etselerdi, hem

de öyle ki bir kağnı tekerinin ne olduğunu, Milo Venüs'ü bir resim, bir şiir yoksa bir gemi adı mı, demokrasi ile monarşi yiyecek ya da kilise adları mıdır kimse anımsamasın, bugün sanatımız, yazılarımız, tekniklerimiz, mimarimiz, eylemlerimiz o denli başka olurdu ki... Bana gelince, şuna inanıyorum ki, insanlık zaman zaman bütün tarihi, bütün gelenekleri atıp, geri düşünceler, ortak yerler, yepyeni bir dünyanın doğuşunu engelleyen kanılar olmaksızın sıfırdan başlayabilseydi, bugün dünyada yaşamak hiç kuşkusuz yüz kere daha hoş olurdu...

3.

Bir sabah benim geldiğimi gören doktor yerinden fırladı:

— Sizi gördüğüme sevindim, Gales. Yoksa ben size gelecektim. Uzun süredir sallanan bir işi halletmek için hemen bugün Birleşik Devletler'e dönmem gerekiyor. Aslında boşverebilirim ve gerçekten işin sonucu fazla ilgilendirmiyor beni. Ama, yıllardır aradığım birkaç kitabı da bu arada bulabilirim belki. Yani bir taşla iki kuş vurmak istiyorum. İki aya kalmaz dönerim sanıyorum, ama yine de evi böyle bırakmak istemiyorum. Bu kızılderililer gerçekten hırsız değillerdir, ama böyle gidişlerde kalan malların kapanın elinde kalacağına dair bir inançları vardır... Ben yokken burada kalmanız sizi çok sıkar mı?

— Memnuniyetle kalırım, Doktor. Sekiz hafta çok bir zaman değil. Ayrıca zaman kavramı

da önemli değil burada. Kalırım ve arslanlarla kaplanları yaklaştırmam...

— Şimdi kurak mevsimdeyiz, bir-iki toprak parçasını temizlemekten başka iş yoktur sizin orada, o da biraz bekleyebilir. Ambrosio'ya söyleyeyim de katırları alıp sizinle birlikte gelsin, eşyalarınızı getirsin. Merak etmeyin, sizin damı da kimsecikler yürütmez...

Hafifçe güldü. Yardımcıları söylemişlerdi herhalde, hiçbir kızılderilinin benim kulübeyi beğenmeyeceğini.

— Sizi uyarmam gerek, diye devam etti, ben yokken tamamen yalnız olacaksınız burada. Yanımda çalışan aileler de bu fırsattan yararlanıp akrabalarınızı ziyaret etmek istiyorlar, yanlış anlamadıysam kutlamak istedikleri birkaç düğünle bir düzine kadar vaftiz varmış. On haftadan önce de dönmeyecekler. Mevsim dolayısıyla burada da yapacak hiçbir önemli iş yok, onun için izin verdim onlara, aslında tatil yapmak için izin falan da beklemezler... Hayvanlar da fazla iş çıkarmaz size, haftada üç-dört kez biraz mısır verirseniz, arada bir de yaralanıp yaraları kurtlanmasın diye bakarsanız yeter. Aşağıda iki bidon kreozot var, eğer gerekirse oradan alır kullanırsınız.

— Üzülmeyin, doktor. Yalnız da başının çaresine bakmayı bilirim. Hayvanlarla da ilgilenirim. Bana güvenebilirsiniz.

Aletlerim, tencerelerim, örtülerim, cibinliğim ve kamp yatağımla birlikte döndüğümde, doktoru yola çıkmaya hazır buldum.

— Evde bulduğunuz herşeyi kullanın, dedi. Bir şeye ihtiyacınız olursa dolaplara, bavullara,

çekmecelere, raflara falan bakın, iyice arayın. Tüketemeyeceğiniz kadar da süt ve yumurta var evde.

Eşya olarak iki valiz götürüyordu. Ata binmeden önce bunları da katırın sırtına yükledi. Hayvanları, istasyonun yanındaki Amerikalı çiftçilerden birine bırakmayı düşünüyordu.

— **Hasta luego!** diye bağırdı uzaklaşırken.

4.

Usumda doktoru izleyerek, bir saatę yakın oturdum evin önünde. Akşam üzerine doğru, ufukta ağaçların üzerinde yükselen bir duman gördüm, doktoru ülkesine götüren trendi bu.

Ülkesine!... Ne biçim söz bu! İnsanın ülkesi bulunduğu yerdir, başka bir taraf da olamaz.

Doktorun evine ilk kez giriyordum. Şimdiye dek hep dışarıda içmiştik kahve ya da çayı, hiç eşikten içeri atmamıştım adımımı.

Gerekirse altı ay dayanacak kadar konserve ve yiyecek buldum. Yağmur mevsiminde en yakın dükkâna iki aydan önce erişilemezdi, üstelik insanlar ve katırlar dizlerine kadar gömülürlerdi bataklığa dönmüş patikalarda.

İhtiyacım olan şeyi kolayca bulabilmem için evi iyice tanımamı söylemişti doktor. Eski dergiler bulmak umuduyla masanın çekmecelerinden başladım. Eski mektuplar ve ilginç olmayan kâğıtlarla doluydu bunlar.

Verandaya döndüm ve sallanan sandalyeyi en uca çektim. Oturdum, ormanın gri-yeşil okyanusunu seyre koyuldum, hiçbir şey düşünme-

den. Ruhumu ve gövdemi tatlı bir rahatlık duygusu kapladı. Yeri-göğü unutmuştum.

Alışanların sinirlerini dindiren, ormanın sonsuz türküsü ninni gibi geliyordu bana. Ormanın derinliklerinde düşmanının eline düşen bir hayvanın kuru ve yırtıcı çığlığıyla uyandım.

5.

Doktorun kitaplığını ertesi gün buldum.

Böceklere, neme ve yağmur mevsiminde çürümeye karşı koruyan kalay levhalarla örtülmüş raflara dikkatle dizilmişti kitaplar. Görünüşe bakılırsa, doktor, bu tropikal iklimde kitapları korumanın en iyi yolunu bulmuştu, tümü yepyeni gibi duruyordu.

Bu kitaplık bir hazineydi. Çoğu Meksika'dan önce Orta Amerika'da, Peru'da, Ekvator'da ve Bolivya'da kurulmuş eski uygarlıklar, kızılderililerin tarihi, gelenekleri, dinleri, dilleri, sanatları ve mimarileri üzerineydi. Bazıları çok sayıda antik hiyeroglifler ve eski kızılderili resimleriyle süslüydü. XV. yüzyılın ilk yarısından kalma kitaplar, elyazmaları bile vardı. Anladığım kadarıyla bütün kitaplar ilk baskıydı, bazıları ise yalnız elli nüsha basılmıştı. Bilimsel ve tarihi eserlerin kitapseverlerin isteği üzerine ve bütün baskıyı almaları koşuluyla yayımlandığı çağların kitaplarıydı bunlar. Bazı elyazmaları, belgeler ve parşömenler, belki de dünya yüzünde varolan biricik nüshalardı. Paha biçilemeyecek kadar değerli bir kitaplıktı bu.

Daha sonraları başkalarından öğrendiğime

göre, doktor bu kitaplığı bütün ülkeyi dolaşarak, manastırları, eski kiliseleri, hacienda'ları ve kaybolmuş çiftlikleri ziyaret ederek kurmuştu. Kitapları ve elyazmalarını, eski ailelerden, kızılderili köylülerden, rahiplerden, köy öğretmenlerinden ya da büyük devrim sırasında manastırlar, kiliseler, hacienda'lar yağmalanırken bunları ele geçirmiş olan askerlerden ve subaylardan satın almıştı.

Bunları biriktirene kadar uzun yıllar geçmiş olmalıydı. Bana öyle geliyordu ki, bu koleksiyonu kurduktan sonra, hazinesiyle yalnız kalmak ve rahat rahat tadını çıkarabilmek için bu ormana gömülmüştü. Kitaplığın varlığını söylemeden beni onunla yalnız bırakmış olması da bana olan güvenini gösteriyordu.

Bir yıldan çok zamandır kitap yüzü görmemiştim. Nasıl büyük kentte yaşayan bir insan, yeşil ağaçlara, mavi göllere, mırıltılı ırmaklara ve bulutsuz göklere açlık duyarsa, ben de okumaya karşı açlık duyuyorum. Ve işte şimdi, daha Kolomb'un yeni bir dünya sandığı şeyi bulmaya gitmeyi düşünmesinden çok uzun süre öncesinden beri Güney'de varolan ve kök salmış bu büyük ve gizemli uygarlıktan sözedildiğini ilk duyduğum günden beri okumayı o kadar çok dilediğim bu kitapların ortasındaydım...

6.

Bir süre sonra tamamen hikâyelerin ve mitolojilerin büyüsüne kapıldım. Şimdiyi unutuyordum. Yemek hazırlamayı unutuyordum. Hiç acık-

mıyordum. Düşte gibi sağıyordum inekleri ve bu değerli saatlerden bir tekini yitirmemek için onların sütünü içiyor, yumurtalarını yiyordum. Her gün, güneşin doğuşundan geceyarısına dek okuyordum. Çok kötü aydınlatan pis bir mutfak lâmbam vardı yalnızca, ama hiç aldırmıyordum.

Gündüzleri korkunç sıcak oluyordu ve zaman zaman ormanın sonsuz türküsüne kulak verdiğimde, sanki bütün bunlar okuduklarımın bir görüntüsüymüş, gerçek dışıymış gibi geliyordu bana. Çünkü bütün okuduklarım bu ülkede, aynı kızgın güneşin altında, aynı böceklerle, aynı orman türküsü ile birlikte varolmuşlardı.

Hikâyeler, zaman, sivrisineklerin vızıltıları ve sokmaları, lâmbanın çevresinde dönüp duran pervaneler, orman okyanusuna fırlatılmış rasgele bir bakış, her şey, her şey birdi, aynı şeyin parçalarıydı... Şu hikâyeyi ya da bu tanımı, okudum mu, yaşadım mı, gördüm mü, düşledim mi, bilemiyordum... Kızgın tropikal güneş barakanın paslı demirden damının üzerinde gerçekten parlıyor muydu, yoksa yalnızca, Aztek'lerin Şişimek'lere karşı verdiği savaşı okurken ben mi öyle düşlüyordum...

Bazen de gecenin bastırdığını farketmediğim oluyordu. Küçük lâmbanın ışığında okumayı sürdürüyordum, ama ne zaman yakmıştım ki onu, anımsamıyordum. Tarascan'ların, Otomis'lerin, Toltek'lerin, Totonacas'ların tarihlerindeki olaylardan kafamı ayırmadan, lâmbayı masanın üzerine koymuş, petrol doldurmuş ve bilinçsizce fitili tutuşturmuştum...

Tek çekindiğim şey, ben kitapları bitirmeden doktorun dönmesiydi. Tek söz söylemeden

hazinesini bana bırakıp gitmişti, ama geri döndüğünde hiçbir kitaba dokunmama izin vermeyeceğine emindim. Ödünç bir kitap verirse, onu yitirmekten korkacağını ve bana karşı kıskançlık duyacağını biliyordum. Durup dinlenmeden okuyordum. Romalıların henüz vahşi olduğu ve Breton'ların savaşta ölmüş düşmanlarının en yiğitlerinin beyinlerini yedikleri bir çağda, Amerika'da bu denli çeşitli kültürlerin ve yüksek uygarlıkların varolması büyülemişti beni...

Bütün bunlar bir peri masalına benziyordu, ama aynı zamanda iyi bir roman gibi tutarlı bir mantığı ve yadsınmaz bir açıklığı vardı. Kitapların bir kısmı İngilizce, birkaçı Fransızca, çoğunluğu ise İspanyolca idi. Dil ne olursa olsun üslûp o kadar canlıydı ki, sanki kulübe, çiftlik, küçük çayır ve hatta çevredeki çalılıklar, tarihlerini okuduğum bu varlıklarla doluydu. Kendimi hiç yalnız hissetmiyordum. Kitaplardaki kişilerin çevremde olduklarına dair bir izlenim vardı sürekli olarak içimde.

Ülkeyi ve kızılderilileri bir başka gözle görmeye başlamıştım. O zamana dek bunları basit köylüler olarak görmüştüm, ama şimdi bunlardan biri, bir bardak su istemek için çiftlikte konakladığında yüzünü iyice inceliyordum, eski resimlerde ve hiyerogliflerde portrelerini gördüğüm eski krallarla, beylerle bir benzerlik arıyordum arasında. Yalnızca yüzüne de bakmıyordum, hareketlerini, yürüme biçimini, konuştuğu zaman da sesini inceliyordum dikkatle.

Ama ne yazık ki böyle fırsatlar sık geçmiyordu elime. Üç, dört, hatta bazen altı gün oluyordu, hiçbir yolcunun küçük çiftlikte konakla-

madığı. Bunun nedeni de, bölgedeki köycükleri birleştiren ana patikanın doktorun evinin yakınından geçmemesiydi.

7.

Bir sabah, çok kötü bir uykudan sonra, dış dünya ile her türlü ilişkimin kopması kuşkusuyla, okumaya biraz ara vermeye karar verdim. Sağlam bir kahvaltı yaptım ve dolaşmaya çıktım.

Görünüşe bakılırsa aylardır kimsenin geçmediği bir patikayı iki saat kadar izledikten sonra, birden, çok iyi tanıdığımı sandığım ormanın derinliklerinde kaybolduğumu farkettim.

Bir an soluk almak için durdum ve ilerleyeyim mi, yoksa geri mi döneyim diye düşündüm. Birden, bir kâbus gibi beni çevreleyen bu sık ormandan yükselen hüzün duygusuna kapıldım... Ya gerçekten kaybolduysam? Ya geceyi bu çalılıklarda geçirmem gerekirse?

Kendi izlerimi bulmaya çalışarak çevreme bakınırken, dörtyüz metre ilerde, ağaçların üzerinde yükselen ince bir duman gördüm. Bıçağımla çalıların arasından kendime yol açmaya giriştim ve sonunda bir alana vardım.

Bir kızılderili ilkel bir odun kömürü fırınının önünde çömelmişti. Toprakla örtülü bir akaju yongası yığınından ibaretti bu fırın. Düşünceli bir havayla yükselen dumanı seyrediyordu. Yaklaştığımı duymamış görünüyordu, ama yine de, benim varlığımın bilincinde olduğunu biliyordum. Eğer bir yırtıcı hayvan olduğumu san-

saydı, hiç kuşkusuz değişik bir tavır alırdı. Beni gizleyen kalın yaprakların arasından çıkarak ona doğru ilerledim. Hiçbir şaşkınlık göstermedi.

— **Buenos tardes, senyor,** dedim.

— İyi akşamlar, **senyor.** Hoş geldiniz. Oturun.. Buralarda konuk çok enderdir.

Tütün ve mısır yaprakları ikram ettim ona. Sigaralarımızı sardık. İlk kez gördüğüm, garip bir biçimde sarıyordu sigarasını, ama tabii ki bu işin de bin türlü yöntemi vardır.

Bakır rengi esmer derisi, bir bronz ve altın karışımını andırıyordu. Zayıftı ama sağlam yapılıydı. Belki okur-yazar bile değildi ama, yüzünün ince çizgilerinde zeki olduğunu belirten bir soyluluk vardı. Yine de bana garip gelen iki ayrıntı dikkatimi çekti.

Birincisi, sakalı vardı. Kızılderililerde sakal pek sık görülmez. Kanları ne kadar saf kalmışsa sakal da o kadar enderdir onlarda. Tabii ki bir beyaz bu ince ve yumuşak tüylere sakal demezdi, ama bir kızılderili için bu kadarı bile, kendisine «sakallı» adının takılması için yeter de artardı. Ne denli çelimsiz olursa olsun bu sakal yalnız yüzüne değil, bütün kişiliğine, bölgedeki kızılderililerin çoğunda olmayan bir saygınlık veriyordu. Onu ırkdaşlarından ayırıyordu bu saygınlık.

Dikkatimi çeken ikinci gariplik de elleriydi. Kızılderililerin genellikle, erkek olsun kadın olsun, beyazlardan daha küçük ve ince el ve ayakları vardır. Ama bu adamda, yaptığı ağır işe rağmen, şimdiye dek hiç görmediğim derecede ince ve biçimli eller vardı. Böyle ellerde belki eski re-

simlerde raslanabilirdi, ama bugün hiçbir sanatçı bunları göstermeye ya da çizmeye cesaret edemezdi, çünkü insanüstü bir şey vardı bunlarda.

Bu eller tedirgin ediyordu beni. Onlara baktıkça kendimi bu kızılderiliden aşağı hissediyordum. Bir insanın, herhangi bir insanın, hele odun kömürü yapan bir insanın böyle ellere sahip olabileceğine inanamıyordum...

— Evet, **senyor** haklısınız, dedi konuşmamız sırasında. Atalarının prens olduğu doğrudur. Bugün ormanın örttüğü bu ovada eskiden yüzyirmiden çok kent ve köy vardı. Kutsal kentler, tapınaklar ve bir sürü piramid de vardı ayrıca, şimdi bu acınacak toprak kapladı onları. Köyler ve kentler yıkıldılar. Oralarda oturanlar da, topraklarımızı işgal eden İspanyollar tarafından öldürüldüler. Halkımız barış istiyordu. **Conquistadores**'lerle bir anlaşma imzalamıştı, ama yüreklerini yönetecek gerçek bir tanrıdan yoksun olan bu adamlar sözlerinden döndüler ve halkımız, işkencenin, baskının ve köleliğin boyunduruğundan kurtulmak için silaha sarıldık. Karşımıza ilk çıkan orduyu yendik. O zaman general özel birlikleriyle geldi. Yanlarında, kendi ırklarına ihanet etmiş yirmi bin kızılderili paralı asker, atlar ve savaşçılarımızın üzerine ateş kusan toplar getirdiler. Adamlar, kadınlar ve çocuklar acımadan öldürüldü, kentlerimiz, köylerimiz ve tapınaklarımız yanıp kül oldu. Altı günde, İspanyolların eline düşmüş beşyüz prens, soylu ve önder asıldı. Bunun üç katı da savaşta kırılmıştı. Eğer sadık hizmetçiler krallardan altı-yedi tanesinin çocuklarını kaçırıp ormana gizlememiş olsalardı, hiç kuşkusuz ben şimdi burada olmazdım...

Gözleriyle fırınından çıkan dumanı izleyerek, bana bakmadan konuşuyordu. Öyküsünü bitirince başını benden yana çevirdi ve o zaman gözlerini yakından görebildim. Koyu kahverengi, ılık, kadife gibi gözlerdi bunlar. Gözkapakları gözbebeğinin üçte birini kaplıyordu, biraz da düşçü bir anlam vardı gözlerinde. Hiçbir ölümlü yaratığın, böylesine hem parlak hem de karanlık gözleri olamayacağına dair garip bir duyguya kapıldım. Bu gözlere sahip bir adam, eğer isterse bütün dünyayı avucunun içine alabilirdi.

— Halkınızın tarihini iyi biliyorsunuz, **senyor**, dedim. Bir yerde mi okudunuz, yoksa okulda mı öğrendiniz?

— Hayır, **senyor**, hiçbir yerde okumadım. Babam ve amcam anlattılar bana, kendi babalarından duydukları gibi...

— Bu demir gibi sert ağaçları kesmek, parçalamak ve odun kömürü yapmak güç bir iş olsa gerek?

— Kuşkusuz, **senyor**, ama yine de seviyorum. Tanrımız bize ateşi verdiğinden beri binlerce yıldır yaptığımız namuslu bir iş bu. Yalnız başıma, tepemde buyruk veren bir efendi olmaksızın çalışabiliyorum, öylesini hiç sevmem ben. Burada günler, aylar, yıllar geçiriyorum, uzak bir türküyü düşündüren bu küçük duman kıvrımlarına bakarak. Her birinin kendine özgü yükselme ve havada kaybolma biçimi var, kendi öz yaşamı ve bir insan gibi anlatabileceği bir öyküsü var. İnsanlarda pek görülmez ama, bunların her birinin kendi kişiliği var, ne dersiniz, **senyor**?

— Haklısınız, dedim. Ne kadar yaman olur-

sa olsun, onurlu bir işiniz olduğuna da inanıyorum.

— Bu sözlerinizi işitmekle büyük bir mutluluk duydum, **senyor**... Evinize dönebilmeniz için yolu göstermemi istemiştiniz, değil mi?

Gerçekte, aklımdan geçirmiş olmama rağmen, böyle bir şey istememiştim ondan.

— Yoldan çok ayrılmışsınız, **senyor**, ama size yardım edeceğim. Şu yeşil çalıyı görüyor musunuz? Oradan sağa dönün ve ikiyüz adım sayın. Sola doğru izleyeceğiniz bir patika bulacaksınız... İyi şanslar ve bana arkadaşlık ettiğiniz için çok teşekkürler. **Mil gracias, senyor, adios.**

Dediklerini yaptım ve yolu yeniden buldum. Bir daha kaybolmayacağıma emin olunca da döndüm, belki canım bir daha buraya gelmek ister diye yolları tanımaya çalıştım. Ama boşuna...

8.

Akşam üzerine doğru barakaya döndüm. Yemek yedikten sonra yeniden kitaplara gömüldüm. Doktor dönmeden önce tümünü okuyup bitirmek için çok istekliydim bu akşam. Yattığım zaman gece yarısını geçmişti. Çok yorulmuştum ve biliyordum ki, yarın sabah uyandığımda yine böyle yorgun olacaktım.

Uykum iyice kısalmıştı. Sık sık başım ağrıyordu. Kol ve bacaklarımdaki damarlar her gün biraz daha fırlıyormuş gibi geliyordu bana. Geceleri, beynimde bir ateş yanıyormuş kanısına kapılıyordum. Ama yine de bütün bunlar yalnızca fizikseldi. Kafamın oldukça iyi çalıştığını his-

sediyordum. Artık şimdide değil, kitapların uzak geçmişinde yaşıyordum. Tarihini okuduğum bu halkın yaşamını coşkuyla paylaşıyordum ve çok ender olarak geçen köylüler dışında kimseyle konuşma olanağı bulamadığımdan, ben de kitaplardaki kişilerle konuşuyordum.

Yavaş yavaş, onlar nasıl konuşuyorlarsa benim de öyle konuşabileceğim, onların düşüncelerini ve yaşam kavramlarını paylaşabileceğim fikrine vardım. Bu geçmişte yaşama duygusu, özellikle geceleri, bütün kapılar ardına dek açık, küçük petrol lâmbasının zayıf ışığında okurken çok daha güçleniyordu.

9.

Bir gece, Texcoco halkının tarihi ve uygarlığı üzerine bir kitap okurken, gözlerimi kaldırdım. Çok iyi biliyordum, bilinçli olarak yapmamıştım bunu, ama sanki odada benimle birlikte biri daha varmış ve bir süredir bana bakıyormuş duygusuyla kaldırmıştım gözlerimi.

Bu garip duygunun nereden geldiğini hemen farkettim.

Kafam kitapla meşgulken, bilinçaltım, herhangi bir tehlikeye karşı beni uyarmak üzere çevrede olan biteni kaydetmeyi sürdürmüştü. Tropikal ormanlardaki uzun yolculuklarım sırasında, bir tür içgüdü gibi, bu altıncı duyu gelişmişti bende. Kulübemde ya da çadırın altında uyurken sık sık uyandırırdı beni ve çoğunlukla yakında olağandışı bir şeyler olduğunu görürdüm. Bir keresinde iki metre ötemde bir çıngı-

raklı yılan vardı; bir diğerinde, kuruması için kulübemin önüne astığım etin kokusuna gelmiş bir kaplan vardı; bir başka sefer ise, sönük sandığım ateşin kıvılcımlarını rüzgâr dağıtmıştı ve az daha çadırım tutuşuyordu.

İşte bu kez de, ben okurken, bilinçaltım kötü bir şeyler olduğuna dair uyarmıştı beni, yine de belki garip gelecek ama, beni tehdit eden hiçbir tehlike olmadığına emindim.

Başımı çevirdim.

Odanın ortasında bir kızılderili vardı. En azından on dakikadır burada olduğu biçiminde bir izlenim vardı içimde. Bir başka gariplik daha vardı durumda: ona baktığım anda, adamın içeri girdiği sırada hangi sayfanın hangi satırını okuduğumu söyleyebilirdim.

Sabit gözlerle bana bakıyor, sabırla konuşmamı bekliyordu. Ülkenin göreneğine göre bir yabancı eve girerken izin istemek gerekiyordu. Adamın girerken izin istediğine ve benim okumamı kesmeden, bilinçsizce, «Rica ederim, buyurun...» falan gibi bir şeyler mırıldandığıma emindim. Ne olduysa olmuştu ve adam şimdi odanın ortasında heykel gibi hareketsiz duruyordu.

Soran gözlerle bakmış olmalıydım, çünkü aynı anda bir dizini yere koydu, sağ elinin avucuyla döşemeye dokundu, sonra bu eli avucu bana dönük durumda alnına götürdü ve ayağa kalktı. Hiçbir kızılderilide görmediğim garip bir selamdı bu.

— İyi akşamlar, dedim.

— Gece uzun ve soğuk, dedi İspanyolca. Domuzlar beni rahatsız ediyorlar. İnsanın kendini korumak için bir şeyi olmaması çok korkunç...

Sonsuzlukla barış içinde karşılaşmak üzere kutsal bir dikkatle hazırlandıktan sonra çürümek ve parça parça dökülmek... Gece uzun, **senyor**, uzun, karanlık ve soğuk. Ama bu domuzlar hepsinden kötü. Bu dünyada ve diğerindeki bütün vahşetin simgesi onlar. Burada ya da başka yerlerde bu domuzlardan daha korkutucu bir şey yok...

Ne cevap verebilirdim? Sarhoş falan değildi, ama anlattıklarından hiçbir şey anlamıyordum. Bakışları açık seçikti ve esrar çektiğine ya da usunu yitirdiğine dair bir belirti yoktu. O zaman korkunç bir şey geldi aklıma: ya yalnızlık ve çok okuma sonucu ben sapıttıysam?.. Bazı tropikal ateşler yüzünden insanın olmayan şeyleri görüp duyduğunu biliyordum. Ama ateş basmış olması olanak dışıydı...

Bir şeyler söylemiş olmak ve kendi sesimi duyabilmek için konuştum:

— Özür dilerim, **senyor**, ne diyorsunuz siz? Anlattıklarınızı anlamıyorum. Sizi dinlemeye hazırım, ama rica ederim açık konuşun...

Gözlerimi yeniden kaldırdım. Yoktu. Geldiği gibi sessizce gitmişti.

Gerçekten birini gördüğüme emin olabilmek için kapıya fırladım. Bunun bir düş olduğunu bilsem, okumaya ara verirdim en azından...

Ama aklım yerindeydi **Tanrı**'ya şükür: adam gerçekti. Bir gölge gibi uzaklaşıyordu, açıkça görebiliyordum onu. Çok uzun boylu değildi. Uzaktan, yaşlı bir kişinin ince görüntüsü vardı adamda ve yürüyüşü soylu ırktan geldiğini gösteriyordu; gece ırmağa su içmeye giden bir karaca inceliğiyle atıyordu adımlarını.

10.

Okumaya devam etmek için yeniden masanın başına oturdum, ama garip ziyaretçim aklımdan çıkmıyordu.

Söylediği sözcükleri ayrıntılı olarak hatırlayamıyordum, ama **castellano** ya da bildik başka bir dil kullanmadığına emindim. Her ne kadar sözlerindeki anlamı kaçırdıysam da, söylediklerini açık seçik olarak duymuştum.

Bütün olay yeniden gözlerimin önünden geçiyordu. Önce garip bir selam vermişti, tarihlerini okuduğum eski halklardan bazılarının kullandığı bir selamdı bu. Baştan sona saçmaydı bu olay. Okuduklarımla gördüğümü sandığım şeyleri birbirine karıştırmaya başlamıştım anlaşılan. Kafam allak bullaktı...

Giysilerinin dökülmesi önemli bir olgu değildi, bütün kızılderililerin giysileri öyleydi. Ama adamın üzerinde pantolon ve gömlek olmadığını anımsıyordum. Yıpranmış olmasa çok para edecek kumaşları andıran bir giysi vardı üzerinde, hem de öylesine yıpranmıştı ki, müzelerde gösterilen bazı parçalar gibi dokunsan dökülecekti sanki.

Bu da düştü belki ama, doğruluğuna emin olduğum bir başka ayrıntı vardı : el ve ayak bileklerinde şahane işlenmiş altın bilezikler, boynunda ise ancak çok usta bir kuyumcunun elinden çıkabilecek bir kolye taşıyordu...

Daha başka ayrıntılar hatırlamaya çalıştım. Belki de gerçekte hiçbir şey görmemiştim, gör-

düğümü sanıyordum yalnızca. Önceki günlerde okuduğum kitaplarda resimlerini gördüğüm giysileri ve mücevherleri giydirmiştim adama. Saçmalığın dikâlâsıydı bütün bunlar...

Bu düşünceler içinde kitabımı kapatıp yatmaya gittim.

11.

Ertesi sabah kapının önünde dururken, ikisi siyah biri sarı üç tane domuzun çevrede dolaştığını farkettim. Onları daha önce de gördügümü ama dikkat etmediğimi söyledim kendi kendime. Bu kez dikkatle bakıyordum, çünkü dün geceki ziyaretçimi anımsatmışlardı bana. Domuzlardan ve kendisine verdikleri korkudan sözetmemişti ya! Onunla bu hayvanlar arasında en azından şimdilik, bir ilişki kuramıyordum.

Çevrede yaşayan bir kızılderili ailesine ait olmalıydı domuzlar. Belki de yiyecek arıyorlardı? Genellikle kızılderili köylüler domuzlarının özgürce gezip dolaşmalarına izin verirler. Ancak onları satacakları ya da kesecekleri zaman birkaç hafta önceden bir ağaca bağlar ve bol bol mısır verirlerdi.

Eğer bu domuzlar ziyaretçime aitse ve onları elinden kaçırmışsa onun işiydi bu, beni ilgilendirmezdi. Bu tür bir gevezelik için geç saatte beni rahatsız etmesini yine de garip buluyordum... Herşeye rağmen bir şeyler yapabilirdim belki de onun için. Domuzlara taş attım, koşarak uzaklaştılar. Yüz metre ilerden sağa döndüler ve çalıların içine gömüldüler. Görünüşe göre, yabani otlar ve çalılarla örtülü bir tepeciğe

yönelmişlerdi. Yiyecek bir şey bulmuşlardı galiba, çünkü kök çıkarmak için toprağı karıştırır gibi burunlarını bitkilerin orasına burasına sürerek oldukları yerde dört dönüyorlardı.

Kümese gidip yumurtaları topladım ve kahvaltını hazırlamaya koyuldum. Domuzları unutmuştum.

12.

Üç gün sonra, gece saat onbire doğru, yine kitaplarıma gömülmüştüm. Birden, kızılderilinin benden habersiz barakaya girdiği geceki aynı duygu kapladı içimi...

Gözlerimi kaldırınca titredim: yine oradaydı ve sessizce bana bakıyordu...

O an, içimdeki korku yerini kızgınlığa bıraktı. Sertçe konuştum:

— Ne oluyor böyle, gece yarısı içeri girdiniz! Burası herkese açık bir yer değil, özel bir evdir, anlıyor musunuz? İçeri böyle girmenizden hoşlanmıyorum. Yine ne istiyorsunuz? Domuzlarınızı arıyorsanız, götürüp bağlayın onları. Evimin çevresinde domuzların gezmesini sevmiyorum. Nefret ederim domuzlardan. Anlıyor musunuz? Domuzlardan iğreniyorum!

Bana baktı. Gözleri olağanüstü boştu, sanki sözlerimi kendi diline çeviriyor ve öyle anlamaya çalışıyordu. Sonra ağır bir sesle konuştu:

— Ben de, **senyor**, inanın... Ben de iğrenirim domuzlardan. Hatta korkarım. Benim evrenimin vahşetidir domuzlar...

— Beni ilgilendirmez, dedim. Eğer sevmiyorsanız, kesin ya da satın onları, ama Allah aşkına beni rahat bırakın!

Yüzüne bakıyordum. Gözleri o denli hüzünlüydü ki kızgınlığım geçti ve birden içimde büyük bir sevgi doğdu ona karşı. Çok acı çekiyor olmalıydı.

Uzun bir sessizlikten sonra:

— Bakın, **senyor**, dedi. Yalvarırım, bakın...

Parmağıyla sağ baldırını gösterdi. Bileğinin biraz üstünde korkunç bir yara vardı.

— Onlar yaptı bunu.

Sesinde öyle bir keder vardı ki, nerdeyse gözlerimden yaşlar boşalacaktı. Yorgun kafam bana oyun oynamaya başlamıştı: bu kötü ağlama isteği hiç kuşkusuz doğanın bir uyarısıydı. Sinirlerim bozuk olmasaydı bu kadar kolay etkilenmezdim.

Kızılderili devam etti:

— Nasıl anlatayım, **senyor?** Bu korkunç hayvanların saldırıları karşısında savunmasız olduğunu bilmek müthiş bir şey... Bütün tanrılarınıza yakarın, böyle bir ceza vermesinler size de, sonsuza dek! Bu kötü canavarların yüreğimi sökmelerine fazla zaman kalmadı. Ardından da gözlerimi yiyecekler, ve sonra felâketlerin en beteri: beynimi parçalayacaklar... Ah, **senyor**, en kutsal saydığınız şeyler üzerine söz verin bana yardım edeceğinize dair! Yardım edin bana, acılarım o denli büyük ki, anlatamam. Hiçbir insanın dayanamayacağından bin kez daha büyük acılarım. Sizi inandırmak için daha ne söyleyebilirim?

Şimdi anlamıştım niçin geldiğini: benim Doktor Cranwell olduğumu sanıyordu... Onun doktorluk yapmadığını bölgede herkes bilirdi, ama en yakın doktor yüz kilometre uzakta yaşadığın-

dan, acil durumlarda Doktor Cranwell kızılderililerin yardımına koşardı yalnızca iyilik olsun diye, bu nedenle de bazı gerekli araçları elinin altında bulundururdu.

Dolaptan sargı bezi, pamuk, alkol ve merhemi çıkardım. Yanına yaklaşınca adam bir adım geri çekildi:

— Bana bir yarar sağlamaz bunlar, senyor, emin olun. Domuzlar acı veriyor bana. Bu yara bir şey değil. Eğer domuzlara karşı korunmazsam başıma o zaman gelecekleri bilmem için bir uyarı bu...

Onu dinlemeden ayağını yakalamak istedim, ama elim boşluğa kapandı. Gözlerimi kaldırınca yine bir adım geri çekilmiş olduğunu gördüm. Elimi, bir saniye önce bacağının bulunduğu yere uzattığıma yemin edebilirdim.

Fazla üstelemeden ayağa kalktım ve başka ne yapabileceğimi düşünerek ilâçları masanın üzerine bıraktım. Ani bir güdüyle döndüm, parmağımla bilezikleri ve kolyesini göstererek sordum:

— Çok güzel mücevherler taşıyorsunuz. Nereden buldunuz bunları?

— Onu ve diğerlerini bırakıp gitmek zorunda kaldığım zaman yeğenim verdi.

— Çok eski bunlar galiba. Aztek'lerin ya da Toltek'lerin ustalığını hatırlatıyor insana.

— Gerçekten çok eskidirler, dedi. Ailemin krallık hazinesinin parçalarıdırlar.

Hoşgörülü bir tavırla gülümsedim, ama, hiç kuşkusuz, bu alaylı havamı farketmemiş görünecek kadar iyi yetişmişti. Yine de bu sessizlik içinde, şimdi ile geçmişi karıştırdığımı bir kez

daha farkettim. Gerçekten de, «Yeğenim verdi bunları bana» demiş miydi? Şişimek'lerde ve diğer eski kızılderili halklarında olduğu gibi Aztek'lerde de gelenek böyleydi: kralın ölümünden sonra yerine oğlu değil yeğeni geçerdi. Kalıtımın doğal kanunlarını kızılderililerin bizden daha iyi bildiğine dair bir kanıttır bu. Takvimleri bile bizimkinden daha mantıklıydı... Bu adam atalarıyla gurur duymakta haklıydı.

— Eğer izin verirseniz gideyim artık, dedi. Sizden yalnızca duayı unutmamanızı istiyorum, **senyor.** Domuzlar yüzünden korkunç acılar çekiyorum... İyi yerleştirilip sıvalanmış iki üç tane büyük taş da yetebilir belki. Sizden yardım istemekten utanıyorum, **senyor,** ama görüyorsunuz kendi kendimi savunamıyorum ve yaşayan bir dosta çok ihtiyacım var. Ah, bir anlayabilseniz...

Yanaklarından aşağı yaşlar dökülüyordu yavaşça. Sağ kolunu kaldırdı, açık elini avucu bana dönük ağzına götürdü ve hafifçe başının üzerine kaldırdı.

Bu elin olağanüstü bir incelikte olduğunu farkettim ve aynı anda buna benzer bir eli kısa süre önce gördüğümü anımsadım, ki; kuşkusuz düşteydi. Ayrıca ipeğe benzer bir sakalı olduğunu gördüm, şimdiye dek benzerine hiç raslamadığım, ama bana çok eski savaşları, asılmış yüzlerce kızılderiliyi ve dağlara saklanmak için kaçan çocukları anımsatan bir sakaldı bu. Bunları nerede duyduğumu, hangi kitapta okuduğumu bulabilmek için belleğimi yokladım, ama boşuna...

Nerede oturduğunu sormaya karar verdim.

O anda bu soru bana, dünyanın en önemli sorusu gibi geliyordu. Gözlerimi kaldırdım ve ben gözlerim açık düş kururken ziyaretçimin gitmiş olduğunu şaşkınlıkla farkettim.

Kapıya seyirttim ve onun soylu bir yürüyüşle uzaklaştığını gördüm.

Kendisini gözlediğimi hissetmiş olmalıydı ki, yüz metre kadar gittikten sonra durdu, bana döndü, koluyla, dün taşla kovaladığım üç domuzun çevresinde döndüğü tepeyi gösterdi, sonra yeniden yürümeye koyuldu. Birkaç adım sonra patikadan ayrıldı, bir an tereddüt eder gibi durdu ve küçük tepeye yöneldi, ağır ağır tırmanmaya başladı. Çalılara gömüldü ve gözden kayboldu.

13.

Güneş doğar doğmaz, elime uzun bir bıçak alıp küçük tepeye doğru yola koyuldum. Geceki ziyaretçimin izlediği yolu bulabilmek için çalıları ve toprağı dikkatle inceliyordum. Hiçbir iz bulamayınca çok şaşırdım, ne bir dal ne de bir kırık yaprak.

Onu bulmak istememin nedeni bazı mücevherlerini satın alabileceğime dair içimdeki umuttu. Eğer karşılık olarak işine yarayacak şeyler, örneğin **huaraches** yani sandalet yapabileceği deri, yeni bir pantolon, bir gömlek, hatta para verirsem satabilirdi. Ama izini nasıl bulacaktım?

Küçük tepeye yakından bakınca garip birşey gördüm: bu, ilkönce sandığım gibi toprağın doğal bir uzantısı ya da bir kaya değil, en iyi çimento kadar sert bir tür harçla bitiştirilmiş dü-

zenli yontulmuş taşlarla örülmüş insan yapısı bir tepeydi. Yanıklarında kök salmış dikenli bitkiler zamanla bütün anıtı örtmüşler ve ona bu doğal kulübe görüntüsünü vermişlerdi.

Bu bulgu bana kızılderiliyi unutturdu ve taşları ortaya çıkartmak için bıçakla otlara saldırdım.

Batıdan doğuya doğru, ucuna kadar taş basamaklar vardı. Yüksekliği üç metre kadardı ve onüç tane basamak vardı. Bu sayı benim için çok ilgi çekiciydi, çünkü 13 sayısı eski kızılderililerde belli bir yıl devresini gösteriyordu. Bu devrelerden dört tanesi, yani elli iki yıl, onlar için bizim bir yüzyılımıza eşitti ve buna göre tarihlerini ayarlıyorlardı.

Üzerindeki çalılardan kurtulan anıt, her kenarı iki metre uzunluğunda tepesi düz bir piramide benziyordu. Tabanına doğru, kenarlarından birisi çökmüştü. Harcın durumuna ve altındaki zararlı otların henüz yeşil olduğu taş parçalarına bakılırsa bu çöküntü birkaç günlüktü ve sanırım kovaladığım domuzların işiydi.

Daha yakından bakınca küçük piramidin içine girmeyi de başardıklarını gördüm. Fazla güçlük çekmemiş olmalıydılar, çünkü bu bölümdeki sıva zaten nemden bozulmuştu. İki gece ziyaretinin açıklamasının belki de burada olduğuna dair bir düşünce geldi o an aklıma.

Barakaya dönüp kazma, kürek aldım. Çökük kenara sallamaya başladım kazmayı. Ama çimento, bu kenarın kötü durumuna rağmen düşündüğümden çok daha dirençli çıktı. Bu küçük anıtı diken, hiç kuşkusuz mesleğini iyi bilen biriydi...

İçeri girebileceğim genişlikte bir delik açana dek iki saatten çok uğraştım. İçeri girince bir kibrit çaktım ve hemen elimden attım. Küçük anıttan o kadar çabuk çıktım ki, çıplak omuzlarım ve kollarım, kulaklarım ve boynum taşların sivri kenarlarından çizik çizik oldu, kanamaya başladı.

Dilim bir karış dışarıda, soluğumu toparlamaya çalışarak toprağa oturdum. Gördüğüme inanamıyordum. Gözlerimin bana kötü bir oyun oynadığına emindim.

İlk düşüncem, açtığım deliği kapatarak, anıtı bulduğum gibi bırakmak olmuştu. Ama bir kez girip içindekini gördüğüme göre, eğer yaşantımın sonuna dek bu korku verici görüntüyle birlikte olmak istemiyorsam, bir seçim yapma hakkım zaten yokolmuştu. Kafamdaki huzur bozulacak, hatta yüzlerce gece uykusuz kalacak ve deliliğin eşiğine kadar gelecektim. Bir daha ışıksız bir odaya giremeyecek ya da karanlıkta uyumaya cesaret edemeyecektim.

Çoktan delirdim mi, yoksa küçük bir kurtulma şansıyla yalnızca deliliğin eşiğine mi geldim? Bunu öğrenmek için, tek çözüm yolu bütün bu hikâyeyi aydınlatmaktı. Korkunç bir gece geçirmemek için çabuk işe koyulmaya karar verdim.

14.

Beynimi yakan kızgın güneşe aldırmadan, piramidin tepesindeki ince sıva tabakasını kırmaya başladım. Işık, daha çok gerekti bana...

Öğleye doğru bir delik açmayı başarmıştım nihayet. Ne usumu yitirmiştim, ne de düş görüyordum, ellerimdeki yaralar, uyanık olduğuma beni inandırmaya teterliydi.

İçindekini dünyanın sonuna dek koruyacak derecede sağlam yapılmış küçük anıtta açtığım delikten şimdi, iki kez beni ziyaret etmiş olan adamı çömelmiş otururken görüyordum. Dirseklerini dizlerine dayamıştı; başını eğmiş ve yüzünü kısmen avuçlarıyla kapamıştı. Uyumuş ya da derin düşüncelere dalmış gibiydi.

Büyük bir dikkatle gömülmüştü. Bu anıt bile, halkının ona olan saygısını, dostlarının ve yakınlarının sevgisini anlatıyordu. Yanında birkaç çömlek vardı. Diğer dünyaya yapacağı yolculukta kullanacağı yiyecek ve içeceği bırakmış olmalıydılar bunlarla. Ama ne yazık ki bu çok ince çömlekler yukarıyı delerken düşürdüğüm bir çimento parçasının altında ezilmişlerdi.

Domuzların delmeyi başardıkları güne dek mezarın tamamen kapalı olduğunu biliyordum. Aslında yüzyıllardır güçlü tropikal bitkiler ve asalak çalılar köklerini iyice çimentonun derinliklerine sokmayı başarmışlar ve yavaş bir çürümeyi başlatmışlardı, yoksa yalnızca domuzların yapabileceği iş değildi bu. Bitkilerin başlattığını domuzların burunları tamamlamıştı ve herhalde üç gün kadar önce içeri girmeyi de başarmışlardı.

Gövdenin görünüşü Mısır mumyalarına benzemiyordu. Bantlarla sarılmamıştı. Sanki adam dün ya da önceki gün, onu buraya doğru yürürken gördüğümden az sonra ölmüştü.

Üzerindeki giysiler gün ışığında çok daha

olağanüstü görünüyordu. Maguey ve henequen denilen ve özellikle bu iş için toplanan bitkilerin liflerinden, eski Aztek'lerin ve Toltek'lerin, daha da güçlendirmek için biraz da pamuk katarak dokudukları ve en ince kumaş olan bir tür ipekten yapılmışlardı. Renkler biraz solmuştu, ama en azından altı ya da yedi farklı boyanın kullanılmış olduğu açıkça görülüyordu.

Sağ baldırında, önceki gece tam bana gösterdiği yerde derin bir yara bulunduğunu da gördüm. Domuzların kemiği çıkartmış olmalarına rağmen hiçbir taze ya da kuru kan izi yoktu. Hayvanların baldırı ısırmaları biraz garip geldi, çünkü yüzü, kolları ve göğsündeki etler tamamen kurumuştu. Dokundum. Odun gibi sertti. Bence onda et yiyen hayvanları çekecek hiçbir şey yoktu, ama domuzlar bu konuda başka türlü düşünüyorlardı herhalde.

Gövdenin bu kadar uzun süre canlı görüntüsünü saklamasının nedenini anlamak çok kolaydı. İlaçlanmış olmalıydı. Ölen bir kral, rahip ya da bir soylu olduğunda, eski kızılderililerde töre böyleydi. Hiç kuşkusuz bunların ilaçları Mısır'lılarınkinden daha üstündü, çünkü şimdi de gördüğüm gibi daha dayanıklıydı. Üstelik mezar tamamen kapalıydı, bu da gövdenin korunmasını açıklıyordu. Hatta belki de anıtı örten ve çevreleyen toprakta da çürümeyi önleyecek bazı kimyasal yetenekler vardı.

Her an ölünün kımıldamasını, başını kaldırıp ayağa kalkarak benimle konuşmasını bekliyordum.

Güneş tam üzerimdeydi ve sıcak gitgide daha çekilmez oluyordu. Gövdeyi bu kızgın güneşin altında daha fazla bırakamayacağımı düşündüm.

Barakadan bir tahta sandık getirdim. Gövdeyi içine koyup daha iyi korunmuş bir yere, verandaya, hatta eve götürmeyi düşünüyordum. Bu kadar yüzyıldır içinde dinlendiği, hâlâ kalması gereken kendi öz mezarından onu ayırmakta niçin bu denli istek duyduğumu söyleyemezdim. Belirli bir hedefim olmadan, sanki başka türlü davranmam olanaksızmış gibi, nerdeyse bilinçsizce davranıyordum.

Büyük bir dikkatle yeniden işe koyuldum. Sandığı sokabilmem için yeterli genişlikte değildi mezarın içi. Onun için sandığı piramidin yanında bıraktım. Ölüyü çıkarmak amacıyla içeri süzüldüm. Sıkıca kavradım, ama yalnızca boşluk kaldı avuçlarımın içinde... Gövde birden dökülmüş, ancak bir avuç dolduracak bir toz tabakası bırakmıştı ardında.

Yine de, gövdeye dokunup, odun gibi sert olduğunu farkettiğimden bu yana on dakika geçmişti ancak. Şimdi ağır siyah saçlar, boyalı tırnaklar, üzerindeki parlak paçavralar, her şey, en hafif rüzgârın bile uçurabileceği gri bir toza dönüşmüştü. Şaşkınlık içinde, üzerine yayıldığı toprağa şimdiden karışmaya başladığını farkettim, o kadar ki toprakla tozu birbirlerinden ayırdedemiyordum...

Hiç kuşkusuz bir düştü bu. Tropikal güneş ise daha da berbat ediyordu durumu. Uyanma-

ya, beynimi saran uyuşukluktan kurtulmaya çalışıyordum. Ciddi bir hastalığa yakalanmak üzere olduğumu hissediyordum. Beni pençeleri arasında tutan bir canavardı orman. Nereden yardım bulabilirdim? Nereye gidebilirsem gideyim yalnızca orman ve bana, beynimin yavaşça kuruyup bir avuç toz olacağı izlenimi veren bu acımasız güneş vardı.

16.

Kendimi ne yapacaktım? Hastaydım, çok hastaydım. Düşle gerçeği ayırdetme yeteneğimi yitirmiştim...

O sırada, ayaklarımın dibinde, kızılderilinin, güneşte neşeyle parıldayan altın mücevherlerini gördüm. Neyse ki, hiç olmazsa bu harikalar toz olmamıştı. Ve bunlar mezarın içinde ayaklarımın dibinde olduklarına göre, onlara dokunup elime alabileceğime göre, gerçek olmaları gerekirdi! Bunlar gerçek ise de, kızılderili, daha doğrusu cesedi de buradaydı demek ki! Usumun yerinde olduğuna dair yeterli ve güven verici bir kanıttı bu...

Mücevherleri kulübeye götürdüm, oturup dikkatle incelemeye koyuldum. Bizim ilkel bulduğumuz araçlarla böyle olağanüstü şeyler yaratmayı başaran adamlar ne denli büyük sanatçılar olmalıydılar! Bunları bir kâğıda sarıp küçük bir paket yaptım ve madeni bir kutunun içine yerleştirdim. Kutuyu da kitap raflarından birinin üzerine koydum.

Güneş batmadan önce mezarı taş ve toprak-

la doldurdum. Atların ya da kaybolmuş ineklerin tepeyi aşarken ayaklarını kırmalarını, ya da karanlıkta buradan geçen bir köylünün düşüp yaralanmasını istemiyordum. Ama iş bitince bunun gereksiz olduğunu düşündüm, yanından dolaşmak yerine bu tepeyi aşmaya kalkmayı ne bir insan, ne de bir hayvan düşünürdü. Yine de bir şey mezarı doldurmaya itmişti beni, gelip geçenlerin güvenliğini düşünmem de, bu gereksiz işe bulduğum bahaneden başka bir şey değildi.

Gece yarısına dek, bir önceki günü bütün ayrıntılarına kadar usumda yeniden yaşadım. Ama bütün bu olaylar arasında mantıksal bir ilişki bulmaya çabaladığımda, o kadar çok çelişkiye ve garip unsurlara rasgeldim ki, sonunda tatmin edici bir sonuca varmaktan vazgeçtim.

17.

Hareketli bir uyku uyudum. Her kâbusun ardından daha beter bir tanesi geliyordu, ama hiçbiri en yüksek noktasına erişmeden durmuyordu. O zaman sıçrayarak uyanıyor, bunun yalnızca bir düş olduğunu anlayınca da yeniden uyuyordum.

Eski kentlerin pazar kurulan alanlarında dolaştığımı görüyordum düşümde. Mutlak gereksindiğim bir şeyi bulmayı başaramıyordum. Aradığımı her bulduğumu sandığımda, bunun o aradığım şey olmadığını, neyi aradığımı unuttuğumu farkediyordum. O zaman da gülünç olmamak ya da şüpheyi çekmemek için ne olursa olsun alıyordum. Eşyayı elime alınca da, bunun satın aldığım şey olmadığını görüyordum. Yine

de onu cebime koymaya çalışıyordum, ama cebim yoktu, giysilerim çok ender bir kumaştandı ancak yırtık pırtıktı. Satıcı parasını istediğinde, para yerine geçen kakao kabuklarını bulamıyordum. Onların yerine ellerim biber, karınca, boyalı tırnaklar, toz ve siyah saç parçalarıyla doluyordu...

Tamamen çıplak kızılderili polisler bir hırsızmışım gibi ardıma düşüyorlardı. Ormana kaçıyordum, dikenli çalıların, yüksek otların arasına karışıyordum, kocaman kaktüsler bağırarak, çıplak polislere vermek üzere beni yakalamaya çalışıyorlardı. Ayağımı nereye basarsam dev akrepler, korkunç tarantulalar çıkıyor, yeşil gözlü, tüylü şebekler beni küçük mağaralara çekmeye çabalıyorlardı. Dallarda ve ağaç gövdelerinde yüzlerce yılan vardı. Kimisi yeşil, siyah ya da kırmızı, ama küçücüktü; kimisi kertenkeleye benziyordu; bazıları da sarkmış bir insan baldırını anımsatıyordu bana... Yılanlar, tarantulalar ve akreplerden kurtuluyordum, o zaman da polislerin bağırdığını ve ardıma polis kaplanları taktıklarını duyuyordum. Tek bir çıkış kalıyordu bana: dimdik bir kayaya tırmanmaya koyuluyordum. Tepeye vardığımda, çimento ile kaplı bir alanda beni bekleyen bir grup dağ arslanıyla karşılaşıyordum. Parçalarımı yavrularına yedirebilmek umuduyla beni yakalamak için kocaman kuşlar dolaşıyorlardı başımın üzerinde. Bu dev kuşlardan biri üzerime geliyor ve o kadar yakınımdan geçiyordu ki kanatlarının rüzgârını hissediyordum. İşte o zaman derin bir uçuruma düşüyordum...

Bu düşme saatler sürüyordu. Düşerken, bir

yandan da, çevremde aynı anda olan birçok şeyi birden görüyordum. Kızılderili polisler şimdi papağan tüyleriyle giyinmişlerdi. Kaplanlar ücretlerini alamadıkları için isyan ettiklerinden artık köpek kullanmıyorlardı. Sonra polis kuvvetleri, bando ve mızıka sesleri arasına alana dönüyorlar, hâlâ üçbuçuk kakao kabuğu borçlu olduğum pazarcıyı tutuklayıp komşusuna köle olarak satıyorlardı. Adam bu durumdan çok hoşlanıyor, ev kirasından, taksitlerinden, elektrik borcundan ve aile sorumluluklarından böylece kurtulduğunu anlatıyordu bağırarak. Aztek'lerin kölelerine kendi öz yeğenleri gibi davrandıklarını bildiğini söylüyordu...

Bu arada uçurumun dibine varmıştım. Başım bir taşa öyle sert çarptı ki... uyandım. Vâdi ışıklar içindeydi: ayışığının doldurduğu odamdı bu. Yatağımda güvenlik içinde olduğumu ve hiçbir çıplak polisin beni kovalamadığını anlayınca hemen sakinleştim ve bir kez daha uyudum.

18.

Bu kez kendimi **conquistadores**'lerin yanında savaşırken buldum...

Aztek'ler beni esir almışlar ve savaş tanrılarına kurban etmek için bir tapınağa götürüyorlardı. Rahipler beni büyük bir düz taşın üzerine atıyorlardı. Başrahip akşam yemeği için ne istediğimi soruyor ve tanrısına sunmak üzere yüreğimi çıkaracağını bildiriyordu. Adı geçen tanrı ise bana kötü kötü bakıyor, sonra gülümsüyor ve göz kırpıyordu. Onun taştan bir heykel olduğunu çok iyi biliyordum ama yine de gü-

lümseyip göz kırptığını görüyordum. Benim yüreğimi yutmaktan mutluluk duyacağını, çünkü kızılderililerin yüreklerinden bıktığını ve yemek listesinin değişmesine çok sevindiğini söylüyordu.

Başrahip yanıma biraz daha yaklaşıyor, beyaz giysisinin kollarını sıvıyor, sertçe çenemden yakalıyor, başımı zorla öne eğiyor ve obsidyen taşından yapılma bıçağını göğsüme saplıyordu...

Bir kez daha uyanıyor, sonra hemen uyuyordum.

Şimdi Tabascos kızılderililerinin yanında savaşıyordum. Malinche adlı hainden söz ediyorlar ve toplarla atları durdurmaya çalışıyorlardı. İspanyollar beni yakalıyorlar ve kahvaltı için bir Amerikalı bulmaktan duydukları zevki haykırarak çevremde çılgınca dansediyorlardı. Çabucak yargılanıyor ve her iki elimin kesilmesi cezasına çarjtırılıyordum. Özel bir muamele olarak da, ağzı kör bir bıçakla yapılıyordu bu işlem...

Yine uyanıyordum, çünkü uzanmış kollarını yatağın soğuk demirine dayanmış ve fena halde uyuşmuşlardı...

Yeniden uyudum ve o zaman...

19.

Eski Tenochtitlan kentinde terziydim ve yeni kralın taç giyme töreninde üzerine alacağı mantoyu dikmem buyurulmuştu. Bu mantonun muhteşem tropikal kuşların tüylerinden yapılması gerekiyordu. Ne yazık ki bu tüyler canlanıyor ve sağa-sola uçuşuyorlardı. Bunları birer

birer yakalamam gerekiyordu ve taç giyme törenine bir çeyrekten çok zaman kalmamıştı...

Prensesler, kabile başkanları, soylular, elçiler şimdiden toplanmışlardı. Kralın sarayının önünde ve büyük piramide götüren yollarda etkileyici bir kalabalık vardı. Kralın hizmetkârları ve resmi kişiler ardarda gelip, mantoyu bitirmem için beni uyarıyorlardı. Ama, ben tam bir tüyü dikmeyi başarıyordum ki, sırası gelen yeniden havalanıveriyordu. Az sonra yüzlerce mareşal, general ve saraylı atölyemi doldurup avaz avaz bağırmaya başladı: «Kolye! Tüyden kolye! Altın bilezikler nerede? Çabuk, daha çabuk, yoksa hepimiz ölürüz! Hepimiz cezalandırılırız! Ölüm geliyor!»

Aceleden gitgide beceriksizleşiyordum ve manto, bir anlık dikkatsizliğimden yararlanarak, sıçrayarak açık kapıdan çıkıyor, küçük tepeye doğru yöneliyor ve uzakta havalanıyordu. Yükseklerde dalgalanmaya başlıyor ve uykusuz geçen onüç hafta süresince dikkatle diktiğim binlerce tüy ondan ayrılıyor, kuşlar gibi cıvıldaşarak dört bir yana dağılıyordu...

Bu kez beni uyandıran, ormandaki çalılarda gezinen binlerce çekirgenin gürültüsü oldu.

20.

Anahuac imparatorunun mantosunun kaderi böyle olunca, tüylerden manto dikme işini benden daha usta bir kızılderiliye, bu öyküyü dizelere geçirme işini de kral Netzahualcoyolt'a bırakıp yeniden uyumaya hazırlanıyordum ki, odamın kapısı gürültüyle açıldı.

Çok şaşırdım, çünkü iki sefer kilitlediğimi biliyordum. Buna rağmen ziyaretçimin, oniki saat önce toz halinde döküldüğünü gördüğüm aynı kızılderilinin içeri girdiğini gördüm. Oda, nereden geldiğini göremediğim, daha çok aydınlık bir sisi andıran garip bir soluk ışıkla dolmuştu. Ay batalı da çok olmuştu. Bunun, dünyayı yalayan bir göktaşının kuyruğu olabileceği geldi aklıma.

Kızılderili, gözlerini benden ayırmadan yatağıma doğru ilerledi. Benim gözlerim de kocaman açılmıştı, ama kımıldayacak ya da herhangi bir hareket yapabilecek durumda değildim. Kralın mantosunun tüyleri gibi uçup gidivermişti iradem. Korkmuyordum, tam tersine içimi, anneme karşı bile duymadığım çok güzel ve çok güçlü bir sevgi, bir dostluk duygusu doldurmuştu. Eğer ölümüm böyle bir duygu içinde olacaksa, dünyada ölümden daha hoş bir şey olamaz diye düşündüm.

Ziyaretçim, törendeymişiz gibi havalı bir hareketle yatağımın cibinliğini kaldırdı ve önceki ziyaretlerindeki selâmını tekrarladı. Uzun uzun bana baktıktan sonra, sanki kullandığı her sözcüğün özel bir önemi varmış gibi ağır ağır konuşmaya başladı:

— Dostum, savunmasız bir yaratıktan, karanlıklar ülkesine yapacağı son yolculuktaki biricik arkadaşları olan küçük armağanları çalmanın doğru bir şey olduğuna gerçekten inanıyor musunuz? Bunlar, beni seven ve onlardan ayrılmak zorunda kaldığımda çok gözyaşı döken kişilerin bana armağanıydı. Bu armağanların, uzun geceler boyunca benim yolumu aydın-

lattıklarınızı anlamanızı isterdim... İnsan bu dünyada sevmek için vardır. Onu yaşatan da sevgidir. Dünyada başka bir varlık nedeni olabilir mi? İnsan ün ve onur kazanabilir. Benzerlerinin yargısı, görünürdeki ödül ne olursa olsun, sevgiye kıyasla hiçbir şeydir. Hepimizin bir gün geçeceği Büyük Kapının önünde, en içten dualarımız bile, O'nun gözüne girmek, sevgisini kazanmak için verdiğimiz küçük sadakalardan daha değerli olmayacaktır, O, dualara önem vermeyecek kadar doğru ve büyüktür... Sonsuzluğun önünde yalnızca sevgidir geçerli olan ve bizler aldığımız ve verdiğimiz sevgiye göre değer kazanacağız. Sonsuz'un önünde yalnızca sevgimize göre yargılanacağız. İşte bu nedenle dostum, size yalvarıyorum, anlamını bilmeden aldığınız bu küçük armağanları bana geri verin. Hemen bu gece verin hem de, çünkü Büyük Kapı'ya kadar yapacağım uzun yolculukta onlara ihtiyacım olacak. Bana soracaklar: «Sen, yeni gelen, inandırıcı kanıtların nerede?» Bunlar yanımda olmalı ki, gönül rahatlığıyla cevabımı verebileyim: «Ey beni Yaratan, işte istediklerin ellerimin arasında. Küçücük armağanlar bunlar, ama buraya kadar, dünyada sevildiğimin kanıtı olarak bana yoldaşlık ettiler. Ve ben de, bu sevgiye lâyık olduğumu sanıyorum...»

Sustu.

Beni harekete geçiren şey onun sözleri değil, sert, görünür ve karşı konmaz bir güç gibi odayı saran derin sessizlik oldu. Yataktan kalkıp aceleyle giyindim, botlarımı ayağıma geçirdim ve kitapların durduğu yere gittim. Küçük paketi açtım; kolyeyi ziyaretçimin boynuna, al-

tın yüzüğü işaret parmağına, bilezikleri de el ve ayak bileklerine taktım. Sonra kayboldu.

Kapı gelişinden önce olduğu gibi sürgülüydü.

Yatağıma dönüp yattım ve hemen uyudum.

Bu kez uykum, uzun bir hastalıktan kalkmışım gibi derin, sakin ve dinlendiriciydi.

Haftalardır bu kadar iyi uyumamıştım.

21.

Ertesi sabah yepyeni bir güçle ve çok geç uyandım.

Düşümü anımsayınca, şimdiye dek bu kadar mantıklı, ayrıntıları bu denli belirgin bir düşü ilk kez gördüğümü düşündüm. Sanki bu bir düş değil de, biraz garip olmakla birlikte, yine de doğal bir gerçekti.

Gözlerimle botlarımı aradım ve şaşkınlıkla, içlerine kâğıt parçaları tıkılı olmadığını, bir sandalyenin üzerinde durmadıklarını farkettim. Ormandaki yaşantımda geçirdiğim deneyler bana, tam giyerken içinde bir akrep ya da küçük bir yılanla karşılaşmamak için böyle davranmak gerektiğini öğretmişti. (Böyle bir şey başıma da gelmişti: botlarımı ayağımdan çıkarttığım hızı hâlâ hatırlıyorum ve o günden beri, insanın, şapka çıkarılabilecek sürede ayakkabısını da çıkarabileceğini biliyorum... Ayakkabınızın içinde küçük bir kırmızı yılan bulmak hiç de hoş bir şey değildir, çünkü en az sizin kadar korkmuş olan zavallı hayvan da, siz ayağınızı çıkarmaya uğraştıkça kendini dışarıya atabilmek için çır-

pınır durur. En kötüsü de ayakkabının içinde ne olduğunu tam olarak bilmemenizdir, çılgına dönersiniz...)

Neyse, botlarımın içinde kâğıt parçaları yoktu ve sandalyenin üzerinde değildiler. Birden, dün gece onları ayağımdan dikkatsizce çıkardığımı anımsadım, çünkü kızılderilinin gidişinden sonra kendimi çok yorgun hissetmiştim. Ayrıca o buradayken, kitapların durduğu odaya gitmek üzere içindeki kâğıtları boşaltıp giydiğimi de anımsıyordum (Ormanda iken yalınayak yürümek iyi bir şey değildir, kızılderililer yapabilir, ama beyazlara tavsiye edilmez). Odaya döndüğümde botları düşünmemiştim ya da ne olduysa olmuştu ve hemen yatıp uyumuştum.

Bütün bunlar gerçekten bir düş müydü?

Kitap raflarının oraya doğru fırladım. Madeni kutu yoktu. Arkama dönünce, açık ve içi boş olarak masanın üzerinde durduğunu gördüm. Mücevherlerden ise iz yoktu. Kapı hâlâ kilitliydi.

Küçük tepenin oraya koştum ve aceleyle girişine yığdığım taşları çektim. İçerisi bomboştu, dün bıraktığım gibiydi. Nereye gitmişti bu mücevherler? Yoksa uykuda gezme hastalığına yakalanmıştım da bir yerlere mi saklamıştım? Olamazdı!... Olamazdı!

Herhangi bir ipucu da yoktu. Bütün evi aradım, döşemenin ve avlunun her santimetre karesini inceledim. Sıfır. Sonuç sıfırdı.

Belki... belki de domuzlar?...

Domuzlarla mücevherler arasında bir ilişki aramak saçmalıktı, ama yine de deneyebilirdim...

22.

İki hafta sonra doktor döndü.

Oturur oturmaz soruyu yapıştırdım:

— Buralarda üç tane domuz gördünüz mü hiç, doktor? Aynı boyda, ikisi siyah biri sarı, kıllı kızılderili domuzları?

Garip garip baktı bana.

— Domuz mu?

Bana bakışından ve sesinin tonundan, ussal dengemin yerinde olup olmadığından kuşkulandığını anlıyordum.

— Domuz mu? diye yineledi... Bazı kişiler fare görürler. Beyaz ya da yeşil fareler. Kimileri de karınca, garip sinek türleri, yarasalar... Siz domuz görüyorsunuz, ha? Köpek falan olmasın? İkisi siyah biri beyaz üç tane kızılderili köpeğidir sizin gördükleriniz, Gales. Diliniz sürçmüş olmalı. Herkese olur öyle arada bir. Eğer köpek diyorsanız, haklısınız, ikisi siyah biri beyaz üç tane köpek çok gördüm buralarda. Kimin olduklarını sordum, ama kimse tanımadı. Çevredeki hiçbir kızılderili de daha önce görmemiş.. Neyse, hiç ilgilendirmiyor beni kayıp köpekler. Cehennemin dibine gitsin hepsi! İsterseniz başka şeylerden konuşalım, ne dersiniz? Tam yeni döndüğüm ve son haftalarda eksikliğini çok fazla duyduğum şu güneşi, şu ormanı bulmakla yeniden mutlu olduğum anda, niçin böyle şeylerle canımı sıkıyorsunuz?

— Niçin mi? İyi dinleyin beni doktor, o zaman anlarsınız niçin olduğunu...

Hiçbir ayrıntıyı unutmadan bütün hikâyeyi anlattım.

Daha çok yakınlık göstereceğini sanmıştım, çünkü kitaplığını bulduğumdan bu yana, onun, benim aklımdan çıkarmayı o kadar çok istediğim şeylere karşı büyük bir ilgi gösterdiğini biliyordum.

— Bir dakika! Bir dakika! dedi. Neye inandırmaya çalışıyorsunuz beni? Ölü bir kızılderili iki gece üstüste ziyaretinize geldi? Öyle mi?

Omuzlarını silkti, sanki bu tür olaylar ayda otuz kez geliyordu başına.

Bir anlık bir suskunluktan sonra kuşkulu bir doktor gözüyle beni incelemeye koyuldu.

— Mücevherler mi? Emin misiniz? Eski mücevherler? Aztek'lerden kalma? Ve onları elinizde tuttunuz? Kayboldular ve siz nasıl olduğunu bilemiyorsunuz? Amma hikâye ya! Biraz daha gelişirse yeniden eski işime başlayabilirim... Yalnızca domuzlar var sanıyordum, ama umduğumdan da ciddiymiş iş... Ve üstelik burada oldu bütün bunlar! Ne kadar da heyecanlı...

Soğuk alayları iyice sinirlerimi bozmuştu. Terbiyemi bozmamaya çalışarak konuştum:

— İnanmıyorsunuz demek? Usumu yitirdiğimi sanıyorsunuz, öyle mi? Yanılıyorsunuz, doktor. Eğer inanmıyorsanız, küçük tepeyi gösterebilirim size. İsterseniz hemen gidebiliriz, yüz metre ilerde. Onüç taş basamağı, hatta kendi kazdığım çukuru bile gösterebilirim. Şimdi ne diyorsunuz, sevgili dostum?

Sözlerimi kesmeden beni dinledi. Ben susunca gülümsedi ve hoşgörülü bir havayla başını salladı, sanki yalan söylediğini bildiği bir hastayı dinlemişti. Yavaşça cebinden piposunu çı-

kardı ve ayakta uyur gibi konuşmaya başladı:

— Ben de yakınlarda kazdığım bir çukuru gösterebilirim size, hatta birçok çukur gösterebilirim. Gerçekten çok kazdım... Ama artık olmuyor bana böyle şeyler. Çok oldu bırakalı...

Şimdi bendim soran gözlerle ona bakan, ama bu konuda daha fazla konuşmadı. Piposunu yaktı, birkaç nefes çektikten sonra sözlerine devam etti:

— Dostum, size bir dost ve doktor öğüdü vereyim. Köylerden birine gidin, genç, neşeli ve fazla pasaklı olmayan bir ahçı kadın tutun. Emin olun, evinizde güzel bir ahçı kadın varken hiçbir ölü kızılderili rahatsız etmez sizi, geceleri de botlarınızı düşünecek zaman bulamazsınız. Beleş bir öğüttür bu, Gales, ama uzun deneyimler sonucu doğrulanmıştır, inanın... Ben yokken evime gözkulak olmanıza teşekkür olarak, bulabildiğim en iyi tütünden beş paket getirdim. Alın. Burası da sizin eviniz sayılır...

23.

Benim evim mi sayılır? Çok şaşırtıcı. Gerçekten evim mi burası? Hayır. Ne bu bölge ne de doktorun evi benim evim değil artık.

İçimde ya da dışımda yıkılan bir şeyler vardı. Ne olduğunu, ne zaman olduğunu bilmiyordum, ama aynı adam değildim artık.

Ve birden bir değişiklik isteği doğdu içimde.

O, ikisi siyah biri sarı saçlı üç tane kıllı köpek görmüştü. Ben ise, ikisi siyah biri sarı üç tane kıllı domuz görmüştüm, hiç kuşku yoktu

buna. Ama eğer ben de onun gördüğü köpekleri görürsem çok kötü olurdu... Böyle bir şey olursa bir gün fazla yaşayamazdım. Doktor yaşamıştı, ama çok farklı bir hamurdan yoğurulmuştu o...

Evinde bir gece daha geçirmek için izin istedim. Kabul etti.

— Doktor... çok tütün kullanıyorsunuz, değil mi?

— Evet. Niçin sordunuz?

— Hiç... öylesine... İyi geceler.

Cibinliğimi düzeltirken, çenesini sıvazlayarak garip garip bana baktığını gördüm.

Ertesi sabah kahvaltıya oturduğumuzda sordum:

— Doktor, bana getirdiğiniz beş paket tütünü satın alabilir misiniz?

— Aman, dostum, size verdim onları ben! Ne oluyorsunuz? Çok iyi tütündür. Beğenmediniz mi yoksa?

— Onun için değil doktor... Diyelim ki... dört paketini yirmibeş pezoya satın almanızı istiyorum.

— Eğer istiyorsanız... Gerçekten birkaç hafta sonra bu tütün çok işime yarar. Gümrük yasakları yüzünden fazla getiremedim zaten...

— Teşekkür ederim, doktor. Bir paket yeter bana şimdilik... Hem bu paraya da çok ihtiyacım var.

— Nedenini söyleyebilir misiniz, eğer gizli değilse?

— Tabii. Yalnızca buradan gitmeyi tasarlıyorum. Dün gece çok düşündüm. Tatlı ahçı kız konusundaki öğüdünüz biraz geç kaldı. Üç ya

da altı ay önce olsaydı öğüdünüzü tutardım, ama artık çok geç. Bir şeye yaramayacağını biliyorum.

— Peki tarlanız? Yatırdığınız para ve emek tarlanın değerini çok aşıyor. Bırakmayı düşünmüyorsunuz umarım!

— Öyle, doktor. İsteyene ya da ormana bırakacağım, eğer kabul ederse. Zaten ormanın o tarla. Burada herşey ona ait, ben hariç. Ormanın, iyi dileklerimle birlikte onu alacağını sanıyorum...

— Nasıl isterseniz, Gales. Fikrinizi değiştirmek için bir şey yapmayacağım, ne istediğini bilecek kadar olgunsunuz... İşte paranız. Trenle gitmeyi düşünüyorsanız, atınızı istasyonda satabilirsiniz. İyi para alırsınız, eğer doksan isterseniz, kırk centavos verirler...

Konuştukça yüz ifadesinin değiştiğini farkediyordum. İyi tanıdığım dağınık havasını takınmıştı yine. Döndü, orman okyanusuna baktı ve içini çekti.

— Sizinle birlikte gitmek isterdim, Gales. Bütün bunları sizin kadar kolayca terketmek isterdim. Ama yapamam. Bu lânetlenmiş toprağa bağlıyım ben. Gövdem ve ruhum burada gömülü. Sizin gördüğünüz yalnızca bir gölgedir. Buraya gömülüyüm ben. Yalnız usum yaşıyor, bazen onun bile öldüğünü, düşüncelerin yaşadığını düşünüyorum. Burada kalmalıyım, çünkü kemiklerim ve ruhum burada. Terkedemem onları... İşin kötüsü, görüyorsunuz, birden çok biçimde gömülüyüm buraya. Yani demek istiyorum ki...

Yine eskisi gibi anlaşılmaz bir biçimde ko-

nuşmaya başladı, uzaklara bakarak. İlişkilerimizin başından beri birçok kez düşünmüş olduğum gibi, çoktan ölmüştü o, farkında olmadan. Sırf bunun için kalıyordu burada.

Bana döndü:

— Eşyalarınızı istasyona kadar götürmeniz için bir katır veririm size. Stradler'lere bırakırsınız, sonra aldırırım... Tanrı bana acıyıp da özgür bıraksa, istediğim yere, sizinle birlikte gelebilsem!... İşte, Gales. Sizi tanıdığım için mutluyum, doğrusu. Böyle olması gerekiyorsa, iyi şanslar ve güle güle...

24.

Ertesi gün akşam üzeri, istasyondaki gişe memuruna on gümüş pezo uzattım ve sordum:

— İlk tren hangi yöne gidiyor? Batıya mı doğuya mı?

— Oeste... batı, senyor.

— On pezoluk bir bilet verin bana... İkinci olsun.

— Nereye?

— Farketmez. Batıya, neresi olursa olsun on pezoluk bir bilet.

Memur tarifeye baktı.

— Size, dokuz pezo seksenbeş'lik ya da on pezo altmış'lık bilet verebilirim... Hangisini isterseniz?

— Ucuzunu.

— İşte. Bu da paranızın üstü... Tren geliyor, inanın ilk kez gecikmedi!

Biletin üzerindeki istasyon adına bakmadım

bile. Önemi yoktu benim için. Eğer bir altın madeni bulmayı umudediyorsanız, evinizi yıkıp temellerini kazmakta tereddüt etmezsiniz; ne istediğinizi biliyorsanız ya da bildiğinizi sanıyorsanız, onu bulacağınız yer de farketmez.

Trene bindim. Kontrolör yanıma geldi, biletimi aldı, istasyonun adına bir göz atınca şaşkın şaşkın bana baktı ve bir şey söylemeden kocaman bir mavi kalemle biletin üzerine bir çarpı çizdi. Bileti cebine koydu, onun yerine, üzerine mavi kalemle Çince bir şeyler yazdığı bir kâğıt parçası verdi. Benim dağınık durumumu görünce, kâğıt parçasını elimden aldı ve şapkamın kurdelâsına geçirdi.

— Geldiğimizde uyarırım sizi, bayım, dedi. Merak etmeyin, uykunuzu çekmeye bakın.

Güven vermek istercesine gülümsedi, sanki ilk kez kendi başına yolculuk yapan küçük bir çocuktum. Sonra uzaklaştı.

Kompartıman çok kötü aydınlatılmıştı. Uyuklamaktan başka yapacak iş yoktu.

Sarsarak uyandırdıklarında altmış saattir uyuyor gibiydim. Kontrolör üzerime eğildi:

— Beş dakika sonra geliyoruz, bayım, hazırlanın. Bu istasyonda durmayız, inecek olan varsa biraz yavaşlarız o kadar. Bu hatta çalıştığımdan bu yana, hatırladığım kadarıyla ne inen, ne de binen oldu bu istasyondan... Çabuk olun ve tekerleklerin altına düşmemeye dikkat edin. Eşyalarınızı camdan atarım, aşağıda kolayca toplarsınız. İyi geceler...

— Saat kaç? diye sordum.

— Gece yarısına geliyor. Gece güzel, aydın-

lık ve çok yıldızlı... İşte geldik bayım. İyi geceler... **Buenas noches.**

Tren yavaşladı. Adam eşyalarımı önceden atmıştı. Tekerleklerin mümkün olduğu kadar uzağına düşmeye dikkat ederek yavaşça atladım.

Daha ben kafamı toplayamadım, trenin son vagonu da çoktan yanımdan geçmiş ve birkaç saniye sonra karanlıkta yalnızca kırmızı ışıkları görülür olmuştu.

Çevreme baktım ve ne bir ev ne de kulübe görebildim. Yalnızca bir direğe çakılmış bir pankart vardı. Yaklaştım, bir kibrit çaktım. Belki bir yüzyıl önce bu yerin adı diye çiziktirilmiş birkaç boya lekesinden başka bir şey yoktu üzerinde.

Yıldızların dışında hiçbir ışık yoktu görünürde. Eşyalarımı topladım ve valizlerimden birinin üzerine oturdum. Yolun her iki yanında, onbeş metre ilerde orman başlıyordu. Karanlık, yeşile çalan gri renkte kalın bir duvar... Bu saatte daha da karanlık gözüküyordu. Sanki yavaş yavaş bana yaklaşıyor, gövdemi ve ruhumu yutmak için beni pençelerine almak istiyordu.

Gövde ve ruh... Kim, nerede söylemişti bunu bana? Uzun yıllar mı geçmişti üzerinden? İki-üç saat uğraştım anımsamak için.

Hava, cıvıltılar, mırıltılar, inlemelerle doluydu. Zaman zaman korku ve dehşet çığlıkları da karışıyordu bunlara.

Herbirinin bir öncekinin bittiği yerden başladığı öyküler zincirini, sonsuz türküsünü söylüyordu orman...

YENİ BİR TANRI DOĞDU

Meksika'yı fethettikten birkaç yıl sonra, Hernando Kortez, Atlantik ile Pasifik'i birleştiren bir deniz yolu bulmak umuduyla bir sefer daha düzenledi.

Kortez güneye doğru yöneldi. İlerledikçe giriştiği işin güçlüğü ortaya çıkıyordu. Bugün Guatemala Cumhuriyeti içinde bulunan büyük Peten gölüne vardıklarında, askerleri çok yorgun ve bitik durumdaydı.

Göldeki adalarda ve kıyı boyunca, barışçı ve konuksever kızılderililerin oturduğu çok sayıda köy buldular. Bunlar Kortez'in, Usumacinta nehrinin doğu ve batısında yüzlerce kilometre boyunca uzanan balta girmemiş ormanda haftalardır süren yürüyüş sonunda rasladığı ilk canlı insanlardı. Kortez'in ordusu çok açtı ve bin türlü tropikal hastalık ve ateşten perişandı. Askerlerin gövdeleri, böceklerin ve sürüngenlerin ısırma ve sokmalarından doğan pis pis kokan yaralarla kaplıydı. Subaylarının en iyimserleri bile seferi tam bir başarısızlık olarak nitelendiriyorlardı. Eğer yollarının üzerinde bu konuksever kızılderilileri bulamasalardı bu büyük girişim korkunç bir felâketle sonuçlanabilirdi. Hatta, kızılderililer savaşçı olsalardı, Kortez'in bütün ordusunu hiçbir güçlük çekmeden yokedebilirlerdi. (Şunu da belirtelim ki, dönüşte sefer,

tam bir başarısızlıktan farklı bir biçimde yorumlanmadı. İki okyanus arasında deniz yolu olmadığından başka hiçbir şey öğrenememişlerdi.)

Peten kızılderilileri Kortez'in adamlarını beslediler, hastaları ve yaralıları tedavi ettiler ve yol için, Kortez'e, haftalarca yetecek yiyecek verdiler. Konuklarına daha da hoş görünmek için kızılderililer vaftiz edilmeyi kabul ettiler ve böylece hepsi iyi hristiyanlar oldular.

Sefere katılmış olan rahipler her şeyin kurallara uygun geçmesine çok dikkat ettiler. Sakin kızılderililer, tanrılarının resimlerinin yokedilerek tapınaklarının temizlenmesine ve yerlerine yabancılar tarafından getirilmiş yeni insan resimlerinin, Kutsal Bakire'nin, Santiago'nun, San Antonio'nun ve yarım düzine kadar başka resmin asılmasına hiç itiraz etmediler.

Kızılderilileri tek tek vaftiz etmeye zamanı olmayan rahipler buna da bir çare buldular. Vaftiz töreni büyük bir fiesta'ya dönüştü. Bölgenin bütün kızılderilileri geniş bir ovada toplandılar ve yabancı konukları, onlara, şimdiye kadar görmedikleri bir törene tanık olacaklarını söylediler.

Bin kadar kızılderili geldi. Diz çökmeleri söylendi. Rahipler onların üzerlerine Tanrının takdisini çağırdılar ve bundan böyle hristiyan olduklarını, iyi ve gerçek katolikler olarak Roma'daki üstlerine boyun eğmek zorunda olduklarını bildirdiler. Sonra da eğlenti başladı, hem de ne eğlenti! Borazanlar çalındı ve top ve tabanca sesleri arasında süvariler, eski şövalyelere özgü, onların ölçüsünde karşılaşmalar yaptılar.

Peten kızılderilileri borazan, top ve hatta atı

ne görmüşler ne de sözünü işitmişlerdi. Onlara göre atla binicisi bir tek varlıktı. Fiesta'nın birçok görüntüleri de, özellikle **Te Deum**'u söylemek için diz çöken bütün ordu, türlü törenler yapan ve garip şarkılar söyleyen rahipler ve ovada dört nala koşup duran atlılar da onlar için çok şaşırtıcıydı. Bütün bunlar o denli muhteşemdi ki, bugün bile, dünyanın herhangi bir yerinde büyük kalabalıkları çekebilir. Kızılderililer bundan hiçbir zaman unutamayacakları izlenimlerle çıktılar.

Ayrıca kızılderilileri güçleriyle etkilemek ve beyaz adamların bir çeşit tanrılar olduğuna inandırmak da **conquistadores**'lerin siyasetine dahildi. Gülünç sayıdaki bu İspanyol askerlerinin arkalarını kollamadan bu bölgeye dalabilmesinin nedeni de buydu. Yolda rastgelecekleri kızılderililer bu tanrısal varlıklara karşı silaha sarılmaya hiçbir zaman cesaret edemezlerdi.

Neyse ki Peten'deki sakin kızılderililerin altın ya da gümüş mücevherleri yoktu, eğer olsaydı İspanyollar onların bu değerli madenlerin asıl yerlerini bildiklerini düşünürlerdi. Bu tür madenleri bulmak, bu pahalı seferin ikinci amacıydı-ama çoğu için ilk ve biricik hedefti. Kızılderililerin incileri ya da başka değerli taşları da yoktu, toprakları ise Meksika'da çok daha verimlilerini ele geçirmiş olan İspanyollar için çekici değildi. Bölgenin başlıca zenginliği göldü. Kortez de, doğal olarak, ordusu toparlanır toparlanmaz bölgeyi terketmeyi düşündü.

İspanyollar, yaptıkları yardıma karşılık kızılderilileri hiçbir biçimde ödüllendirmediler. Kortez günahlarını temizlemekle (bunlar kızıl-

derililerin o güne kadar varlığından habersiz oldukları günahlardı), Cennete kabul edilmelerini baltalayacak bütün engelleri kaldırmakla onlara yeteri derecede iyilik yapmış sayıyordu kendisini. Gerçekten, bütün meyva, balık, kuru et, tuz, iyileştirici kök ve ot, mısır, chili ve para olarak kullandıkları kakao kabuğu stoklarını götürerek, onları kuşaklar boyu görmedikleri bir yoksulluk içinde bıraktı.

Yine de gidiş günü, Kortez, krallara lâyık bir armağan bırakarak Peten kızılderililerine olan minnetini göstermeye karar verdi. Bir attı bu. Ayrıca bu atın ona hiçbir yararı yoktu. Bir ayağı yaralı ve şiş olduğundan, yanlarında götürseler askerlerin başına dert olacaktı.

Kızılderililer bu armağanı, gösterilen cömertliğe eş bir sevinçle kabul ettiler ve yabancı konuklar geldikleri gibi esrarlı bir biçimde gittiler. Bu atın varlığı ve yiyecek stoklarının erimesi olmasa kızılderililer toplu bir düşün kurbanı olduklarına inanabilirlerdi.

Kortez onlara bir at bırakmıştı, ama bu garip hayvana nasıl bakacaklarını söylemeyi unutmuştu.

O zamana kadar, Amerika'ya geldiklerinden beri İspanyolların rastladıkları bütün kızılderililer, savaşta olsun barışta olsun, toplarla tabancalardan çok atlarla binicilerinden çekinmişlerdi. İspanyollar bu korkuyu çok çabuk sömürmeye başlamışlar ve kızılderililere atlara yaklaştırmamaya çok dikkat göstermişlerdi; öyle ki kızılderililer atların nasıl yemek yediklerini hiç

görmemişlerdi. Hatta İspanyollar, atların ve binicilerinin yaralanmaz oldukları söylentisini de yaymışlardı. O zamanki savaşlarda atlarla binicileri kalın zırhlarla örtülü olduklarından, kızılderililer ilkel silahlarıyla onları öldürmeyi ya da yaralamayı başaramıyorlardı. Sonunda atların savaş tanrıları olduklarına ve yenilemeyeceklerine inanır oldular. (Ancak Mexico kuşatmasında bu inanış ciddi biçimde sarsıldı, çünkü kızılderililer birçok biniciyi ve atı öldürmeyi başarmışlardı.)

Şimdi Peten kızılderililerinin bir atı vardı. Haber çabuk yayıldı ve binlerce başka kızılderili, sakallı beyaz adamların, gördükleri yardıma karşılık arkalarında bıraktıkları bu garip hayvanı kendi gözleriyle görmeye geldi. Bu garip hayvan beyaz adamlarla birlikte topların ve tabancaların ateşi ve gürültüsü ile de ilişkili olduğundan, kızılderililer ona sarsılmaz bir saygı ile bakıyorlardı. Kısa sürede onu tanrı yaptılar.

Tapınaklarındaki tanrılara olduğu gibi ona da en güzel çiçekleri, en ender yemişleri sundular. Çok acıkmaya başlayan at, içlerinde ot bulmak amacıyla sunulan nesneleri kokladı. Kızılderililer bu hareketi kabul anlamına aldılar. Ama, at, çiçekleri kokladıktan sonra başını çevirdi ve ilerde, az ötede, iştah açıcı bir otlağın ve henüz yeşil mısır tarlalarının uzandığı ovaya hüzünle baktı. Bu zenginliklerden yararlanamazdı, çünkü bir ağaca sıkıca bağlıydı.

Kızılderililer, çiçeklerden ve yemişlerden başını iğrenmiş gibi çeviren bu tanrısal yaratığı kızdırdıklarını sanıp üzüldüler. Kabilenin en yaşlı büyücüsünü bulup getirdiler. Büyücü atı iyice inceledi.

— Ey, budala insanlar, görmüyor musunuz ki bu tanrısal varlık çok hastadır? Bakın, ayağından yaralı... İyileşince gölümüze, tarlalarımıza ve avlarımıza bereket getirecektir.

O zamanlar, şimdi de bazı geri bölgelerde görüldüğü gibi, kızılderililerde bir hastayı yalnızca, etinin iyileştirici güce sahip olduğuna inandıkları yabani hindi ile besleme geleneği vardı. Hayvanın ayağına çiğnenmiş otlarla pansıman yapıldı, sonra da çiçeklerle süslenmiş tepsilerin üzerinde, yanına kokulu otlar ve sebzeler de koydukları nefis kızarmış hindi parçaları getirdiler.

Bu insanların, bir atın yemek zevklerinden nasıl olup da bu denli habersiz olabileceklerini anlayamayan zavallı hayvan, görüntüsünün bile çıldırttığı yeşil otlağa kavuşmasını engelleyen ipten kurtulmaya uğraşarak çaresizce tepinip şaha kalkmaya başladı.

Birkaç saat sonra büyücüyü yeniden çağırdılar.

— Ne istediğini görmüyor musunuz, aptallar? dedi yaşlı büyücü tepinen hayvana bakarak.

Kızılderililer anladılar. Genç ve güzel bir bâkire seçtiler, süslediler ve hayvana götürdüler. Ama at kıza bakmadı bile.

Umutsuzluğa kapılan zavallı kızılderililer tanrısal yaratığın durumunun çok kötü olduğunu anlamaya başladılar ve endişeleri dehşete dönüştü.

Bu saçma durumun çıkış yolu yoktu. At burada, yaradılıştan beri hiçbir atın görmediği kadar tatlı, sakin ve mutlu bir yaşantı sürebilirdi. Kızılderililerin birkaç köpekten başka evcil hay-

vanları bulunmadığından, duruma göre birkaç antilopla bölüşerek, bölgenin bütün otlaklarından yararlanabilirdi, ama ne yazık ki açlıktan ölmeye mahkûmdu şimdi...

Bu anlaşmazlığın hiçbir ilacı yoktu. Sonunda at yattı ve içlerinden bir teki bile bir atın ne yediğini bilmeyen bütün bu insanlara son bir umutsuz bakış fırlatarak öldü...

Kızılderililer korku ve karamsarlığa kapıldılar. Doğal olarak boş inançları olduğundan, bu ölü tanrının ve benzerlerinin muhtemel öcünden korktular ve savunma olarak yapabilecekleri tek şeyin, bu tanrıya, hakettiği bütün şerefleri vermek olduğuna karar verdiler.

Nihayet at büyük bir törenle gömüldü ve son konutunun üzerine bir tapınak inşa edildi.

Doksan üç yıl sonra, 1618'de, iki fransisken rahibi Peten gölü kızılderililerine Tanrının kitabını getirmek için geldiler. Kortez'in geçişinden bu yana bölgeye başka beyaz adam gelmemişti.

İki rahip, sahte tanrıları tahtlarından indirmek ve yerlerine Kutsal Bâkire Meryem'in resmini koymak amacıyla tapınağa girdiler. Bakışları, kaba bir biçimde yapılmış olan, ama hiç kuşkusuz bir atı simgeleyen büyük bir taş heykele takıldı. Rahiplere göre, kızılderili sanatçı, ayaklardan birini biçimsiz yaparken açıklanmaz bir isteğe uymuştu; ama yine heykel güzel ve başarılı sayılırdı.

Bu rahipler her türden yabancı tanrılar görmüşler ya da duymuşlardı, ama Peten gölü kı-

zılderilileri gibi ata tapanlarını görecekleri akıllarına bile gelmemişti. Kızılderililer için bu heykel tanrıların en güçlüsünden başka şimşek ve yıldırımı da simgeliyor ve her yıl onuruna büyük törenler yapılıyordu.

Ama rahipler tapınağın içinde; durumuna bakılırsa bin yıllık olduğu düşünülebilecek bir tahta haç bulunca çok daha büyük bir şaşkınlık geçirdiler. Taştan atın arkasında duruyordu ve kızılderililerin sözlerine bakılırsa, akaju odunundan yapılmış bu haçı getiren sakallı bir beyaz adamdı.

Rahipler bu garip bulgularını bütün dünyaya bildirdiler. Bu bulgu İspanya'da ve Avrupa'nın diğer ülkelerindeki bilginler ve tarihçiler arasında büyük bir şaşkınlık ve heyecan yarattı ve parlak varsayımların ortaya atılmasına yol açtı. Gerçekten, at bulunmadığı kesinlikle bilinen bir kıtada bu haçın ve taş heykelin varlığı nasıl açıklanabilirdi? Hatta, on iki havariden birinin 1. yüzyılda bizzat Amerika'ya gittiği görüşü bile ciddi ciddi ortaya atıldı.

İşte o sıralar, eski İspanyol krallarının arşivlerini inceleyen bir saray arşivcisi, Hernando Kortez'in hükümdarı V. Şarl'a yazdığı mektuplardan birine rasgeldi. Hibneras Seferi diye adlandırılan olayın aşamalarını anlatan bu mektup herşeyi açıkladı.

O olmasaydı, bu olay insanlık tarihinin en büyük gizlerinden biri olarak kalırdı.

BİR DOSTLUK ÖYKÜSÜ

Bir öğleden sonra, Mexico'da, Bolivar sokağındaki bir lokantanın Fransız asıllı yöneticisi, dükkânın açık kapısının yanında kaldırıma oturmuş, orta boylu siyah bir köpek gördü. Bir dostluk isteği yansıtan tatlı kestane rengi gözleriyle Fransıza bakan köpek, başlarına ne gelirse gelsin, hatta kapıdan kovulmak için tekmelense ya da başından aşağı bir kova su boca edilse bile her zaman matrak bir cevap veren yaşlı serserilerde görülen, babacan, masum, biraz da traji-komik bir ifade takınmıştı.

Fransız uzun süre köpeğe baktı. Durumu kendi açısından yorumlayan hayvan da, kuyruğunu salladı, başını eğdi ve gülümser gibi, gülünç bir biçimde ağzını açtı. Fransız da gülümsemekten kendini alamadı ve parlak bir güneş parçası yüreğini ısıtmış gibi garip bir izlenime kapıldı.

Kuyruğunu oynatarak, köpek kalktı, hafifçe kapıya yaklaştı ve yeniden oturdu. Aç bir sokak köpeğinin gösterdiği bu yakınlıktan duygulanan Fransız fazla direnmedi. Garson kızlardan biri, elinde yarı dolu bir tabakla geçiyordu. İştahsız müşterinin ancak bir-iki çatal attığı et parçasını tabaktan aldı ve iki parmağıyla cesaret verici bir biçimde tutarak, başını sallayıp köpeği çağırdı. Bütün gerisi oynamaya başlayan köpek biraz daha yaklaştı, ama yine girmedi.

Müşterilerden çok köpekle ilgilenmeye başlayan Fransız, tezgâhı bırakıp kapıya yaklaştı.

Köpek, eti, acele etmeden nezaketle aldı, adama minnet dolu bir bakış fırlattı, kapının yanından ayrıldı, kaldırıma uzandı ve vicdan temizliğinden gelen bir rahatlıkla yemeye başladı. Yemeği bitirince kalktı, kapının yanına geldi, sabırla Fransızın yeniden kendisine bakmasını bekledi. Sonra yeniden kuyruğunu sallamaya başladı, kendince gülümsedi, doymuş bir havayla başını salladı, döndü ve lokantaya doğru ilerledi.

Fransız doğal olarak, köpeğin kendisine yeniden bir şey sunulmasını umudettiğini sandı. Ama elinde bir piliç buduyla kapıya doğru ilerlediğinde köpek kaybolmuştu. Adam, köpeğin ikinci kez görünmesinin yalnızca, «**Merci, beaucoup, monsieur...**» demek için olduğu sonucunu çıkardı.

Fransız, hayvanın, yiyecek birşeyler istemek için diğerleri gibi kapı kapı dolaşan sokak köpeklerinden olduğunu düşündü ve olayı çabuk unuttu. Ama, ertesi gün aynı saatte, üç buçuğa doğru, köpek aynı yerde, açık kapının yanında oturmuş duruyordu. Fransız ona, eski bir tanış gibi gülümsedi, köpek de, gülünç bir ifadeyle, yarım kalkarak ve kuyruğunu sallayarak gülümsemesini iade etti.

Tezgâhın yanında yemek vermeyi düşünen Fransız, başını sallayarak onu içeri çağırdı. Ama, daveti anladığı açıkça belli olan köpek yalnızca kapıya yaklaştı, içeri girmedi. Fransız, köpeği dışarıda tutan şeyin korku değil, insanlar tarafından işgal edilmiş bir yerde aylak köpeklere yer olmadığını hisseden akıllı köpeklerin doğal güdüsü olduğunu anladı.

Fransız, birkaç dakika beklemesi gerektiğini anlatmak amacıyla dostça bir hareket yaptı. Köpek bu sessiz işareti anlamış göründü ve sanki girip çıkanları rahatsız etmek istemezmiş gibi kapının ağzından çekildi. Kaldırımın üzerine uzandı, başını ön ayaklarının arasına aldı ve yarı kapalı gözleriyle, tezgâhın önünde müşterilere ayakta hizmet eden Fransıza baktı.

Beş dakika sonra, garson kızlardan biri bir masayı temizlerken, ona bir göz kırpan Fransız, tabaktan güzel bir kemik alıp köpeğe götürdü. Beriki ise, dünkü nezaketiyle kemiği aldı ve acele etmeden kemirmek üzere yeniden kaldırıma uzandı.

Önceki gün olanları anımsayan Fransız, köpeğin bugün ne yapacağını merak ediyordu. Tam, hayvanın teşekkür etmek üzere kapıya geleceğine dair müşterinin biriyle bahse girmeyi tasarlarken, gerçekten onun lokantanın girişinde dikildiğini gördü. Köpeğin ne kadar zaman böyle bekleyeceğini merak eden adam onu farketmemiş gibi yaptı. Üç ya da dört dakika geçti. Nihayet Fransız köpeğin gözlerine baktığında, beriki kalktı, aynı garip gülümseyişiyle kuyruğunu salladı ve gitti.

O günden sonra Fransız ona, iştah açıcı bir et parçası ayırmayı hiç ihmal etmedi. Köpek, bir kol saati varmış gibi, hergün aynı saatte geliyordu. Gerçekten Fransız, siyah köpeği, en sadık müşterisi ve bir tür uğur gibi görmeye başlamıştı.

Köpek, artık Fransızın içten dostluğuna güvenmesine rağmen, davranışında hiçbir değişiklik yapmamıştı. Dostu ne kadar ısrar ederse et-

sin lokantanın içine girmiyordu. Fransız da ona karşı büyük sevgi duyuyordu. Tabii ki, köpeğin bir sahibi olup olmadığını bilmiyordu. Yavaş yavaş yemeğini verirken okşamaya başladı ve köpeğin bu tür sevgi gösterilerini hiç tanımadığı izlenimine kapıldı: adam onu okşarken ya da başını sıvazlarken, et parçası ağzında, sabırla bekliyor ve Fransız tezgâhının başına dönünce, yemeğine devam etmek üzere her zamanki yerine uzanıyordu. Bitirince de kuyruğunu sallayarak kapıya kadar geliyor ve kendince «**Merci beaucoup, monsieur.** Yarın, aynı saatte görüşürüz. Hoşçakalın...» diyordu.

Ve birgün Fransız, bayat bir ekmeği ısırırken dişini kıran bir müşteriyle çok sert bir kavgaya tutuştu. Fransız, sonunda garson kızın da üzerine yürüdü ve kovulduğunu bildirdi. Zavallı kız bir köşeye çekilip ağlamaya başladı. Bu olayda suç tamamen onda değildi. Tabii ki, ekmeğin taş gibi sert olduğunu farketmesi gerekirdi, ama müşteri de aynı dikkati gösterebilirdi. Gerçek suçlu aslında fırıncıydı. Olan olmuştu bir kere...

Hiddetten köpüren Fransız fırıncıya telefon açtı ve suratını darmadağın edeceğini, lâğım faresinin teki olduğunu söyledi ve ayrıca annesi hakkında iyi niyetlerini de bildirdi. Fırıncı da, bir kilisenin beyaz badanalı duvarlarını kızartacak kadar duygulu ve anlamlı sözlerle cevap verdi. Kişisel olduğu kadar da canlı olan bu fikir değiş-tokuşu, Fransızın telefonu sertçe kapamasıyla sona erdi. Öyle az buz bir sertlik de değildi bu. Eğer telefon şirketinin mühendisleri bu tür olayları öngörmemiş ve kızgın konuşmacı-

ların gücünü inceden inceye hesaplamamış olsalardı alet paramparça olurdu. Gerçekten de, ahizenin asıldığı çengel biraz büküldü ve duvarın sıvası yer yer döküldü.

Şakaklarındaki damarlar fırlamış durumda, olgun bir domates rengi almış olan Fransız tezgâhının başına döndüğünde, kapının yanında oturmuş, sabırla günlük yemeğini bekleyen köpek dostunu gördü. Kendinden yirmi yaş ihtiyar lokantacıların iyi bildiği bu gibi sıkıntılardan habersiz olduğu anlaşılan adam, kuyruğunu sallayarak sevimli bir havayla kendisine «gülümseyen» bu suçsuz hayvanı görünce, henüz hırsı geçmediğinden, sert mizaçlı da olmadığı halde hiçbir zaman açıklayamayacağı bir hareket yaptı. Bayat ekmeği kaptı ve bir taş gibi köpeğe fırlattı.

Köpek adamın hareketini görmüştü. Üzerine gelen küçük ekmekten rahatça kaçınabilirdi isteseydi. Bir sokak köpeğiydi, böyle şiddet hareketlerine alışıktı ve hiç kuşkusuz yüzlerce kere taş ve sopa darbelerinden, üzerine yöneltilmiş her türlü silahtan kurtarmıştı kendini. Başını biraz eğmesi yeterdi, ama yapmadı. Bir milim bile kımıldamadı, tatlı ve sıcak gözlerini Fransızın yüzünden ayırmadı ve öylece yedi gelen darbeyi.

Birkaç saniye öylece kımıldamadan, darbeden çok, hiç ummadığı bu hareketin şaşkınlığıyla aptallaşmış gibi oturdu. Ekmek, iki gözünün arasına vurduktan sonra önüne düşmüştü. İnanamaz bir hava içinde önce ona baktı, bakışlarını yeniden Fransızın kasılmış yüzüne çevirdi. Her ikisi de büyülenmiş gibiydiler. Köpeğin göz-

lerinde hiçbir sitem yoktu, ama derin bir üzüntü, bir başkasının içten dostluğuna yürekten inanmış, ama birden nedenini bilmediği bir ihanete uğradığını farketmiş bir canlının üzüntüsü vardı. Ne yaptığını kavrayan Fransız, sanki kazayla birini öldürmüş gibi, ağzı açık kalakalmıştı.

Sonunda köpek kalktı, başını salladı, döndü ve gitti. Onun kaybolduğunu gören Fransız çevresine bakındı. Tezgâha oturmuş bir müşteri, garson kızın yeni getirdiği ete çatalını batırmak üzereydi. Fransız ani bir hareketle, et parçasını müşterinin tabağından kaptı. Önce şaşıran müşteri büyük bir çığlıkla taburesinden atladı ve her yurttaşın yemeğini rahatça yiyebileceğine dair anayasal hakkının çiğnenmesini şiddetle protesto etmeye koyuldu.

İki parmağıyla eti tutan Fransız dışarıya seyirtti. Köpeğin hızla uzaklaştığını gördü ve elinde bir et parçasıyla bir sokak köpeğinin ardından koşan bu deliye bakmak için duranlara aldırmadan, bağırıp ıslık çalarak koşmaya başladı. Ama biraz sonra hayvan görünmez oldu, Fransız da eti atıp dükkânına döndü.

— **Perdona me, senyor, siento mucho,** dedi önüne koyulan yemekle sakinleşip yerine oturmuş olan müşteriye dönerek. Özür dilerim, bu et pek iyi değildi hem... ve kuşkusuz sizden daha aç olan birine vermek istedim onu. Özür dilerim, istediğinizi yiyebilirsiniz, müessesenin hesabından.

— **Caramba!** dedi müşteri. Zararı yok, böyle şeyler her zaman olmaz, değil mi? Zaten yeniden yemek getirdiler. Böylç ince bir öneride

bulunduğunuza göre, çift porsiyon bir turta alabilirim, okay?

— Memnuniyetle, bayım... Çift porsiyon turta biiir!

Fransız, iş olsun diye, örtüleri, sandalyeleri düzelterek salonda dolaşmaya başladı. Sonunda, hâlâ köşesinde ağlayan garson kıza yaklaştı.

— Dediklerimi unut Bertha. Kalabilirsin. Sadece sen hatalı değilsin bu işte. Kurşuna dizileceğimi bilsem, yine de bir gün öldüreceğim bu fırıncıyı. Bu arada senin yerine onu kaybetmeyi tercih ederim. Benim asıl kızdığım, takma dişi kırıldı diye eşşekler gibi böğüren o herif.

— Teşekkür ederim, patron, dedi Bertha burnunu çekerek. Söz veriyorum, bir daha hiç şikâyet etmeyeceksiniz benden... Bir annem ve iki çocuğum var bakmam gereken, bunun gibi iyi bir iş bulmak kolay değil, hem bahşişler ve...

— Allah aşkına sus ve işe devam et! Bu konunun artık kapandığını söyledim, niçin ısrar ediyorsun?

— Yalnızca teşekkür etmek istedim size, patron...

Sabırsız bir müşteriye dönerek cevap verdi:

— Tamam, tamam, bayım, duyduk işte! Bu kadar aceleci olmayın...

Avunmak için, Fransız, köpeğin yarın da geleceğini söyledi kendi kendine. Bu küçük anlaşmazlık nedeniyle yemekten vazgeçemezdi. Eninde sonunda böyle şeyler her gün, her yerde olur... Bütün köpekler, hak ettiklerinde zaman zaman sahiplerinden sopa yerler, bir saat sonra da unuturlar. Köpekler, kendilerini besleyene sadık ve bağlı olurlar...

Yine de kendisini rahatsız hissediyordu. Günün geri kalan bölümünde köpeğin, her gördüğünde içini ısıtan «gülümseyişini» ve ekmeği üzerine fırlattığında, sanki tam o an aralarında birşeyler kopmuş gibi değişen ifadesini anımsadı. Bunun basit bir sokak köpeği, kişiliksiz, çöp tenekelerinden karın doyuran bir aylak olduğunu, dost olmak için bir kemik vermenin yeteceğine inandırmaya çalıştı kendi kendini. «Vay canına be!» diye söylendi sonunda, «bu serseri köpekten başka birşey düşünemeyecek miyim? Adını bile bilmiyorum. Bu kadar değer vermeye de lâyık değil ayrıca...»

Yine de ertesi gün, saat üçten itibaren, Fransız hem kendini bağışlatmak hem de dostluklarını sağlamlaştırmak amacıyla köpeğe sunacağı muhteşem bir kızarmış et parçasını elinin altında bir yere ayırdı.

Saat tam üç buçukta, köpek kapının ağzında, her zamanki yerine oturmuştu. Neşeden, Fransızın yüreği göğsünde hop hop etti. «Biliyordum!» dedi kendi kendine gülümseyerek. Aynı anda da, köpeğin diğer benzerlerinden farksız olduğunu görerek hafif bir rahatsızlık hissetti. Dostlukları geliştikçe, köpeği benzerlerinden daha onurlu, daha... seçkin görmeye başlamıştı. Köpeğin geri dönerek, ona, kendisini yaralamak amacında olmadığını ve bu olayın yalnızca bir yanlış anlamaya dayandığını kanıtlama fırsatı vermesinden epeyce mutluluk duyuyordu. Kendi kendine köpeklerin böyle olduğunu söyledi ve hayvanın gurur yoksunluğunu unutarak, ona geniş bir hoşgeldin gülücüğü yolladı.

Köpek, Fransızın et parçasını aldığını, kendisine göstererek, bir baş hareketiyle, kendi evin-

deymiş gibi içeri girerek tezgâhın yanında yemesi için çağırdığını gördüğü halde kımıldamadı, kuyruğunu sallamadı ve karşılık olarak «gülümsemedi». Fransız, cesaret verici bir tavırla et parçasını salladı. Köpek bir an kuyruğunu oynattı, sonra yaptığının bilincindeymiş gibi hareketsiz kaldı. O zaman Fransız yanına yaklaşıp eti uzattı.

Köpek gözlerini kaldırdı ama kımıldamadı. Sabrını yitirmeyen Fransız eti kaldırıma, köpeğin ayaklarının önüne koydu ve nazikçe hayvanın başını okşadı. Beriki, gözlerini adamdan ayırmadan, belli belirsiz kuyruğunu oynatmaya başladı.

Son bir okşayıştan sonra Fransız tezgâhının başına döndü ve köpeğin eti alıp, yemek için her zamanki yerine götürmesini beklemeye başladı.

Ama köpek hiçbir şey yapmadı. Hor görürcesine eti koklamakla yetindi, bir kez daha adama baktı, kalktı, döndü ve gitti.

Fransız, bir önceki günkü gibi dışarı fırladı ve köpeğin arkasına dönmeden uzaklaştığını gördü. Biraz sonra da gelip geçenlerin arasında kayboldu.

Ertesi gün, her zamanki gibi dakik, aynı yere oturmuş, yitirdiği dostunun gözlerinin içine bakıyordu. Ve dünkü gibi Fransız bu kez de, büyük bir koyun kemiğiyle yaklaştığında hiç bakmadı. Adam başını ve kulaklarını okşarken kuyruğunu sallamakla yetindi. Sonra kalktı ve tam bir dakika Fransızın elini yaladı, ardından da kemiği koklamadan gitti.

Bir daha hiç lokantaya gelmeyen ve kimsenin çevrede rastlamadığı köpeği, Fransızın son görüşü oldu bu.

BAŞARISIZ DÖNME

Pluma Roja adlı bir kızılderili kabile başkanı, XVI. yüzyılın son dönemlerinde kızılderililere gerçek dini öğretmek için Amerika kıtasına gelmiş olan İspanyol rahip **Padre** Balmojado'yu gelip buldu. **Padre** Balmojado her yerde kızılderililerin büyük dostu olarak tanınıyor, nezaketi ve sadakatiyle büyük sevgi topluyordu.

Başkanın yanında, kabilesinin en yaşlılarından altı adamı da vardı. İkiyüz kilometreden uzun süren bu yolculuğu, sözü bu denli çok edilen rahibi görmek için yapmışlardı. **Padre** Balmojado konuklarını her zamanki terbiyesi ve içtenliğiyle karşıladı. Pluma Roja selâm verdikten sonra konuşmaya başladı.

— Kutsal beyaz adam, büyük suların ötesinden yanında getirdiğin yeni tanrılardan sözetmen için geldik. Kutsal sözlerini sabırla dinlemek ve bize sunmak istediğin, bizimkilerden daha iyi olan senin tanrılarının neler olduklarını öğrenmek için geldik. Eğer onların, bizim kendi öz tanrılarımızdan daha büyük ve daha güçlü olduklarına bizi inandırabilirsen, bütün kabilemiz onları kabul etmeye ve senin söyleyeceklerini izlemeye hazırdır. O zaman senin dinin bizimki de olacak ve ona saygı göstereceğiz. Seni büyük bir dikkatle dinleyeceğiz. Ne söylersen söyle, onu yüreklerimize götüreceğiz ,düşüneceğiz ve ilerde, istenilen zamanda kararımızı bil-

direceğiz. Bu kadar, kutsal beyaz peder, seni dinlemeye hazırız.

Padre Balmojado şatafatlı konuşmalar yapmasını pek beceremezdi; İncil'i, çocukların bile anlayabileceği basit hikâyeler biçiminde anlatırdı. Pluma Roja'nın kabilesinin dilinde konuştu. Bu dili iyi bilmediğinden, telâffuzu da kötü olduğundan; en basit sözcükleri ve cümleleri seçerek yavaş konuşmak zorunda kalıyordu, ayrıca bu da onun hesabına bir avantajdı. Açıklaması güç ve uzun yorumlar gerektiren ayrıntıları ve gelecek yüzyıllarda ardından gelecekların ancak değinebilecekleri karmaşık sorunlarla, bu doğa çocuklarına karanlık görünecek ilkeleri bir kenara bıraktı.

Konuklarına tam bir gün vaaz verdi, bu kabileyi hıristiyanlığa bağlamakta o denli istekliydi. Ayrıca konukları da beyaz adamların dinini kabule az istekli değillerdi. Kızılderililer **Padre'nin** sözünü bir kere bile kesmediler, soru bile sormuyorlardı. Ayaklarının dibine heykeller gibi çömelmişlerdi. Tek bir sözcük kaçırmadıkları okunuyordu gözlerinden.

Akşam olurken rahip, vaazını İsa'nın gökyüzüne yükselmesi ve izleyicilerine bütün ülkelerde bu kutsal sözleri yaymalarını söyledikten sonra bir bulutun içinde kaybolmasını anlatarak bitirdi. Sonra, **Padre** Balmojado akşam yemeğini hazırlamak için kulübesine gitti. Ardından da konuklarını, mütevazi yemeğini paylaşmak üzere davet etti. Kızılderililer nezaketle teşekkür ettiler, ama daveti kabul etmediler. Yiyeceklerini yanlarında getirdiklerini, yalnız ge-

ceyi kulübesinin önünde geçirmekten mutluluk duyacaklarını söylediler.

Ertesi sabah, **Padre** Balmojado âyin için çıktığında, kızılderilileri uyanmış, kendisini bekler buldu. Bir şey sormadı. Pluma Roja konuştu:

— Kutsal beyaz peder, dün seni iyice dinledik ve doğru bulduğumuz cevabı sana vermeye hazırız. Ancak sen o denli içten ve bizi inandırma isteğiyle konuştun ki, eğer şimdi konuşursam yüreğim kan ağlayacak, çünkü acele edebilir ve gerekli biçimde konuşamayabilirim. Senin ve çok iyi olan, çok acı çekmiş ve kimseye kötülük etmemiş olan tanrılarının duygularını yaralayabilirim. Biz bunu istemiyoruz. Danışmanlarım ve ben, üç gün üç gece burada kalıp, tanrılarımızın, yüreklerimizin ve ruhlarımızın bize söyleyecekleri doğruları dinleyeceğiz. Üç gün sonra da seni bulup konuşacağız ve böylece hiçbir tanrı, hiçbir dost ya da düşman kırılmış olmayacak. Kabul mü, peder?

— Tamamen, oğlum. Çok güçlü Tanrı'ya ve Aziz Meryem'e, düşüncelerinizi yöneltmeleri, sizin ve diğerlerinin selâmete ermesini sağlamaları için dua edeceğim. Tanrı sizi kutsasın ve her zaman korusun. Amin.

Üç gün sonra, **Padre** Balmojado, kızılderililerin yardımıyla yaptığı küçük kilisedeki ayinden dönerken, başkanı ve altı danışmanını evinin önünde kendisini bekler buldu.

Başkan Pluma Roja:

— Görüyorum ki, kutsal beyaz peder, sabah yemeğin seni bekliyor. Açsın herhalde. Aç

bir mide insanları sabırsız kılar ve eğer din söz konusu ise, acelecilik çok kötüdür. Çünkü din uzun sürer, oysa insan yaşamı kısadır. Şimdi yemeğini ye, ondan sonra da bizi dinlemek onurunu bağışla bize.

Rahip yemeğini bitirince konuklarını kilisenin avlusuna götürdü, bir ağacın altına oturttu, kendisi de oturdu ve sabırla bekledi.

Pluma Roja, yarım saatlik bir sessizlikten sonra konuştu.

— Bize söylediğin her sözcüğün üzerinde düşündük. Sanırım bir tekini bile unutmadık... Tanrın, insanların kendisini kurbaçlamalarına izin verdi, değil mi?

— Evet, doğru. İnsanlığın günahlarını kendi omuzları üzerine almak için yaptı bunu.

— Tanrın, erkekler ve kadınların yüzüne tükürmelerine izin verdi. Kalabalığın kendisini taşlamasına, alay etmesine, yenik bir başkan gibi sokaklarda sürüklemesine ve başına dikenden bir taç koymalarına izin verdi, değil mi?

— Öyle. Kendi iyiliğini anlamamış olan kötülerin bütün bunları yapmalarına izin verdi, çünkü, gökyüzüne gidebilmeleri ve Tanrının büyüklüğünü orada görebilmeleri için, bütün insanları günahlarından kurtarmak istiyordu.

— İnsanların kendisini, üzerinde çok acı çekerek öldüğü bir ağaç direğe çivilemelerine izin verdi, değil mi?

— Evet. Bunu, insanları Cehennemin sonsuz acılarından kurtarmak için yaptı.

O zaman başkan dedi ki:

— Kutsal beyaz peder, tanrının çok namuslu ve soylu habercisi, şimdi sana bu üç gün ve

üç gecelik oruç ve düşünce süresinde bizim tanrılarımızın bize söylediklerini bildirmek zorundayım... Bir tanrı yalnızca tanrı olduğu için, kendisine, kimsenin yüzüne tüküremeyeceği, kırbaçlayamayacağı, çamur atamayacağı ve küfür edemeyeceği derecede saygı gösterilmesini sağlayamıyorsa, böyle bir tanrı biz kızılderililere göre değildir. Üzerine saldırıldığı ya da sövüldüğü zaman kendisini savunamayan bir tanrı biz kızılderililere göre değildir. Bir tahta çarmıha çivilendiği zaman, kendi tanrısal gücüyle kendisini kurtaramayan bir tanrı, bir kızılderiliyi düşmanlarının kötülüğüne karşı hiçbir zaman koruyamaz...

Başkan sözlerine devam edecekti, ama Padre Balmojado, yedi kızılderilinin kendisi konuşurken durdukları gibi suskun ve saygın durmayı başaramadı, atıldı:

— Söylediklerin doğru, oğlum, ama şunu anlamalısın ki, bizim Tanrımız bütün bunları, insanları günahlarının sonuçlarından korumak için yaptı. İnsanlar sonsuza dek acı çekmesinler diye, onların yerine acı çekmeyi seçti!

Başkan şaşırmadan sözlerine devam etti:

— Tanrının çok güçlü bir tanrı olduğunu söyledin. Bir de, sevgi ve sonsuz iyilik tanrısı olduğunu söyledin.

— Gerçekten de öyle.

— O zaman, aziz peder, niçin bu zavallı insanların bütün günahlarını bağışlamıyor? Bu denli sevgi ve iyilik doluysa, niçin insanların günah ve hata işlemelerine izin veriyor? Bu denli güçlü ise, insanları niçin, hiçbir zaman günah işlemeyecekleri biçimde mükemmel yaratmadı?

Senin tanrın, yalnızca, istediği zaman bağışlayabilmek için mi insanların günah işlemesine izin veriyor?

— Benim zavallı oğlum, Tanrımızın bunu, değerlerine ve Tanrı'ya sadakatlerine göre insanların sonsuz hayatı kazanabilmeleri için yaptığını anlamıyor musun?

— Hayır, aziz beyaz peder, bunu anlayamam. Biraz terbiyesizlik olsa da özür dilerim, ama niçin bu kadar dolambaç? Niçin insanlar, bir sevgi ve iyilik tanrısının onlara karşılıksız olarak, sırf sevdiği için verebileceği şeyleri böyle dolambaçlı bir yoldan hakedecekler? Eğer o söylediğin tanrı olsaydı, insanlardan kendisine inanmalarını, dua etmelerini ve tapmalarını istemezdi bile. Annem, sahip olduğu her şeyi yalnızca beni sevdiği için, kendisine inanmamı ya da dua etmemi istemeden bana verdi. Eğer ona sövecek kadar kötü olsaydım —benim tanrılarım düşte bile böyle bir şey yapmamı engellerdi— yine de herşeyini bana verirdi. Yani annemin sevgisi senin tanrınınkinden çok daha sonsuz, kendisi çok daha büyük. Ve o sadece bir insandır.

Ne cevap vereceğini bilemeyen rahip konuşmayı bu zararlı karşılaştırmadan çevirmeye çalıştı ve, uzun deneyimleri sonucu, kızılderililerin basit düşünceleri üzerinde her zaman derin bir etki yarattığını öğrendiği bir ilkeye değindi:

— Annen, senin ve benim gibi bir gün ölecek. Benim Tanrım ise hiçbir zaman ölmez. Onun sonsuz yaşamı üzerine söylediklerimi belki de iyi anlamadın. Yalnızca görünüşte öldü o, ama üç gün sonra yeniden doğdu ve büyük bir törenle Göğe yükseldi.

— Kaç kez? diye sordu başkan boğuk bir tonla.

Bu beklenmedik soru karşısında biraz şaşıran rahip cevap verdi:

— Ama... ama... bir kez, tabii ki!

— Bir kez mi? Ve bir daha hiç dünyaya dönmedi mi?

— Hayır, dedi Padre Balmojado irkilerek. Henüz dönmedi, ama insanlığa söz verdi, zamanı gelince dünyaya döneceğini, yargılamak ve de...

— ...ve de zavallı insanları cezalandırmak için?

— Evet, cezalandırmak için! diye bağırdı rahip, tehdit eder gibi.

Bu inatçılık karşısında çileden çıkıyordu. Kızgınlıkla devam etti:

— Evet, kendisine inanmayı reddeden, kutsal buyruklarını eleştiren, onu tanımak istemeyen, karanlıklar ve günah içinde yaşayan bu zavallılara gösterdiği sevgiye karşılık, yalnızca ona inanmakla kurtulabilecekleri halde, kurnazlık edip biricik gerçek Tanrı'yı tanımayı reddedenleri yargılayıp cezalandıracak!

Başkan, konuşmadan önce uzun süre düşünmeyi öğrenmiş olan bu Amerika çocuklarının karşısında iyice çileden çıkan rahibin bu patlamasından hiç etkilenmişe benzemiyordu.

Aynı sakinlik ve rahatlığıyla, başkan tatlı bir sesle sözlerine devam etti:

— İşte, aziz beyaz pederim, bizim tanrımızın yüreklerimize koydukları bunlar, ve güzel tierra'mıza dönmeden sana söyleyeceğim son bir şey daha var: bizim tanrımız her akşam, biz ço-

cukları için ölür. O her akşam ölür, bize gecenin serinliğini, barışı ve suskunluğunu vermek için. Bizler, insanlar ve hayvanlar dinlenebilelim diye. Bizim tanrımız her akşam sövülmeden, üzerine tükürülmeden, çamura bulanmadan parlak zafer içinde ölür. Gerçek bir tanrı gibi, güzellik ve yücelik içinde ölür. Ama sonsuz bir ölüm değildir bu. Sabah, öncekinden daha güzel, ölümün perdelerini aralayarak yeniden doğar ve mavi çizgili altın kılıcı parlarken, bize, dünya insanlarını tehdit eden karanlık tanrılarına karşı savaşmaya hazır olduğunu söyler. Farkında olmasak bile oradadır. Büyüklüğü, güçlülüğü ve güzelliğiyle evrenin üzerinde, gözlerimizin önündedir... Bizim tanrımız, ışık, ısı, güzellik ve bolluk saçar; çiçeklere renklerini ve kokularını verir; kuşlara ötmesini öğretir; mısırları büyütür; mavi ve altın bir okyanusta bulutlarla oynar. Annem gibi sürekli verir, hiçbir zaman dua istemez, kendine tapılmasını, başeğilmesini ya da inanılmasını istemez. Dünya üzerindeki hiçbir şeyi hiçbir zaman cezalandırmaz. Ve akşam geldiğinde yeniden ölür, yüzünde bir zafer gülümseyişiyle, son ışınıyla kızılderili çocuklarını kutsayarak. Ve ertesi sabah, yeniden sürekli vermeye başlar... O, kızılderililerin, sonsuza dek genç, güzel, yeniden doğan büyük parlak tanrısıdır. İşte, aziz beyaz peder, yüreklerimize doğan ve sana söyleyeceğim şey şu: «bu ülkenin değerli kızılderili çocukları, kendi tanrınızı bir başkası ile hiçbir zaman değişmeyiniz!»

Konuşması biten başkan rahibe, kendisine ve adamlarına karşı gösterdiği nezaket ve sabırdan dolayı teşekkür etti, sonra da, kardeşlerine,

mısır dolu bir sepeti içinde ne olduğu bilinmeyen bir çuvalla değiştirmemelerini söylemek üzere, **serapes**'lerini ve **petates**'lerini sürükleyerek uzun sürecek olan yolculuklarına başladılar.

Şunu da eklemek gerekir ki, bu kızılderililer bugün de insanların biricik kurtarıcısı olan gerçek dinden **Padre** Balmojado'yu ziyaret ettikleri günkü kadar uzaktalar. Ve dolayısıyla onları Gökyüzünde, bizim için kızılderili harplerini çalarken görmek gibi tanrısal bir zevkten yoksun kalacağız.

DAVAR SÜRÜCÜSÜ

Barda yanımda bir Amerikalı oturuyordu. Yaşlıcaydı ve besbelli çiftçiydi.

— Bir şey mi arıyorsunuz? diye sordu bana.

— Evet, şekeri.

Şeker kutusunu uzattı ve gülümseyerek ekledi:

— Öyle demek istemedim... Biraz para kazanmak istemez misiniz?

— Kim istemez ki?

— Davardan anlar mısınız?

— Bir çiftlikte büyüdüm.

— O zaman, tam size göre bir işim var.

— Gerçekten mi?

— Altmışı boğa bin baş hayvan, beş yüz kilometre öteye gidecek.

— Kabul, dedim elini sıkarak. Sizi nerede bulabilirim?

Palacio otelinde, saat beşte. Salonda.

Bu hayvanlar demiryoluyla götürülemez. Diğer yandan da, yalnızca birkaç yol ve bol bol tepe, bataklık ve ırmak vardır aşılacak. Her gün de yiyecek ve su bulmak gerekir onlara.

— Beş yüz kilometre mi? diye sordum çiftçiye. Kuş uçuşu mu?

— Tam beş yüz yirmibeş, diye cevap verdi Bay Pratt.

— Aman patron, dokuz yüz kilometre eder!

— Olabilir.. Ama bana kalırsa, aşağı yukarı düz bir yol izlenebilir.

— Ucret?

— Günde altı pezo. At, eyer ve donatım veriyorum. Yolda yiyeceğinizi kendiniz bulacaksınız. Yanınıza, hayvanların alışkın olduğu adamlarımdan altısını veriyorum, kızılderililer bunlar. Kâhyam Mestizo'dur, melez yani. O da gelecek sizinle. Güvenilir çocuktur. Ona emanet edebilirdim sürüyü, ama neme gerek, tutup satar kaçarsa hapı yutarız. Ayrıca yanına o kadar çok para vermek de işime gelmiyor, oysa parasız da olmaz, çok harcama çıkar yolda... Bu kadar parayı adamın eline verip baştan çıkartmak iyi bir hareket olmaz. Sürünün başında ben gideyim desem, o da olmaz, çünkü ben yokken haydutlar basabilir çiftliği. Bunun için, sizin gibi bir gringo'ya vermek isterim bu işi.

— Sizin sandığınız kadar namuslu olup olmadığımı düşünüyorum, dedim gülerek. Ben de tüyebilirim sürüyle ya da parayla. Hem üstelik sokakta buldunuz sayılır beni.

— Bir adamın ne mal olduğunu yüzünden anlarım ben, dedi Bay Pratt... Açık konuşmak gerekirse, sizi de sandığınızdan iyi tanıyorum.

— Nasıl oluyor bu?

— Shine adlı bir çiftçinin yanında çalışmadınız mı?

— Evet, çalıştım.

— Sizi orada görmüştüm, Bay Shine da size güvenebileceğimi söyledi. Şimdi anlaştık mı: sürüyü götürüyorsunuz, ben de harcamalar için gerekli parayı veriyorum.

— Güzel. Peki, ya prim?

Bay Pratt bir süre sustu, sonra cebinden bir defter çıkardı, bir takım hesaplar yaptı.

— Rıhtımın yanında, pazardan üç kilometre ötede bir çayır kiraladım : Çitli bir çayır. Hayvanlar alıcıları orada bekler, iyi fiyat da buluruz. Orada, yıllardır benimle çalışan güvenilir bir adamım var. Her zaman iyi alıcılar bulur...

— Bütün bunlar iyi de, diye sözünü kestim, biraz da benim sözleşmeden ve primden konuşsak!

— Sağ salim ulaşan hayvan başına altmış centavos veririm ek olarak. Kayıplar da yüzde ikiden aşağı olursa, ücretten başka yüz pezo alırsınız.

— Ya kayıplar?

— Zarar yüzde ikinin üzerinde olursa hayvan başına yirmibeş pezo keserim.

— Bir dakika, dedim...

Bir gazete parçası üzerinde ben de birtakım hesaplar yaptım, sonra :

— Tamam, dedim. Yazın bütün bunları.

Defterinden bir yaprak kopardı, anlaşmamızın koşullarını yazdı, imzaladı ve bana uzatırken sordu :

— Adresiniz?

— Adresim mi? Amma soru ha! (Gerçekten adresim falan yoktu) Palacio oteli desek...

— Oldu.

— Şimdi durum nasıl, hayvanların yaşları belli mi?

— Henüz değil. Yardım ederim size. Birkaç dana var, çoğu iki ya da üç yaşında, birkaçı da dört.

— Hepsi damgalı mı?

— O iş tamam. Başçeken hayvanları siz seçeceksiniz.

— Olur.

Bay Pratt kalktı.

— Şimdi gidip de bir kadeh bir şey içelim. Akşam yemeğine davet ediyorum sizi, sonra da çiftliğe gitmeden önce halletmem gereken özel bir işim var.

Bu özel iş beni ilgilendirmiyordu. Hiç burnumu sokmam özel işlere. Hatta, hâlâ hayatta olmamın nedenlerinden biri de bu iyi huyumdur belki.

Ertesi sabah çiftlikte kahvaltı ettikten sonra, bana bir at bulabilmek için çıktık. Bay Pratt'ın atları tam bir özgürlük ve başıboşluk içinde büyüyorlardı. Çiftlikte ahır yoktu, atlar yarı yabaniydi. Uzun yeleli, uzun kuyruklu ve insan kokusu alınca dörtnala kaçan hayvanlardı bunlar.

Yılda iki ya da üç kez toplanır, evin yanındaki bir çite sokulurlar, insanlara alışsınlar diye bir süre orada beslenip bakılırlardı. Sonra eyer vurulur, gem takılırdı, en sonunda da, yeniden özgür bırakmadan önce adamlar binerlerdi üzerlerine. Böylece uzun bir sabır ve bakımla, tamamen yabani olmaları engelleniyordu, ama gururları incinmeksizin, içlerindeki doğal ateş söndürülmeksizin.

Ne çok yabani ne de çok uysal bir tanesini seçtim, bu uzun yolculuğa dayanabileceğe benziyordu. Kementle yakalayıp çiftliğe getirdik. Sonra mısır getirdim önüne, istemedi. Taze ot

verdim, onu da yemedi. Bunun üzerine, ertesi güne kadar aç ve susuz bıraktım. Ertesi sabah yeniden ot getirdim, yine yemedi. Suyunu da kovayla bıraktım önüne, hemen devirdi, derelerden, yağmur birikintilerinden su içmeye alışkındı çünkü.

Sonunda açlığa ve susuzluğa fazla dayanamadı, getirdiklerimi yemeye başladı, böylece de yemekle bir ilişki kurdu benim varlığım arasında. Kırk sekiz saat sonra da yavaşça sırtını okşamayı başardım. Tabii ki bütün zamanımı ona ayıramıyordum, sürüyle uğraşmam, yemek yiyebilmek için de eve gitmem gerekiyordu.

Bana biraz alışınca, ağzına gem vurmadan, bolca bir kayış geçirdim boynuna. Eğer bir at, kötü davranışlarla şımartılmamışsa, ağzında o demir parçası bulunmadan da binilebilir. Gerçekten de, atın ağzını yırtmadan, karnını mahmuz ve kamçıyla delik deşik etmeden binilemeyeceği biçimindeki efsane çok temelsiz ve saçmadır.

Sonunda eyeri de vurdum üzerine. Yemek için eve her dönüşümde biraz daha sıkıyordum kayışları. Binecekmiş gibi abanıyordum eyerin üzerine. Üzengileri serbest bıraktım, boşta sallansınlar diye. Ayağımı üzengiye ilk dayadığımda şaha kalkıp çifte atmaya başladı. Ama birkaç gün sonra üzengilere de alıştı.

Bu arada hep bağlıydı. Bazen uzatıyor, bazen de kısaltıyordum ipini. Üzerine binmek için gözlerini bağladım. Ben eyere oturur oturmaz bütün gövdesi titremeye başladı. Hemen yere atladım, boynunu okşayıp konuşmaya başladım onunla. Yeniden bindim sırtına, o da yeniden tit-

reyip şaha kalktı, ama öncekinden daha hafifti bu kez, ağaca çarpınca da vazgeçti dikbaşlılıktan. Eyerde kaldım ve üzengilerle karnını sıkıştırdım. Hâlâ sinirliydi, ama çekinilecek bir şey olmadığını anlamış gibiydi. Gözündeki bağı açtım, çevresine bakındı, ben de sakinleştirici bir tonda konuşmaya devam ediyordum.

Binek atı olmaya yatkın olup olmadığını öğrenmek kalıyordu geriye. İlk günden beri sağrısına hafif hafif vuruyordum, bu işarete alışması için. Bir gün eyerin üzerindeyken, çiftliğin adamlarından birine ipi çözmesi için işaret ettim. Hayvan yerinden kımıldamadı, kendisinden ne beklediğimi bilemiyordu. Kamçıyla vurdum. Hâlâ hareketsiz duruyordu. Daha sert vurdum, fırladı. Dörtnala koşmaya başladı, ama dizginleri sıkı sıkıya yakalamıştım. Durması ya da yavaşlaması gerektiğini anlayıncaya kadar da sıktım dizginleri.

Bütün bu çalışma döneminde kendimi sabırlı olmaya zorlamış, hayvanın gururunu incitmemeye çalışmıştım. Böylece çok iyi bir at oldu, bu üç yaşındaki hayvan. **Gitano**, yani Çingene koydum adını. İnsanlık tarihi boyunca hiçbir tayın bu biçimde yetiştirilip yetiştirilmediğini bilmiyordum. Ama sonuca bakılırsa, benim yöntem hiç de fena değildi.

Şimdi de sürüyle ilgilenmek gerekiyordu. Doğruyu söylemek gerekirse, bu işin niteliği hakkında hiçbir bilgim yoktu. Elli ineği bir otlaktan diğerine götürmüş bile değildim hayatım boyunca... Bay Pratt dikkatli bir adam olduğundan ve en küçük hareketlerimi bile gözden kaçırmadığından birazcık oyun oynamam gerekiyordu. İs-

terseniz arsızca bir blöf deyin buna. Hatta belki de haklısınızdır böyle demekte. Ama bazı kritik durumlarda böyle blöfler yapmamış olsaydım, şimdiye dek çoktan ölmüş olurdum...

İyi mi kötü mü bilmiyorum ama, benim düşündüğüm, ortada bir grup hayvan toplamak, daha az kalabalık başka grupların da bunun çevresinde toplanmasını sağlamaktı. Boynuzlu hayvanların sürü halinde yaşamayı seven hayvanlar oldukları düşüncesinden giderek bulmuştum bu fikri.

Önce, bir sürübaşı seçmek için boğaları ayırdım. Ayırdığım boğaları bir çitin içine soktuk ve yiyeceksiz bıraktık. Sürünün kalanını da başka bir çite soktuk ve yolculuğa dayanacak sıhhatte olup olmadıklarına emin olabilmek için bütün hayvanları tek tek inceledim.

Üç yüz kadarını inceledikten sonra boğaların hazır olmaları gerektiğini düşündüm. Onları, sürünün kalanının bulunduğu bir tarlaya götürdük ve kavga başladı. Dövüşü göze alamayanlar kendiliklerinden çekildiler, beş tanesi ise dövüşü sürdürdü bütün gücüyle. Kazanan, kanlar içinde, kendisini bekleyen kızışmış inekler-den birine doğru yürüdü kasıla kasıla. Biz beklemeden diğer yaralıları ilaçlamaya giriştik, bu arada ödülünden pek memnun kalan galip boğa da sakinleşmişti, onun yaralarını da ilaçladık, sardık, yoksa birkaç güne kalmaz kurtlanırdı hayvancağızların yaraları. Solucan, kurt ve böcekler her yerde hayvan yetiştiricilerinin baş belâsıdır, ama tropikal bölgelerde çok daha beter mesele olurlar. Eğer hayvanlar kilo kaybedip, derileri kurur ve solmaya başlarsa, zavallılar için

için yenilmeye başlar kurtlar, solucanlar tarafından. Buna karşılık sağlıklı hayvanlar daha az sayıda parazitin saldırısına uğrar, bunların da önünü almak pek güç olmaz.

Gidecek bin baş hayvanı ayırdıktan sonra, cömert bir kişi olan Bay Pratt ayrıca beş hayvan daha verdi, yolda hastalanıp ölecekleri karşılamak üzere.

Yolda çıkabilecek muhtemel harcamaları karşılamak üzere yüz pezo ile zorunlu durumlarda bozdurabileceğim birkaç çek ve son olarak bir harita verdi. Bu haritadan sözetmemeyi tercih ederim. Bir haritanın üzerine her istenilen konulabilir, yollar, ırmakla, köyler, kentler, otlaklar, göller, dağlar ama ırmağın ya da köprünün haritada gösterilmiş olması da, bunları olmaları gerektiği yerde bulabileceğiniz anlamına gelmez...

Bayan Pratt'ın küfürlerini dinlemek çok hoş bir şeydi, ağzından çıkan her iki sözcüğün birisi «orospu çocuğu», «pis herif» ya da «serseri» idi. Pratt'larınki gibi bir çiftlikte insan kolayca yalnızlık duygusuna kapılabilir. Geceler uzundur. Böyle bir hayat yaşayıp da küfretmemek olanaksızdır. Kentte ya da bir köyde yaşasaydı, kadıncağız fazla enerjisini komşularıyla gevezelik edip dedikodu yaparak boşaltabilirdi, burada ne yapsın ki? Ona göre herkes, ama herkes «orospu çocuğu» idi kocası, ben, kızılderililer, kahvesine düşen sinek, kızılderili aşçı kadın, kesildiği zaman parmağı, masanın üzerine sıçrayıp tencereyi deviren tavuk, yürümeyen atı...

Pratt'ların bir gramofonu vardı, hemen her akşam onu çalar dansederdik. Çeşitli nedenler-

le kızılderili aşçı kadınla dansetmeyi tercih ediyordum, ama Ethel, yani bayan Pratt demek istiyorum, ondan çok daha iyi dansediyordu ve birbirimize o kadar iyi uyuyorduk ki, bir akşam hiç çekinmeden, üstelik kocasının yanında, eğer Bay Pratt ölür ya da boşanmak isterse, benimle memnuniyetle evlenebileceğini söyledi.

Hiç kuşkusuz Bayan Pratt çok iyi bir kadındı, kimsenin ağzından onun hakkında kötü bir söz çıktığını da duymadım. Sonuç olarak, en yabani ata bile hakim olabilen; bir başçavuşun yüzünü kızartacak kadar beter küfreden; kızılderili **vaqueros**'ların önünde titrediği; haydutların aralarında mesafe bırakmaya dikkat ettikleri; seviyor göründüğü kocasının önünde, eğer bu sözkonusu koca ölür ya da kendisini terkederse benimle zevkle evleneceğini söyleyen bir kadındı bu! Aman Tanrım, böyle bir kadın mahveder insanı, hatta zayıf denilen bu cinsten hiç çekinmeseniz bile...

Yola koyulacağımız sırada, uzun verandada ayakta duran Ethel Pratt elini sallayarak bana bağırdı:

— Yolun açık olsun, delikanlı! Senin evin sayılır bu çiftlik... Heeey! Suarez, ulan orospu çocuğu, siyah boğanın kaçtığını görmüyor musun? Hâlâ karının koynunu mu düşünüyorsun yoksa ha?... Eh, haydi güle güle delikanlı!

Şapkamı salladım ve Gitano'nun üzerinde uzaklaştım.

Yola çıkmıştık artık. Çığlıklar, ulumalar, bağrışlar, kızılderililerin sesleri, hayvanların te-

pinirken çıkardıkları gürültü, kamçı şakırtıları hepsi birbirine karışmıştı. Kulakları sağır edici bu gürültü çiftlikten uzaklaşıyordu. Öylesine bir kargaşalıktı ki, çok usturuplu ayarlamak gerekiyordu, yoksa hayvanlar tehlikeli bir biçimde dağılır, bir daha da ömür boyu toplayamazdık.

Bay Pratt, işin en güç bölümü olan ilk gün bizimle birlikte geldi. Bu ilk gün sürüde henüz topluluk duygusu oluşmamıştır. Başı çeken boğayı tanıması ve ardında toplanması için daha birkaç gün gerekir. O zaman topluluk duygusu belirir ve hayvanlar birlikte kalmaktan başka bir şey istemez olurlar.

Benimkilerin, bir çobanla köpeğinin yettiği koyun sürüsüne benzer hiçbir yanları yoktu. Bu hayvanlar, Bay Pratt'ın geniş toprakları üzerinde, daha oniki bin baş hayvanla birlikte açık havada ve özgürlük içinde yaşamaya alışmışlardı. Köpekler de pek bir işe yaramıyorlardı, çabuk yorulduklarından güvenemezdik onlara. Sürekli olarak oradan oraya koşturmamız, bağırıp çağırmamamız gerekiyordu.

Adamlarıma komut verebilmek için bir polis düdüğü almıştım yanıma. Kahyanın da, benimkinden kolayca ayırd edilebilecek basit bir düdüğü vardı. Onu sürünün başına geçiriyor, ben ise arkada kalıyordum, böylece de durumu daha iyi izleyip yönetebiliyordum.

Sağlıklı ve yarı yabani dev bir sürüden görünüşü daha güzel bir şey olamaz. Önümde el değmemiş canlılıkta bir denizin, ağır sırtların, sağlam gövdelerin, güçlü ve gururlu boynuzların akıp gittiğini görüyordum. Her bir çift boynuz yaşamın ta kendisiydi; kendi öz iradesi, is-

tekleri, düşünceleri ve duygularıyla bezenmiş başlıbaşına bir yaşam... Eyerin üzerine oturmuş, bu boynuz, sırt ve sağrı okyanusuna bakıyordum. Bana öyle geliyordu ki, bu geniş sırtların üzerinde yürüyerek, önde, boyunlarına çanlar asılı, başıçeken boğalara kadar gidilebilirdi.

Hayvanlar bazen ayrı ayrı bazen koro halinde böğürüyorlardı. İtişip kakışıyorlardı da. Çığlıklar, küfürler, çan sesleri pırıl pırıl güneşin altında yükseliyordu. Bu sonsuz yaz ülkesinde herşey yemyeşildi, bu bitmez tükenmez bahar ülkesinde destanlar, danslar ve türküler doluydu her yan, eşi benzeri de yoktu dünyanın başka yerinde...

Türkü söylemekten kendimi alamıyordum. Aklıma gelen herşeyi söylüyordum, dinsel türküler, halk türküleri, aşk türküleri, opera aryaları, meyhane şarkıları, hüzünlü türküler... Hiçbir önemi yoktu ezgiyle sözlerin! Türkü söylüyordum, çünkü yüreğim sevinç doluydu... Ne büyülü bir havaydı bu! Rüzgâr, tropikal ormanların yakıcı soluğunu, yürüyen sürünün sıcak ter kokusunu, yakınlardaki bir bataklığın ağır dalgalarını bize kadar getiriyordu. Yoğun sinek ve böcek bulutları, hayvanların üzerinde dönüp duruyorlar ya da onların dışkılarından sebeplenmek için bizi izliyorlardı. Bir sürü kara kuş bizimle birlikte geliyor, bazen de bitleri ve keneleri yemek için hayvanların sırtlarına konuyorlardı. Bu büyük sürüde daha binlerce bilinmedik hayvan yaşıyordu.

Birkaç gün kırlarda, tarlalar ve dikenli tellerle çevrili otlakların arasında yol aldık. Tabii ki buralarda sahiplerinden izin almaksızın ko-

naklayamazdık, onun için hayvanlar yolun kıyısındaki otlarla yetinmek zorundaydılar, ayrıca bunlar oldukça boldu. Yağmur mevsimi de ardında yeteri kadar su birikintisi bırakmıştı.

Çoğu kez kervan halinde giden arabalarla ya da kamyonlarla raslaştığımızda işler karışıyordu. Sürüyü yolun kıyısına itmek gerekiyordu o zaman, ama hayvanlar dört bir yana dağılıyorlar, tek başlarına ya da grup halinde uzaklara kaçıyorlardı. O zaman da peşlerinden koşmak, çevirmek ve doğru yola sokmak gerekiyordu onları.

Bazen kalabalık ve çoğu kez başlarında adam olmayan başka sürülerin otladığı çitsiz çayırlardan geçtiğimizde işler daha da karışıyordu. Bu sürüler bizimkiyle karışıyor, zar zor ayırabiliyorduk. Bir keresinde bütün bir günümüzü aldı bu iş. Başka bir çiftliğin tek bir hayvanını bile götürmek sözkonusu olmamalıydı, yoksa başımıza bin türlü dert çıkar, sonuç olarak da Bay Pratt'ı sorumlu tutarlardı.

Bazen de bizi izlemekte inat eden başıboş ineklerden bir türlü yakamızı kurtaramıyorduk, ya boğalarımıza karşı güzel duygular besliyorlar ya da sürümüzün kokusunu sevmiş oluyorlardı. Yabancı bir hayvanın bizimkilere karıştığını ya da bizimkilerden birinin ayrıldığını bir bakışta anlamam gerekiyordu, ama damgaların tümü silik ve birbirine benzerdi. Kâhya ile adamlardan biri başka sürülerin bizimkine yaklaşmasını engellemekle görevliydiler, ama hayvanlarımızdan bir grubunun durumu ayarlayıp yabancılarla birlikte kaçmaya kalkışması da sık görülen olaylardandı. Bunun sonunda öyle bir kar-

gaşalık çıkıyordu ki, bağırmaktan boğazımızda tükürük kalmıyor, terden sırılsıklam oluyorduk.

Bir generalin düzenli bir orduya yer değiştirtmesi, yarı yabani bin baş hayvanı uygarlıktan nasibini almamış bir ülkede hareket ettirmenin yanında çocuk oyuncağı kalırdı. Askerlere onlardan ne beklendiği söylenebilir, ama boynuzlu bir hayvan sürüsüne söylenemez. Bunlarla birlikte olunca komutu veren de, yerine getiren da kendisidir insanın.

Akşam üzeri beşe doğru, eğer ot ve su bulunan bir yerdeysek mola veriyorduk genellikle. Taze ot olursa, hayvanlar bir, hatta iki gün susuz kalabilirlerdi, ama üç gün dayanamazlardı. Ben su bulamazsam, bırakıyordum hayvanları kendileri bulsun diye, ama bazen bu su öyle bir yerde çıkıyordu ki, bir gün yitiriyorduk.

Gece iki kamp kurardık, biri öne diğeri arkaya. Ateşler yakılır, kahve peşirilir, pirinç, havuç hazırlanır, kuru etin yanında yemek için ekmek yapılırdı. Sonra battaniyelere sarınır, başımızı bir eyere dayar, gökyüzünün altında, kuru toprağın üzerinde uyurduk. Hayvanları gözlemek ve jaguarları yaklaştırmamak için iki tane nöbetçi dikerdim. Arada değişirdi bunlar. İnsanlar gibi gece gezmeyi seven inekler de olurdu ve tabii bütün sürü otlamak için güneşten çok önce uyanırdı. Bırakırdık rahat otlasınlar, hatta öğleyin de uzun bir mola verirdik.

Birkaç gün sonunda yalnızca bir tek boğa yitirmiştim. Dövüşmüş ve çok kötü yaralanmıştı, öldürmek zorunda kaldık. Derisini yüzdükten sonra etleri ayırıp güneşte kuruttuk. Sanki bu zararı karşılamak istermiş gibi, bir inek de yav-

rulamıştı önceki gece. Bu da yeni bir sorun çıkarıyordu ortaya, yavru yola dayanamazdı, ama öldürmek de istemiyorduk, çünkü saygı duyuyorduk anasının sevgiyle yüzünü gözünü yaladığı bu gürültücü canlıya. Önce atımın üzerine aldım onu, her yarım saatte bir de başka bir atlıya veriyordum.

Bu küçük yavru simgemiz oldu bizim. Eğlendiriyordu bizi. Anasının, onu taşıyan atlıyı yakından izlemeye çabalaması da ayrı bir duygulandırıcı görüntüydü. Anasına verdiğimizde öyle mırıltılarla yalamaya başlıyor, yavru da memeye bir saldırıyordu ki, görmeye değer doğrusu! İyice ağırlaşında da bir katırın üzerine bağladık onu.

Eğer birçok inek daha yavrulasaydı, aynı ilgiyi gösteremeyecektik onlara. Ama yine üç doğum daha oldu ve ben hiçbir zaman bu yavruları öldürmeye razı gelmedim.

İyilik bilmezlik insanda o kadar doğaldır ki, kızmamak, alınmamak gerekir. Oysa doğa, ona yaptığımız en küçük iyiliğe bile karşılık verir. Hiçbir hayvan ya da bitki elimizle verdiğimiz suyu ya da bir avuç yemi asla unutmaz. Aynı biçimde, küçük yavrular ve anaları, iyiliğimize karşı olan minnettarlıklarını bilinçsizce ortaya koydular.

Geniş bir nehire varmıştık ve ne rehber ne de geçit veren sığ bir yer bulmayı başarmıştık. Aşağılarda bir sal vardı, ama hayvan başına o kadar yüksek bir fiyat istedi ki, önümüzde bizi bekleyen başka nehirleri, salları ve köprüleri dü-

şünüp vazgeçtim. Ben adamla pazarlık ederken, sürü nehrin dört kilometre kadar yukarısına çıkmıştı... Ot bol olduğundan iki gün geçirdik burada. Hayvanlar da, kendilerini rahatsız eden kenelerden kurtulmak için saatlerce suda kaldılar.

Bu iki gün boyunca onlara nehri aşırtmayı denedik, ama ayakları yerden kesilir kesilmez geri dönüyorlardı. Sonunda aklıma bir fikir geldi. Birkaç ağaç kestik ve bir sal yaptık. Kementlerimizi birbirine bağladık ve bu uzun halatı kızılderililerden biri yüzerek karşıya geçirdi. Diğer ucuna da salı bağladık, sala bir başka halat daha bağladık, geri çekebilelim diye. Böylece dört küçük yavruyu karşı kıyıya geçirdik ve yalnız bıraktık. Uzun zayıf bacaklarının üzerinde titreyerek acıklı acıklı böğürmeye başladılar. Bu yürek parçalayıcı böğürmelere anaları daha fazla dayanamadı. Bir tanesi hemen karar verdi ve yavrusuna kavuşabilmek için suya atladı, az sonra diğer üçü de onu izlediler.

Şimdi de, sürüden ayrıldılar diye onlar böğürüyordu hüzünlü hüzünlü. Boğalar bir an dinlediler, sonra bunlardan birkaçı da yüzerek geçti karşıya. Ama sürübaşı onlar gibi yapmamıştı. Yalnızca en genç boğalar girişmişlerdi bu işe, belki de böylelikle yaşlıların engellemesinden kurtulup, karşı kıyıda inekler üzerindeki üstünlüklerini gösterme olanağı bulabileceklerini düşünmüşlerdi. Bu yandakiler, başıçeken dahil, sonunda kıskançlığa yenildiler. Boğalar da karşı yakaya çıkınca, onları her yerde izlemeye alışkın olan inekler de artlarına düştüler ve bir sü-

re sonra nehirin yüzü, ellerinden geldiğinde yüzmeye çabalayan hayvanlarla dolmuştu.

Geçiş zorlaşınca, bazıları geri dönmek istediler. O zaman karıştık biz işe, çünkü eğer korkakların geri dönmesine izin versek, sürünün yarısı daha onları taklit ederdi. Neyse, atların üzerinde biz de daldık suya, bağırıyor, kamçılarımızı şaklatıyorduk. Üç inek, tutmamıza fırsat kalmadan akıntıda sürüklendi. Tek zararımız bu oldu, üstelik tembel hayvanlardı da. Daha iyi oldu hatta, bir toplulukta ne kadar az tembel varsa o kadar iyidir.

Hayvanları dinlendirmeleri için bıraktık, biz de gecelemek için hazırlık yaptık. O gece bir jaguar iki yaşında bir hayvanımızı öldürdü. Hiçbirimiz bir şey duymamıştık, ertesi sabah kemik kalıntılarından ve yerdeki pençe izlerinden öğrendik olayı.

Neyse, iyi çıkmıştık bu işin içinden de. Bütün sürüyü salla geçirmek için en az bir hafta gerekirdi, yüzlerce pezo'ya patlardı yani, bir o kadarlık da hayvan yitirirdik, çünkü ürken hayvanlar saldan atlamaktan çekinmezler, o kadar uzun süre kıyıda kalırsak da bir sürüsü jaguarlara ya da timsahlara yem olurlardı. Böylece artırdığım pezolar da cebime kalmış oluyordu. Yavru danalara borçluydum bunu, onlara ve analarına karşı gösterdiğimiz sevgiye fazlasıyla karşılık vermişlerdi...

Hayvanlarla yapılan bir yolculukta haydutlara ya da hırsızlara rastlamamak olmaz. Gerçekten gün geçtikçe daha çok şaşıyorduk onlarla karşılaşmamış olmamıza. Bizimki gibi bir sürü farkedilmeden geçemez. Bir sürü insan görü-

yor, sözünü ediyordu, kim iddia edebilir bunlardan bir kısmının haydutlarla birlik olmadığını?

Sonunda nihayet bir sabah rasladık onlara. Pazara ya da iş aramaya giden masum kovboylar havasıyla yaklaştılar bize.

— Selam! diye bağırdı başkanları. Tekilanız var mı?

— Hayır, dedim, tekila yok. Eğer tütün isterseniz...

— İyi. Mısır yaprağınız da var mı?

— Biraz.

— Çok güzel... Ya paranız? Köprülere ve sallara vermek için olması gerekir...

İşler çatallaşmaya başlıyordu.

— Paramız yok, dedim. Yalnızca çekler var.

— İşimize gelmez. Okumak bilmiyoruz.

Aralarında bir şeyler konuştular, sonra başkanları bana doğru yaklaştı.

— Bir yakından bakayım şunlara...

Ceplerimi ve eyeri aradı. Yalnızca çekleri bulduğumdan, doğru söylediğime inanmış olmahydı.

— O zaman birkaç inekle yetiniriz, dedi.

— Vermek isterdim ama, diye cevap verdim, sahibi değilim sürünün, sürücüsüyüm yalnızca.

— Bir-iki tane alırsam size zararı olmaz.

— Pekâlâ, dedim. Alın. Ayağından yaralı güzel bir ineğim var. Üç aya kalmaz süt verir. Ayağındaki yara da önemli değil, çabuk iyileştirirsiniz.

— Nerede?

Yanına götürdüm, beğendi. Bu arada sürü ilerlemeye devam ediyordu, çünkü bunları, bir ordu gibi, komut verip durdurmak olmuyordu.

Hırsızlar da zorunlu olarak yanımda gidiyorlardı atlarıyla.

— Bir tane siz bana verdiniz, dedi başları, seçme sırası bende şimdi.

Seçti. Hayvandan anlamadığı belliydi ayırdığı inekten.

— Şimdi yine siz seçin bir tane...

Sonra kendisi bir tane gösterdi ve küçük oyununa devam etti:

— Sıra yine sizde, **senyor.**

Aklıma bir şey geldi. Herifin aldığı ineklerden birisinin yavrusunu taşıyan adamımı çağırdım. Bu seçimimi de beğenmişti hırsız. Yanlış anlaşılmasın, cömertlikten değildi benimki. Kızılderililerin çoğu süt sağmayı bilmez ya da ancak yavru memeyi emerken alabilirler sütü. Hayvanın sütü boşa gitmemiş olacaktı böylece.

Sonunda haydutlar yedi inek bir yavruyla çekip gittiler. Yüz yetmiş beş pezoluk bir zarar demekti bu benim için. Ama tabii, böyle bir olasılığı, Bay Pratt ile yaptığımız sözleşmede gözönüne almıştık. Haydutlarla pazarlık edebilme sorunuydu bu. İş adamlarıyla pazarlık eder gibi pazarlık etmek ve biraz diplomasi bulaştırmak gerekir. Bizim durumumuzu alın: yedi buçuk inekle yetinmek yerine on beş tane de götürebilirlerdi.

Genel giderlere ve işin tehlikelerine dahildi bunlar, motor bozulması, gemi batması biçimindeki daha beter olaylar gibi. Ülkede bu dönemde hiçbir hayvan yetiştirici hayvanlarını sigorta ettirmezdi, hiçbir sigorta şirketi de böyle bir poliçe imzalamaya yanaşmazdı. Tabii rahatça

kazık atabileceği bir durum varsa, başka! Haydutlar da, nehirler, dağlar, boğazlar, çöller, jaguarlar, yılanlar gibi tehlikelerin içinden bir tanesiydi. Daha kötüsü de vardı üstelik: ya salgın bir hastalık kırsaydı bütün sürüyü? Bu tehlikeler işe, bölgeye ve hatta sürüye de bağlıydı. Bay Pratt'ın onüki bin hayvanı bölgenin en önemli serveti değildi. Haydutlara ve hırsızlara gelince, tabii bunların üzerine ateş açılabilir ya da askerlerden yardım istenebilir. Deliler yapar ancak böyle şeyleri. Filmlerde böyle işler hep yolunda gider: kasıntı bir kovboy üç düzine haydutu falan kovalar. Gerçek hayatta işler biraz farklıdır, biraz diyorsam da, anlayın siz işte... Gerçek hayatta haydutlar hiç de o kadar kolay tepelenmez. Üç yüzyıllık kölelik, İspanyol, kilise ve zalim sömürüsü bile hakkından gelememiştir bu halkın. Haydutlar da ben de, dostça bir konuşmadan sonra, kolayca ve tatlı tatlı isteklerimizi yerine getirmiştik. Yani, sonuç olarak, herkes memnundu...

Sonra yolu uzatmak zorunda kaldık. Önümüze otlaksız büyük bir kent çıkmıştı, yanından dolanmak zorundaydık. Geçit veren bir nehir aşmamız gerekti, sonra da bir dizi dağ, Sierra.

Şimdi fazla terlemiyorduk artık. Su boldu, ama ot kıttı. Hayvanlar ağaç yaprakları yiyorlar ve bu yeni durumdan hoşlanmışa benziyorlardı. Onlara baktıkça, eski zamanlardaki boynuzlu hayvanların çayır hayvanları değil de, yapraklarla, çalılarla beslenen orman hayvanları olduklarını düşünürdüm. Hatta belki de büyük orman-

lar böylece çıkmıştı ortaya: küçük ağaçlar yiyip bitirilmiş, büyük ağaçlar kalmıştı yalnızca!..

Dağları aşmak, çok emek isteyen bir işti, çünkü hayvanlar dar patikalara alışık değillerdi. İki hayvanın ayağı kaydı, bir tanesi çok güzel, genç bir boğaydı. Az önce neşeyle oynaştığı inekle birlikte uçtular aşağıya. Hüzünlü bir aşk öyküsü... Dipte parçalandıklarını gördük. Aslında, daha çok kayıp olacağını sanıyordum.

Ayrıca iki hayvanımızı da yılan soktu. Bir sabah baktık ki, iki ineğin de ayakları şişmiş. Yakından bakınca izler farkediliyordu. Neyse ki öldürücü değilmiş. Yaraları saf alkolle temizledik ve sardık. İki günlük bir dinlenmeden sonra her ikisi de kendini toparladı. Bu arada iki kızılderili arasında bitmez tükenmez bir tartışma başladı. Biri çıngıraklı yılan olduğunu iddia ediyor, diğeri ise yemin billah karşı çıkıyordu. Gitgide cıvıtmaya başlamıştı tartışma, hemen söze karıştım:

— Castillo, eğer bir kurşunla yaralanır ya da ölürsen, bu kurşunun bir tabancayla mı yoksa tüfekle mi atıldığının bir önemi var mı sence?

— **Seguro, senyor,** hiçbir önemi yok.

— İyi ya işte, **muchachos,** inek için de aynı şey sözkonusu. Zehirli yılanlar tarafından sokuldukları için canları acıyor, o kadar. Yılanın türünün ne önemi var onlar için?

Sözlerimi o kadar inandırıcı buldular ki tartışmayı kesiverdiler ve yepyeni bir gevezelik konusu buldular: yılan sokmasına karşı kızılderililerin kullandıkları ilaçlar ve otlardan hangisi daha etkiliydi?

Bir sabah, şafakla birlikte yola çıkmaya hazırlanırken, yönümüzü tayin edebilmek için yüksek bir yere çıktım ve uzakta kilise çanlarını gördüm.

Yolculuğumuzun, yani sıkıntılarımızın sonu yaklaşmıştı. Pırıl pırıl güneşin ortasındaki bu kentte, çabalarımızın ödülü bekliyordu bizi. Sürüyü çayırda bıraktım ve atla kente gidip Bay Pratt'a telgraf çektim. Ancak akşama dönebildim kapma. Ateşler yakılmıştı ve iki nöbetçi vaqueros hayvanları uyumaya teşvik için türkü söylüyorlardı. Bir gündüz hayvanı olan insan, diğer gündüz hayvanları gibi tropikal gecelerde doğa-üstü bir şeyler bulur. Akşam bastırınca küçük sürüler çiftliğin çevresine toplanırlar, böylece kendilerini koruyacağını bildikleri insana yakın olmak isterler. Yağmur mevsimini izleyen haftalarda da öyle yaparlar, gökyüzünü bulut gibi sivrisinekler kapladığında. Bu böceklere, tropikal cehennemin bu kötü ruhlarına karşı kendilerine yapılabilecek küçük bir yardım beklerler, ama insan da korumak zorundadır kendisini bu zebanilere karşı.

Büyük sürüler, kendi öz topraklarında, güneş batarken iyice sinirli olurlar. O zaman vaqueros'ların kulübelerinin çevresinde toplanırlar ve adamlar, bazen bütün gece türkü söylerler sakinleşmeleri için. Bazı büyük hayvan yetiştiricileri bunu gereksiz bulurlar, ama haksızdırlar, çünkü hayvanlar bu türküleri duymazlarsa geceki hareketli geçirirler, uykularını alamadıklarından ertesi gün de az yerler ve böylece de daha yavaş semirirler. Yolculuklarda daha da önem kazanır bu iş, çünkü hayvanlar ken-

dilerini bildik bir çevrede hissetmezlerse daha çok sinirlenirler.

Adamlara ,her gece türkü çağırmalarını söylüyordum, onlar da isteyerek yapıyorlardı bu işi. Kendini güvenlik içinde hisseden hayvan daha sakin yatıyor, ama atlıların türküsünü izlemeyi de unutmuyordu. Bazen hafifçe böğürüyor, derin derin iç çekiyor ve uyuyordu. Biliyordu ki, insan yanındadır, gecenin getirdiği tehlikelere, jaguarlara ve dağ aslanlarına karşı onu savunmaya hazırdır. Bu arada bir gerçeği de belirtmem gerekiyor: benim gibi kovboyların türküleri herhangi bir müzikseveri çıldırtacak türdendir, bunu da akıldan çıkarmamak gerek...

Sürünün önünde beklemenin artık gereği yoktu, çünkü nehir hayvanlarının daha ileriye gitmesini engelliyordu. Kâhyayı da yanıma aldım, son geceleri birlikte geçirebilmemiz için. Daha sonra, adamlar ateşin çevresine toplanmış gevezelik edip sigaralarını tüttürürken, atımla türkülü gezintimi yapmaya çıktım ben de.

Tropikal gecelerde ne kadar aydınlık olabilirse, o kadar aydınlıktı gökyüzü. Bu koyu lacivert gökyüzü, altın yaldızlı bir kadife gibi çayırın üzerinde uzanıyordu. Kuyruklu yıldızlar geziniyordu ortada, sanki bu sonsuz boşlukta bulunmaz bir sevgiyi aramak ya da vermek için kopmuşlardı ulaşılmaz tavandan. Otların üzerinde yalnızca parlak solucanlar görülüyordu, ama keman, flüt, harp ve çanları andıran binlerce sesle, görünmez bir yaşam türküsünü söylüyordu.

Sürüm dinleniyordu. Bütün bu karanlık şekillerden, iyiliğin, güvenliğin ağır ve sıcak koku-

su yükseliyordu. Benim ordum... Dağlar, tepeler aşırttığım, koruyup beslediğim, kavgalarını ayırdığım, yaralarını sardığım, her gece istedikleri türküleri söylediğim, üzerlerine titreyip uykusuz kaldığım, kayıplarına ağladığım ve sevdiğim, evet sevdiğim... etim ve kanımdanmış gibi sevdiğim, gururlu ordum benim!...

Sizler! Sizler ki, barışçı topraklara cinayeti ve soygunu götürmek için savaşçı birliklerinize Alpleri aştırdınız, sizler mutluluktan, bir orduyu yürütmenin güzel mutluluğundan ne anlarsınız, ne bilirsiniz?

Ertesi sabah elimizdeki tuzları dağıttık. Bütün yolculuk boyunca bir kere tuz vermiştim hayvanlara, çünkü çok kötü olabilir, eğer bol miktarda su da yoksa insanın elinde. Şimdi bol bol tuz veriyordum, diledikleri kadar da su içebilirlerdi, güzel bir görünüm kazanırlardı böylece... Yeni üniforma giymiş askerler gibi. Sürümle, onların geniş ve parlak sağrılarıyla övünç duyuyordum.

Birkaç gün sonra Bay Pratt adamıyla birlikte geldi.

— Aman, dostum! diye bir çığlık kopardı herif. Çok güzel hayvanlar bunlar. Kışın kebap kestane satar gibi satarız bunları!

Bay Pratt elimi sıktı.

— Dostum, çok iyi iş gördünüz! Gelecek haftanın sonundan önce beklemiyordum sizi. Daha şimdiden dört yüzünü sattım. Yeni bir sürü daha bekleniyor, eğer biraz daha geciksenız düşerdi fiyatlar, kaldırmaz bu pazar bir haftada

iki bin hayvanı... Gelin, arabayla götüreyim sizi kente. Kâhya siz olmadan da becerebilir artık işleri.

Kente varınca hesabı yaptık ve yüzlerce pezoluk bir servet sahibi oldum. Ama Bay Pratt, bana gerçek bir ziyafet çekmekten de geri durmadı.

— Eğer hayvanlarımı iyi bir fiyata satarsam, dedi, ayrıca yüz pezoluk ek bir prim vereceğim. Hakkettiniz bunu. Yalnızca haydutları başınızdan defetmeniz bile yeter...

— Doğruyu söylemek gerekirse, diye itiraf ettim, içlerinden birini tanıyordum, Antonio. Birlikte pamuk toplamıştık bir zamanlar. Biraz yardımı dokundu işte.

— Söylediğim gibi: hayvanlarla da kadınlarla da biliyorsunuz yapacağınız işi... (Gülmeye başladı) Aramızda kalsın ama, oğlum, Tanrı aşkına, ne yaptınız karıma?

Ağzımdaki lokma gitti boğazıma takıldı, boğuluyordum nerdeyse. Üstelik sapsarı da kesilmiştim. Ah şu kadınlar! Her türlü budalalığı yaparlar! Bazen garip düşünceleri vardır kafalarında ve durup dururken baklayı çıkarıverirler ağızlarından! Bir şeyler mi anlatmıştı yoksa? Hiç de öyle bir kadına benzemiyordu ama...

— Telgrafınız geldiğinde ne hallere girdi bir bilseniz, çılgına döndü doğrusu: «Görüyor musun, işe yaramaz adam? Bu oğlan üstesinden geldi bu işin... Sen ömür boyu beceremezdin! Vay orospu çocuğu vay, helâl olsun!» Aynı böyle dedi işte.

— Aman, Bay Pratt, boşanmayı düşünmüyorsunuz, değil mi?

— Boşanmak mı? Ben mi? Böyle küçük bir şey için mi?

Garip bir gülümseme kapladı yüzünü. Bir türlü yorumlayamıyordum.

— Boşanmamdan korkuyor musunuz?

— Evet, diye itiraf ettim.

— Niçin?

— Çünkü, karınız, öyle bir şey olursa benimle evleneceğini söyledi...

— Haa, evet... hatırlıyorum... Dediğini de yapar, ha, bilesiniz bunu. Ama niçin bu kadar bozuldunuz? Karım hoşunuza gitmiyor mu? Oysa ben sanmıştım ki...

Sözünü kestim:

— Evet, hoşuma gidiyor ama, ne olursunuz boşanmayın! Onunla evlenirsem, bir kadınla, özellikle karınızla nasıl birlikte yaşarım bilemiyorum gerçekten, özür dilerim...

— İsteklerini yerine getirirsiniz olur biter...

— Sorun bu değil aslında... Beni aile babası gibi görebiliyor musunuz? Anlayın, serserinin biriyim ben. Bir yerde çakılıp kalamam. Bir kadını da peşime takıp dolaştıramam her yanda... Hayır, hergün belli saatlerde bir masaya oturup yiyemem yemeğimi, midem dayanmaz buna, en başta! Sizden bir iyilik istiyorum...

— Yaparım tabii.

— Karınızdan boşanmayın, Bay Pratt! İyi, güzel, akıllı ve yiğit bir kadın o. Onun gibisini güç bulursunuz...

— Biliyorum, dostum, biliyorum, onun için de hiç düşünmedim boşanmayı. Hem nereden çıkardınız bu saçmalığı? Haydi bırakalım artık bu konuşmayı da gidip başarımızı kutlayalım.

Öyle yaptık.

MUCİZE

Yalnızca kızılderili köylülerin oturduğu bir köyün iyi **padre'si**, başrahibin çağrısına uyarak başkente gitmek zorunda kaldı. Ne tren ne de otobüs vardı, yolculuğu katır sırtında yapacaktı. Kendini fazla yormak istemediğinden de, yalnız gündüzleri yol almaya, geceleri ise rasgeleceği **hacienda**'larda geçirmeye karar verdi. Her yerde iyi kabul ve güleryüz göreceğini biliyordu.

Köylülerin evlerinin son derece dağınık olduğu bu bölgede geçirdiği üç yıldan sonra, bu yolculuğu hakedilmiş bir tatil gibi görüyordu. Yokluğu dört-altı hafta kadar sürecekti. Bu nedenle gitmeden önce bütün köyü kutsadı ve onları dünya nimetlerinin çekiciliğine ve bizzat Şeytanın kendinden daha çok çekindiği eski kızılderili tanrılarının her zaman beklenebilecek geri dönüşlerine karşı uyardı.

Kiliseyi de zangoç Cipriano'ya emanet etti. Cipriano'nun esas mesleği odunculuktu, insan olarak da köyün diğer sakinlerinden ne daha iyi ne daha kötü idi. Zangoçluk görevlerinden gurur duyuyor ve onları yürekten yerine getiriyordu. Ona göre, bölgede gerçekten önemli iki kişi vardı: **el padre** ve **el sacristan**. Ayrıca, zangoçsuz bir papazın çok şey etmeyeceği biçiminde bir kanısı da vardı...

Birçok kez dostlarına, zangoçun belki de bir

padre'den çok daha önemli olduğunu söylemişti, ama, tabii ki bu sözleri hiçbir zaman yüksek sesle tekrarlamıyordu, çünkü bu tür bir konuşmanın günah olarak kabul edilme olasılığı da vardı. Gerçekten köyde **padre** saygı görür, ama zangoçtan çekinilirdi. **Padre** bir **mestizo** idi, oysa Sipriano safkan kızılderiliydi ve bu nedenle durumu aşağı yukarı bir büyücüye yakındı, ırkdaşlarının gözünde bir **brujo**'ydu. Anlaşılır bir kanı bu, Cipriano **padre** kadar Azizlere yakındı ve onun kadar dinin bütün gizlerini biliyordu; Azizlerin Azizi ile ilişkisi vardı; bazen bazı bölümleri unutup Kitaba bakmak zorunda kalan **padre**'den daha iyi ezbere dua okuyup ilâhi söyleyebiliyordu. Cipriano otuz yıldan beri zangoçtu ve ardarda dört rahibe yardım etmişti. Bütün duaları ezbere bildiğinden başka, kilisedeki bütün heykelleri en küçük parçalarına dek tanıyor ve bütün kutsal günleri, her Azizin bayramını hiç yanılmadan biliyordu. Köylüler, özellikle çocuklarla yaşlılar, onu **padre**'den çok daha ciddiye alıyorlardı.

Aynı şekilde bütün kızılderililer nasıl ki Tanrıdan bir şey istemek için önce Azizlere sesleniyorlarsa, padre'den bir şey elde etmek isteyen de önce Cipriano'ya geliyordu. Bir evlenme, vaftiz ya da cenaze olduğu zaman önce gelip Cipriano'ya akıl danışıyorlardı. Genç delikanlılarla kızlar günah çıkaracakları zaman Cipriano'ya gelip şunu ya da bunu itiraf etmezlerse büyük bir günah olur mu diye, ya da o şeyi açıkça belirtmeden günah çıkartıp çıkartamayacaklarını soruyorlardı. Cipriano herkese akıl veriyor, yardım ediyordu. En iyi rahibin olamayacağı kadar

iyi bir sırdaştı. Bütün bu nedenler yüzünden ona çok iyi davranılıyordu. Bazen bir tavuk, bazen bir horoz, bir şişe tekila ya da rom armağan ediyorlar ve doğum günlerinde o kadar çok şey geliyordu ki bir ay geçiniyordu bunlarla.

Padre hazırlanınca Cipriano'yu çağırdı:

— Ne yapacağını biliyorsun, hatırlatmama gerek yok. Sabah kiliseyi açıp çanları çalacaksın, akşam da her zamanki gibi kapatacaksın. Pazar sabahı, çarşamba ve cumartesi akşamları ayine nezaret edip duaları yapacaksın. Bunları da yeteri kadar biliyorsun. Kutsal su kapları boşalınca doldurmayı unutma. Asıl önemlisi, Azizlerin tozunu alıp, üzerlerindeki kuş pisliklerini temizleme işini savsaklama. Şimdiki halleri rezalet. Biliyorsun ki senyor başrahip ani bir ziyaret yapabilir. Heykelleri bu kadar kirli ve kiliseyi bilmem ne dolu bulursa hapı yutarız... Kısacası, bu son kum fırtınaları yüzünden kilisenin ne hale girdiğini biliyorsun.

— Si, Padre. Çok kötü bir durumda, hele o zavallı sanitoslar...

— Evet. Herşeyi temizler, gereken yerleri de boyarsın. Ama sakın mihrabın üzerindeki Meryem'i boyama: yıkayıp verniklemen yeter. Nasıl yapacağını gösteririm.

— Bütün bunları çok iyi yapacağıma eminim, Padre.

— Ben de Cipriano. Yarın sabah, gitmeden önce, gerekeni satın alırım.

Sabah, yola çıkmadan önce, padre Cipriano'ya sekiz gümüş pezo verdi:

— Bunu al. Böylece ormana gidip çalışmana gerek olmaz, ben de dönüşte kilisemizle övü-

nebilirim. Tanrı ve Aziz Meryem seni kutsasınlar ve bu din görevinde yardım etsinler... Gel Cipriano, şimdi birer bardak bir şey içelim ve bana iyi yolculuk dile.

Bir değil birçok bardak içtiler ve padre, mütevazi bavulunu eyere bağladıktan sonra gitti.

Cipriano da köye eşeğinin üzerinde, dünya ve dinle barış içinde döndü. Tam da öğleden sonra ayine yetişti.

Ertesi sabah kiliseyi temizlemeye ve azizleri yıkamaya başladı, yeni doğmuş bebekler gibi sevgi ve dikkatle davranıyordu onlara. Başarılı bir ressam olmamasına rağmen, içgüdüsü ve kızılderililerin renklere karşı doğuştan gelen eğilimleri güzel iş görmesini sağladı.

Fazla boyası yoktu, çünkü boya pahalıydı ve padre zengin değildi. Dolayısıyla, İsa ile gerçek ilişkileri hiçbir zaman anlaşılamamış olmasına rağmen, her zaman bir yarı-aziz olarak gördüğü Judas İscariote'den başlamaya karar verdi Cipriano. Bazıları onun Tanrıya ihanet ettiğini ve iki bin yıldan beri cehennemde yandığını söylüyorlardı. Bazılarına göre ise, Judas'a ihanet etmesini Tanrı buyurmuştu, çünkü öyle yapmasaydı İsa yakalanıp çarmıha gerilmez ve dünyanın günahlarını yüklenip ölerek insanlığı kurtaramazdı. Judas İscariote bu mucize için mutlak gerekli olduğundan, Cipriano onu yarı-aziz olarak görüyordu ve gerekirse lehinde konuşabilirdi.

Bir kızılderili köylüyü, bu kadar meraklı bir bakış açısı olduğu için kınamamak gerekir, çünkü daha eski Aztek'lerde bile kötülük tanrıları da en az diğerleri kadar sofuca saygı görürler-

di. Herşeye rağmen, İncil'de adı geçen bütün kişilerle iyi ilişkiler içinde olmak zararlı değildi, insan bilemezdi ki hangisinin Tanrı'nın buyruğuyla hareket ettiğini!

Judas İscariote, yaramaz bir öğrenci gibi, bütün yıl karanlık bir köşede dururdu. Ama Kutsal Hafta geldiğinde, köşesinden çıkarılır, tozu alınıp temizlenir ve kilisede kurulan Kutsal Masa'da yerini alırdı. Bazen San Augustin ya da San Jeronimo gibi Azizler yanlışlıkla on iki havarinin arasına karıştıkları halde, o hiç unutulmazdı.

Herkes gibi, Cipriano'nun da bu yeni işi iyi yapabilmesi için alışması gerekiyordu, bunun için de en elverişli kişi Judas'tı. Ötesini berisini biraz örselese de önemi yoktu, çünkü Judas gelecek Paskalya'ya kadar köşesinden çıkmayacak, o zaman da yine toz toprak içinde kalmış olacaktı. Cipriano onun sakalıyla kesesine dokunmamaya dikkat ediyordu, çünkü daha önce de olduğu gibi onu Aziz Joe'ye, yani Joseph'e benzetip mum adayan olabilirdi...

Cipriano Judas İscariote'yi sofuluğa varan bir inançla boyadı, bittiğinde onu yeniden fare dolu köşesine koyması gerektiği düşüncesi yüreğini sızlatıyordu. Kendisini satıp Tanrı'ya ihanet eden bu Judas'a çok acıyordu. Eğer ihanetini bu kadar açıkça yapmasaydı, Cipriano onu görünür bir yere koymakta tereddüt etmezdi, ama şimdi olamazdı, çünkü bütün inançlılar, özellikle kadınlar bu korkunç ihanetin hikâyesini biliyorlardı ve öyle bir harekete şiddetle karşı çıkarlardı. Cipriano bir an sakalıyla kesesini alıp, onu aziz Marc'a benzetmeyi düşündü, ama bu

iş de hemen ortaya çıkardı, çünkü onu herkes tanırdı.

Sonraki günler diğer heykelleri temizleyip boyamakla geçti, ama düşüncesi dönüp dolaşıp Judas'a ve onu nasıl bir sanatla güzelleştirdiğine geliyordu. Bir ara, bu başarının, padre'nin yokluğundan yararlanıp kendisine kötü bir oyun oynamak isteyen Şeytan'ın marifeti olduğunu bile düşündü. Nitekim sonra olanlar bu inancını perçinledi.

Cipriano Meryem'i en sona bırakmıştı. Ve sıra ona geldiğinde, bu görevin bugüne dek kendisine verilenlerin en kutsalı olduğunu anladı. İsa'nın çeşitli heykellerine diğer Azizlerinkilerden rahatlıkla ve hatta daha az saygıyla davranmıştı, ama bu basit yürekli kızılderili köylü için Meryem, Tanrı Babanın kendisinden çok daha önemliydi, çünkü ona Meryem'in bizzat varoluş ve dinin temeli olduğu öğretilmişti...

Heykeli mihraptan indirmeden önce diz çöküp iki düzine Ave Maria okudu, birkaç kez haç çıkardı ve ancak ondan sonra yere koydu. Mantosunu çıkarıp yıkadı, sonra başka dualar mırıldanarak yüzünü temizledi. Özellikle seçilmiş yumuşak bir pamuklu bezle sildi, giysilerini kurumaları için avluya götürdükten sonra da vernikledi.

Kilisenin taş döşemesinin üzerinde su ve heykelleri onarırken kullandığı tutkalı ısıtmak için ateş yakmıştı. Yemek için eve gidip zaman kaybetmek istemediğinden, kahvesini, frijoles ve tortillas'larını da bu ateşin üzerinde ısıttı. Yemeği bitince, bir sigara sarıp güneşe oturdu ve yeniden Judas İscariote'yi düşünmeye başladı. Elin-

de biraz boya kaldığından eserini daha da güzelleştirmeyi tasarladı. Bu yepyeni Judas'a hayran olacak olan **padre**'nin, ona kilisede daha iyi bir yer vermesini umudediyordu. Hiç kuşkusuz kirasını ödemek, kızına yeni bir giysi almak ya da hasta karısına ilaç temin etmek için o allahın belâsı otuz gümüşü kabul etmiş olan Judas'ın ikibin yıllık cezasını, herşeye rağmen çok haksız buluyordu. Bu işler çok karışıktı... Düşünceleri daldan dala atlayarak, sonunda, iki tatlı dul olan **Donya** Elodia ve **Donya** Agapita ile **padre** arasındaki ilişkilere ve bu ilişkilerin yolaçtığı dedikodulara geldi. Düşünmekten iyice yorgun düştüğünden uyuyakaldı.

Köpek havlamalarıyla sıçrayarak uyanmadan önce, düşünde Judas'ın yeniden dünyaya gelmiş olduğunu ve kendisine, ihanetine karşılık aldığı otuz pezonun sahte çıktığını ve başına bin türlü belâ açtığını anlatıp yakındığını görüyordu. Kilisenin içinde iki aç köpek ortada bıraktığı **tortilla** kalıntıları için boğuşuyorlardı. Cipriano fırlayıp köpekleri kovaladı. Birden sırtında soğuk bir ürperdi duydu ve düş görmediğine emin olmak için bir daha baktı: köpekler boğuşurken, Tanrı'nın Kutsal Annesini ateşe düşürmüşlerdi ve O, Aziz Meryem, ateşin ortasında adi bir tahta parçası gibi yatıyordu... Cipriano, kendisine Cennetin kapılarını kapamak için bu köpekleri Şeytan'ın yolladığını hemen anladı.

Tereddüt etmeden Tanrı'nın Annesini ateşten çıkardı. Sol eli, göğsünün ortasında, altın ve bronz ışınlar saçan yüreğinin üzerinde, sağ eli ise görünmeyen bir çocuğu korumak istermiş gi-

bi çenesinin üzerinde duruyordu. Heyhat! Ateş Meryem'in bu elini tamamen yakmıştı ve heykelin sağ yanı iyice kararmıştı...

Cipriano, heykelin hâlâ yanan bölümlerini önce kahveyle, sonra da tükürerek söndürdü. Meryem'in üzerine tükürmenin saygısızca bir davranış olduğu düşüncesi aklına bile gelmedi. İyi hıristiyan eğitimine rağmen, gerçekle yüzyüze gelince, farketmeden yeniden gâvur olmuştu...

Bu felâketi tamir etmek için bir şeyler yapması gerekiyordu. Kimsenin gelip kendisini rahatsız etmemesi ve ihmalinin sonucunu farketmemesi için hiç düşünmeden kiliseyi kapattı. Hiçbir özürü olmadığını biliyordu. Mevkiini kaybetmek ve daha da kötüsü, köyden kovulmak tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Hiç kuşkusuz işine karşılık aldığı ücret çok azdı: vaftiz başına on, evlenme başına yirmibeş, cenaze başına da onbeş centavos. Ama, zangoçluğu kaybetmesi, hemşerilerinin saygısını yitirmesi anlamına geliyordu. Eğer tek sorumlusu olduğu bu felâket öğrenilirse, padre'nin ortağı olmaktan çıkacak, bundan böyle âyinlere yardım edemeyecek, padre yokken onun yerine bakamayacak, bütün köyün gözü önünde mumları yakma ayrıcalığını yitirecek, padre'ye cübbesini, yağdanlığı ve örtüyü verme onurundan yoksun kalacaktı. Kimse ona akıl danışmayacak, doğum gününde piliç ya da tekila getirmeyecek, tek kelimeyle, hayat onun için çekilmez olacaktı. Otuz yıldır kiliseyle bir bütün olmuştu. Şimdiki kuşak, onun yerinin doldurulamayacağı inancıyla yetişmişti. Bir mucizenin olması ve Tanrı'nın annesinin eli-

nin yeniden çıkması için dua edebilirdi belki de, ama Cipriano'nun dindarlığı da o kadar uzun boylu değildi. Ne kadar dua ederse etsin yanık tahtanın yeniden büyümeyeceğini bilecek kadar da kızılderiliydi.

Saatlerce düşündükten sonra, yanan eli kesip, yerine yeni bir tane yapmaya karar verdi. İyi bir boyayla değişiklik farkedilmeyebilirdi. Bu işi becerebilmesi için bir gün yeterdi, ama bu arada Meryem'in yerine konması gerekirdi, yoksa dindarlar durumu hemen anlarlardı, çünkü karşılarında O'nun suretini görmezlerse kızılderililer coşkuyla dua edemezler ve mısırları, keçileri, koyunları ve karılarından başka bir şey düşünemezlerdi.

Cipriano, mavi kadifeden mantosunu giydirdikten sonra Meryem'i mihrabın üzerine koydu. Mumları da öyle yerleştirdi ki, karanlıkta, mantonun kıvrımları arasına ustalıkla gizlediği yanık el farkedilmiyordu.

Geç olduğundan kilisenin büyük kapısını açtı ve birkaç yaşlı kadın da dua etmek için girdiler. Sonra, zamanı gelince kiliseyi kapattı ve içi biraz rahatlamış olarak evine döndü. Bir odun parçası buldu ve elinden geldiğince bir el oymaya başladı. Yarın öğleye doğru bitirirdi bu işi.

O çalışadururken müthiş bir fırtına patlak verdi. Her yandan gök gürültüleri geliyor, şimşekler gökyüzünü yırtıyorlardı. Cipriano'dan daha dindar birisi, bu fırtına ile Meryem'in başına gelen arasında hemen bir bağlantı kurardı, hele **padre** burada olsa: «Görüyor musun ne yaptığını Cipriano?» derdi. «Tanrı'nın gazabı senin üzerinde... Pişman ol, Cipriano, günah çıkar!»

Cipriano da dindardı, ama o kadar değildi. İyi bir kızılderili olduğundan Doğa'yı tanırdı ve daha öğleyin kara bulutların ufukta toplandığını görmüştü. Hatta komşuları Mateo ile Eusebio'ya demişti ki:

— Dikkatli olun, **cuastos**, uzun zamandır görmediğimiz bir fırtına göreceğiz! Birkaç **jacalitos** tutuşabilir bile...

Bunu kazadan en az bir saat önce söylemişti. Demek ki iki olay arasında bir ilişki yoktu. Tabii ki **padre** olsa derdi ki: «Meryem Ana ne olacağını önceden biliyordu, onun için de bu fırtınayı getirdi», Cipriano da başını sallardı, çünkü çocukluğunda, ona bir papaz ile tartışmanın günah olduğu öğretilmişti. Ama içinden: «Eğer Aziz Meryem ne olacağını önceden biliyorsa, köpeklerin kendisini ateşe düşüreceklerini de bilirdi, sırf benim başıma belâ gelsin diye de buna izin vereceğine inanmam..» derdi.

Cipriano bir sigara sardı ve fırtınanın geçmesini bekledi. Dua etmek bir şey kazandırmazdı ona. Pancho Lazcano'nun karısı **donya** Luciana'nın dua ederken yıldırım çarpmasından öldüğünü anımsıyordu. Demek ki bir sigara sarıp, eşikten bu güzel fırtınayı seyretmek daha iyiydi.

Başının üzerinde ani bir çatırtı kopunca, bir sıçrayışta **choza**'sının içine attı kendini. Bu arada da kilisenin çan kulesine bir yıldırımın düştüğünü gördü. Kiremitler darmadağın oldular ve Cipriano kilisenin tutuşmasını bekledi, ama böyle bir şey olmadı. Fırtına yavaş yavaş uzaklaştı ve yarım saat kadar süren ağır bir yağmur başladı.

Cipriano hâlâ evinin eşiğinde oturuyordu. Birkaç kişi koşarak ona doğru geldiler:

— Don Cipriano, kiliseye düşen yıldırımı görmediniz mi? Çabuk, anahtarları alın da gidip bakalım içeride bir şey yanmış mı!

Kiliseye geldiklerinde birçok kişiyi de orada bekler buldular, başkaları da daha sonra katıldı kafileye. Herkes kiliseye düşen yıldırımı görmüştü ve hasar olup olmadığını öğrenmek istiyordu.

Cipriano kapıyı açtı, adamlar girip her yere baktılar, ama gariptir, hiçbir şey görmediler. İyice emin olunca herkes evine döndü.

Sabah erkenden Cipriano kiliseyi açtı ve kadınlar dua etmek için girdiler. Her zamanki gibi mumları yaktıktan sonra, kapının yanında kutsal su kabını doldurmaya hazırlanırken, mihrabın önünde ayakta duran iki kadın müthiş bir çığlık kopardılar ve titreyerek haç çıkarmaya başladılar. Cipriano dehşet içinde arkasını döndü. Ne gördüklerini biliyordu. Artık padre'nin dönüşünü beklemek kalmıştı kendisine, kovulmak için. Şimdi başka kadınlar da mihraba yürüyorlar, titreyerek diz çöküyor ve sürekli haç çıkarıyorlardı. Cipriano, onların dediklerinden bir şey anlamıyordu, ama sonunda birkaç söz duydu:

— Mucize! diye bağırıyorlardı. Büyük mucize! Büyük Meryem! Kutsal Bâkire! Büyük bir mucize bu!

Üzerine yürüyüp onu da mihraba doğru sürüklediler. Kayıtsızca kendini bırakmıştı. Şimdi, hasta olduğunu söyleyebilmek ve eve gidip yatmak için herşeyini verirdi.

— Bakın Don Cipriano! Mucizeyi görmüyor musunuz? Meryem Ana'nın eline gelmiş yıldı-

rım! Madre Santissima İsa'yı korumak için kendi elini feda etmiş... Kilisemizi kurtardı. Büyük bir mucize bu!

Üç güne kalmadan, kızılderili ya da mestizos, binlerce kişi dolmuştu kiliseye. Cipriano bir şey yapamazdı artık. Genel olarak insanların, özel olarak da kendisinin yazgısını belirleyen üstün bir gücün varlığına inanıyordu artık.

Kilise çok çabuk önemli bir gelir kaynağı oldu, hâlâ da öyle, çünkü çok sayıda hacı buraya gelip Meryem'i görüyor ve ondan, kendilerini yıldırıma karşı korumasını istiyorlar.

Cipriano olup biteni hiçbir zaman açıklamadı, bunu da hoşgörmek gerekir. Gelip giden o kadar rahip, başrahip ve piskoposa, bütün bunların kökeninde küçük bir yanlışlığın bulunduğunu söylemeye nasıl cesaret edebilirdi? Bu yüce kişiler ona gülerler ve aklını yitirdiğinden kuşkulanırlardı.

İyi bir kızılderili olduğundan, doğuştan akıllıydı ve gerektiği zaman dilini tutmasını bilirdi. Herşeye rağmen dini düzeltmek onun işi değildi, ayrıca olduğu gibi de işine yarıyordu. Durumu iyice tarttıktan sonra işlerin böyle gitmesini daha çıkarına buldu. Başta öyle düşünmüyordu, ama zengin bir kilisenin zangocunun, yoksul bir kızılderili köyününkinden çok daha iyi yaşadığını görünce bu karara vardı: artık, odun kömürü yapmak için ormana gidip yakıcı güneşin altında ağaç kesmesine de ihtiyacı yoktu.

İşte bu yüzden, yarı-azizi Judas İscariote'ye karşı içinde her zaman bir minnet duygusu besledi...

BÜYÜK ÜRETİM

Bay E. L. Winthrop tatilini geçirmek üzere Meksika Cumhuriyetine gelmişti. Bir süre önce, garip ve gerçekten yabani olan bu ülkenin Rotary ve Lions Clup üyeleri tarafından yeterli derecede bilinmediğini farketmişti. Dünyadaki onurlu görevlerinin bilincinde olan bu kulüplerin üyesi ve iyi bir Amerikan yurttaşı olduğundan bu ihmali onarmanın kendisine düştüğüne karar vermişti.

Bu yeni merakını tatmin fırsatları aradığından, gelip geçeni bol patikalardan uzak duruyor ve ne haritalarda gösterilmiş, ne de **a fortiori**, gezi şirketleri tarafından yabancı turistlere tavsiye edilmiş bölgelerde serüvenlere atılıyordu. İşte böylece bir gün, Oaxaca Eyaletinde, küçük garip bir kızılderili köyünde buldu kendini.

Kaldırım, musluk suyu ve (mum dışında) yapay aydınlanmayı tanımayan bu **pueblecito**'nun tozlu anayolundan yürürken, palmiye yapraklarından yapılma **jacalito** denen bir kulübenin eşiğine oturmuş bir kızılderiliye rastladı. Kızılderili, köyü dört bir yandan çeviren büyük ormandan topladığı binbir türlü bitkinin lifleriyle küçük sepetler örüyordu. Bu lifler kızılderili tarafından dikkatle hazırlandıktan başka, çeşitli bitkilerden, kabuklardan ve köklerden, hatta bazı böceklerden, yalnızca kendisinin ve yakın-

larının bildiği bir yöntemle çıkarılan boyalarla renklendiriliyordu.

Ama temel uğraşısı da bu değildi, bir köylüydü herşeyden önce. Çok emek, çok alınteri, yağmur, güneş, rüzgâr, zararlı kuşlar ve böcekler konusunda bitmez tükenmez sıkıntılara karşılık küçük ve az verimli toprağının kendisine verdiğiyle yaşıyordu. Tarlada yapacak başka işi olmadığı zaman sepet örüyordu, çünkü boş oturmaktan nefret ederdi ve bu sepetlerin satışı, ne kadar sınırlı olursa olsun, mütevazi gelirinde küçük bir artış sağlıyordu.

Basit bir köylüydü, ama aynı zamanda gerçek ve tam bir sanatçı olduğunu anlamak için küçük sepetlerini görmek yeterliydi. Her sepet, olağanüstü kuş, çiçek, kelebek, sincap, antilop ve kaplan resimleriyle süslüydü. En şaşırtıcısı da, bu rengârenk görüntülerin sepetlerin üzerlerine çizilmiş değil de, kıyaslanmaz bir ustalıkla örülmüş olmalarıydı, üstelik adam bir resimden ya da herhangi bir modelden esinlenmiyordu. İş ilerledikçe, bir büyücülük ürünü gibi beliriyordu motifler, ama sepet tamamen bitmeden neyi simgelediklerini kestirme olanağı yoktu.

Küçük komşu kentin pazarında bunları satın alanlar, dikiş sepeti, masa ya da pencere kenarı süsü, incik boncuk kutusu olarak kullanıyorlardı. İçlerine mücevher, çiçek ya da küçük bebekler koyuyordu kadınlar. Çok çeşitli biçimlerde kullanabiliyorlardı. Kızılderili her yirmi kadar sepet bitirdiğinde, pazar kurulduğu gün kente götürüyordu onları. Bunun için bazen gece yarısı yola koyulması gerekiyordu, çünkü bir tek eşeği vardı ve çoğu kez bir gün öncesi eşek kaybolur, bütün yolu yaya gidip dönerdi.

Pazarda satış yapabilmesi için yirmi centavos vergi ödemesi gerekiyordu. Lifleri toplamak, hazırlamak ve boyamakla geçen zamanı katmadan, her sepet yirmi-otuz saatlik bir çalışmanın ürünüydü ve bunları tanesi elli cantavos'a satıyordu. Alıcının pazarlık etmediği çok enderdi. Kızılderiliye böyle yüksek bir fiyat istediği için çıkışırlardı:

— Adi **petate** samanı bu, ormanda dolu bundan... Hem bu kadar küçük sepet neye yarar ki? On centavos'a razı olman gerekir. Neyse, hadi bugün yine iyi günemdeyim, yirmi centavos'a veriyor musun?..

Sonunda kızılderili alıcıyı yirmibeşe razı ederdi, ama herif yüzsüzlüğünü sürdürürdü:

— Tüh yalnız yirmi centavos bozuk param var. Yirmi pezo bozar mısın?

Tabii ki bozamazdı zavallı kızılderili ve yirmi centavos'la yetinmek zorunda kalırdı... Eğer dünyayı biraz tanısaydı, bunun, her ülkede her gün her sanatçının başına geldiğini bilirdi ve belki de dünyanın tuzu olan ve kültür, uygarlık ve güzelliğin dünyadan yok olmasını engelleyen şu küçük ordunun bir neferi olmaktan gurur duyardı...

Çoğu kez bütün sepetlerini satamazdı, çünkü buradaki kişiler de fabrikalarda yapılmış ve birbirine benzeyen şeylerden daha çok hoşlanırlardı. O ise, tam tersine yüzlerce sepet örmüştü, ama bunların içinde birbirine benzeyen iki tane yoktu. Her biri kendi türünde eşsiz bir sanat eseriydi ve nasıl bir Murillo bir Velasquez'den farklıysa bunlar da birbirlerinden farklıydılar. Tabii ki satamadıklarını geri götürmek istemez-

di, o zaman da kendisine dilenci ya da serseri gibi davranılmasını göze alarak kapı kapı dolaştırırdı sepetlerini. Uzun süre yürüyüp, birçok kapı çalıp, bir sürü kötü söz işittikten sonra bazen bir kadın onu durdurur ve on centavos uzatırdı. Sonra sanki, «Bu saçma şeyi sırf iyilik olsun diye alıyorum» demek ister gibi bu küçük şaheseri bir masanın üzerine fırlatıverirdi. Bu düşünce de bir diğerini hatırlatır ve yüksek sesle eklerdi kadın:

— Sahi, nereden geliyorsun sen, **İndito?** Huehuetonoc'tan mı? Baksana, gelecek pazara **puebl**o'ndan iki üç tane hindi getirebilir misin bana? Ama iyi besili ve ucuz olsunlar, yoksa almam...

Kulübesinin önüne oturmuş sepet ören kızılderili Bay Winthrop'u ve meraklı bakışlarını farketmemiş gibiydi. Aptal aptal durmak istemeyen Amerikalı sordu:

— Kaça bu sepetler dostum?

— Elli centavitos, **patroncito,** bayım, diye cevap verdi kızılderili nezaketle. Dört **reales.**

— Güzel! dedi Bay Winthrop.

Hareketleri ve ses tonuna bakılırsa sanki bir demiryolu şirketi satın almıştı. Aldığı sepeti incelerken ekledi:

— Bu güzel şeyin kime yaraşacağını biliyorum. Çok hoşlanacaktır mutlaka...

Gerçekte, kızılderilinin üç ya da dört pezo isteyeceğini tahmin etmişti ve sepete fiyatından altı kez büyük bir değer biçtiğini farkedince, bir anda, bu sefil kızılderili köyünün, kendisi gibi dinamik bir iş adamına ne tür olanaklar sağlayacağını anladı.

Hiç beklemeden havayı yoklamaya koyuldu:

— Dostum, dedi, diyelim ki bu küçük sepetlerden on tane satın aldım, tabii ki hiçbir pratik yararları yok... Eğer on tane alırsam kaçtan verirsin?

Kızılderili hesap yapıyormuş gibi birkaç saniye düşündü ve cevap verdi:

— Eğer on tane alırsanız, tanesi kırkbeş centavos'tan bırakırım, **senorito gentleman.**

— Çok güzel, **amigo.** Ya yüz tane alırsam?

Kızılderili gözlerini işinden ayırmadan ve hiçbir heyecan belirtisi göstermeden cevap verdi.

— O zaman, belki kırk centavitos'dan bırakırım.

Bay Winthrop onaltı sepet aldı, kızılderilinin elindekiler o kadardı.

Bay Winthrop, Meksika'da üç hafta geçirdikten sonra, bu ülkeyi iyice tanıdığına, herşeyi gördüğüne ve sakinleri, onların karakterleri, yaşama biçimleri üzerine herşeyi öğrendiğine inanmış olarak New York'a döndü ve yeniden uygar bir ülke görmekten mutluluk duydu. Bir gün yemeğe giderken bir şekercinin önünden geçiyordu, vitrine bakarken birden, şu uzak kızılderili köyünden aldığı küçük sepetleri anımsadı. Evinden elinde kalan sepetleri alıp, bunları kentin en tanınmış şekerleme imalâtçılarından birine götürdü.

— Bakın... Size yepyeni bir şeker kutusu verebilirim. Bu küçük sepetler lüks çikolataları sunmak için çok mükemmel. Bir göz atın ve ne düşündüğünüzü söyleyin!

Şekerci sepetleri inceledi ve güzel, özgün, çekici ve ince zevk işi olduklarını anladı. Ama yine de fiyatı öğrenmeden ve imtiyazı alabileceğini bilmeden taşkınlık yapmamaya dikkat etti. Omuz silkti ve cevap verdi:

— Pek bilmiyorum... Benim aradığım gibi değil pek, ama deneyebiliriz. Fiyata bağlı tabii ki. Bizim işte, paket içindekinden daha pahalı olmamalı.

— Bir şey söyleyin, diye üsteledi Bay Winthrop.

— Siz niye ne kadar istediğinizi söylemiyorsunuz?

— Hayır, Bay Kemple. Bu sepetleri bulan ve yerlerini bilen tek kişi ben olduğuma göre, en çok para verene satmak niyetindeyim. Beni anlıyorsunuz sanırım.

— İyi, dedi şekerci. En çok veren alır... Ortaklarımla konuşacağım. Yarın aynı saatte gelirseniz bir fiyat söylerim...

Ertesi gün Bay Kemple Bay Winthrop'a:

— Açık konuşacağım, dostum, dedi. Sanattan anlarım. Bu sepetlerin birer küçük sanat eseri olduğu inkâr edilemez. Ama, bildiğiniz gibi, biz sanat eserleri ticareti yapmıyoruz. Ve bu sepetleri çikolatalarımız için lüks paket olarak kullanacağız. Güzel paketler ama yine de sadece paket... Şimdi size bir fiyat vereceğim, ondan bir cent yukarı çıkamayız. Tanesi bir dolar yirmibeş.

Bay Winthrop yerinden öyle bir sıçradı ki şekerci ters yorumlayıp aceleyle ekledi:

— Tamam tamam, hemen sinirlenmeyin... Birbuçuk dolara çıkabiliriz.

— Bir dolar yetmişbeş diyelim, dedi Winthrop alnındaki terleri silerek.

— Kabul. Bir dolar yetmişbeş, New York'ta teslim. Taşıması sizden, gümrük masrafları bizden. Anlaştık mı?

— Anlaştık, dedi Bay Winthrop.

Tam gidecekti ki şekerci ekledi:

— Yalnız bir şart var: İkiyüz, üçyüz sepet bir işimize yaramaz. En az onbin tane ya da bin düzine istiyoruz ve en az oniki farklı model. Bu konuda da anlaştık mı?

— İsterseniz altmış model olsun.

— Daha iyi olur. Ve bize onbin taneyi ekim başına kadar teslim edebileceğinize emin misiniz?

— Kesinlikle, dedi Bay Winthrop sözleşmeyi imzalarken.

Bütün yolculuk boyunca Bay Winthrop, elinde kâğıt kalem bu işten vurabileceği vurgunu hesaplayıp durdu.

— Yani... Kısaca... Allah kahretsin nerde bu kalem? Hah, işte... Onbin sepetten net kâr... onbeş bin dörtyüz kırk dolar... Aman Tanrım! Onbeş bin dolar cepte demektir... Bu ülke o kadar da geri değilmiş!

Kızılderiliyi **jacalito**'sunun önünde otururken buldu, sanki geçen raslaşmalarından bu yana hiç kımıldamamıştı.

— **Buenas tardes, mi amigo!** dedi Bay Winthrop. Nasılsınız.

Kızılderili kalktı, şapkasını çıkardı, nezaketle eğildi ve tatlı bir sesle cevap verdi:

— Hoş geldiniz, **patroncito.** İyiyim, teşekkür ederim. **Muy buenas tardes.** Bu ev ve bütün varım yoğum emrinizdedir.

Sonra oturdu ve özür diledi:

— **Perdone me, patroncito,** gün ışığından yararlanmam gerek. Az sonra karanlık basacak.

— Size çok iyi bir iş getiriyorum, dedi Bay Winthrop.

— Çok iyi, **senyor.** Zevkle yaparım.

«Durumu öğrenince sevinçten çıldıracak», diye düşündü Bay Winthrop ve yüksek sesle devam etti:

— Bana bu küçük sepetlerden bin tane yapabilir misiniz?

— Niçin olmasın, **patroncito?** Onaltı tane yapabildiğime göre bin tane de yapabilirim.

— Çok güzel! Ya beş bin tane?

— Tabii, **senyor.**

— Güzel. Ya on bin tane istesem, ne dersiniz? Kaçtan verirsiniz?

— Ne kadar isterseniz yapabilirim, **senyor.** Çok ustayımdır bu işte. Bütün bu eyalette benim kadar ustası yoktur.

— Ben de öyle düşünüyordum... Diyelim ki on bin tane istedim. Ne kadar zamanda verebilirsiniz bunları?

Kızılderili işini bırakmadan başını bir o yana bir bu yana salladı, sanki böyle bir girişimin kaç güne ya da haftaya malolacağını hesaplıyordu. Birkaç dakika sonra yavaşça konuştu:

— Bu kadar sepet örmem için çok zaman gerek, **patroncito.** Kullanılmadan önce lifler iyice kurumuş olmalı ve kurudukları süre içinde esneklikleri, yumuşaklıkları ve doğal renkleri

kaybolmasın diye özel bir biçimde işlemek gerekiyor. Kuruyken bile çok taze görünmeliler, yoksa samana benzerler. Sonra, boya çıkardığım bitkileri, kökleri, kabukları ve böcekleri toplamalıyım. Bu da, inanın, çok zaman alır. Bitkiler ayın uygun olduğu zaman toplanmalıdır, yoksa istenen rengi vermezler. Böcekleri de uygun anı gözleyerek ve belli koşullarda toplayabilirim... Ama, tabii ki, **jefecito**, istediğiniz kadar **canastitas** yapabilirim, hatta isterseniz üç düzine bile yaparım, yeter ki zaman verin.

— Üç düzine mi? diye bağırdı Bay Winthrop kollarını kaldırarak. Üç düzine ha?

Düş görüyor sandı kendini. Kapı kapı dolaşmadan ve sokak köpekleri gibi tekmelenmeden onbin sepet satabileceğini öğrenince kızılderilinin sevinçten çıldıracağını sanmıştı... Yeniden fiyat meselesini attı ortaya, bu yönden kızılderiliyi kandırmayı umuyordu:

— Yüz sepet alırsam tanesini kırk centavos'tan bırakacağınızı söylemiştiniz. Öyle mi, dostum?

— Aynı öyle, **jefecito.**

— Güzel, dedi Bay Winthrop yeniden cesareti ele alarak. Şimdi, bin tane ısmarlarsam, yani on misli, kaçtan verirsiniz?

Bu sayı kızılderilinin anlayışı için çok yüksekti. Bay Winthrop'un gelişinden bu yana ilk kez işini bıraktı ve anlamaya çalıştı. Birkaç sefer başını salladı, şaşkın şaşkın çevresine baktı, sanki bir yardım arıyordu, sonunda cevap verdi:

— Özür dilerim, **jefecito**, ama hesaplaması

çok güç. İsterseniz yarın gelin, o zaman cevap verebileceğimi sanıyorum.

Bay Winthrop ertesi sabah kulübeye geldiğinde, günaydın demek zahmetine katlanmadan sorulara başladı :

— Eee, onbin sepet için fiyatı hesapladın mı?

— **Si, patroncito.** Ama inanın çok uğraştım, çünkü sizin paranızı boş yere almak istemem...

— Tamam, **amigo,** tamam, bu kadar palavra yeter... Fiyat?

— Eğer bin **canastitas** yaparsam tanesi üç pezodan satarım. Beşbin tane yaparsam dokuz pezodan olur. Eğer onbin tane isterseniz tanesini onbeş pezodan aşağı vermem.

Hemen işinin başına oturdu, sanki bu gereksiz gevezeliklerle fazla zaman kaybettiği gelmişti aklına.

Bay Winthrop yetersiz İspanyolcasının kendisine kötü bir oyun oynadığını düşündü.

— Onbin tane alırsam, gerçekten **onbeş pezo** mu dediniz?

— Aynı öyle, **patroncito.**

— Aman, dostum, olamaz! Ben sizin dostunuzum ve buraya size yardım için geldim!

— Biliyorum, **patroncito,** teşekkür ederim.

— İyi. O zaman, daha sakin konuşmaya çalışalım... Yüz sepet alırsam, tanesini kırk centavos'tan bırakacağınızı söylememiş miydiniz?

— **Si, jefecito,** aynı öyle dedim. Eğer yüz tane alırsanız, kırk centavos'tan bırakırım, ama ne yazık ki elimde yok o kadar.

— Çok güzel, dedi usunu gitirdiği izlenimine kapılan Bay Winthrop... Benim anlamadığım, onbin tane ısmarlayınca da niye aynı fiyatı söy-

lemediğiniz! Gereksiz yere pazarlık etmeyi sevmem... Ama niçin yirmi, elli ya da yüz tane alırsam kırk centavos'tan veriyorsunuz da, yüzden fazla almak istediğimde fiyatı bu kadar arttırıyorsunuz?

— **Bueno, patroncito,** anlaması kolay. Bin **canastitas** on taneden yüz katı fazla iş gerektirir, on bin tane ise o kadar emek ve zaman gerektirir ki, yüzyıl geçse zor bitiririm. Bin **canastisas** için yüz tanenin gerektirdiğinden çok fazla lif ve boya için bitki, kök, kabuk, böcek gerekir. Ormana gidip eğilmek yetmez, inanın bana. Bazen, istediğim açık mavi rengi verecek bir kökü bulmak için dört-beş gün yürürüm. Hem bu kadar çok sepet yapacaksam, mısırım, havuçum ve keçilerimle kim ilgilenecek? Pazar yemekleri için kim arada bir tavşan vurup getirecek bana? Mısırım olmazsa, yiyecek **tortillas**'ım olmaz, havuçlarıma bakmazsam, nereden bulurum **frijoles**'leri?

— Ama sepetleriniz için o kadar çok para vereceğim ki, istemediğiniz kadar çok mısır ve havuç satın alabilirsiniz!

— Bunu siz söylüyorsunuz, **senyorito!** Ben yalnız kendi ektiğim mısıra güvenirim. Başkalarının mısırını yiyebileceğimi sanmıyorum...

— Sepetleri yapmanıza yardım edecek akrabalarınız yok mu bu köyde?

— Bir sürü akrabam var köyde. Aslında burada herkes benim akrabam olur.

— Peki o zaman, siz bana sepet yaparken, onlar tarlanızı ekip keçilerinize bakamazlar mı? Hatta daha iyisi: ihtiyacınız olan lifleri ve bit-

kileri onlar toplayıp hazırlamanıza yardım edebilirler...

— Yapabilirler, **patroncito**, tabii. Peki o zaman onların hayvanları ve tarlalarıyla kim ilgilenir? Sizin dediğiniz gibi bana yardım ederlerse, kimse tarlada çalışmaz, mısırın ve havucun fiyatı o kadar yükselir ki, hiçbirimiz bunları satın alamayız, hepimiz açlıktan ölürüz! Eşyaların fiyatları böyle yükselirse, tanesi kırk centavos'tan nasıl sepet yaparım? Bir tutam tuz, ya da bir tek yeşil **chili** bana bir sepetin fiyatından daha pahalıya gelir... Görüyor musunuz, saygıdeğer **cabellero**, o kadar çok sepet yaparsam, tanesini onbeş pezodan aşağıya gerçekten veremem!

Bay Winthrop iş konusunda çok inatçıydı. Bu tutumu, geldiği ülke gözönüne alınırsa hiç de o kadar şaşırtıcı değildir. Onbeş bin doların uçmakta olduğunu hissettikçe daha da sarılıyordu işe. Bir tür umutsuzluk içinde kızılderiliyle iki saate yakın tartıştı, pazarlık etti ve hayatının bu büyük fırsatını kaçırmaması için onu ikna etmeye çalıştı. Kızılderili, bu arada, sepetlerini örmeye devam ediyordu.

— Anlıyor musunuz, dostum, dedi Bay Winthrop, böyle bir fırsat çıkmaz karşınıza bir daha! Anlamaya çalışın, bir yanlış hareketle büyük bir serveti tepiyorsunuz... Açıklayayım...

Defterinden bir yaprak kopardı, sonra bir daha, bunların üzerlerini sayılarla doldurdu ve köylüye nasıl bölgenin en zengin adamı olabileceğini anlatmaya koyuldu. Kızılderili cevap vermeden, içten bir hayranlıkla ona bakıyordu bu kadar karışık çarpma, bölme ve çıkarmala-

rın bu denli çabuk yapılması olağanüstü bir şeydi onun gözünde.

Amerikalı kızılderilinin büyüyen ilgisini farketti, ama niteliği konusunda yanılmıştı.

— İşte, **amigo**, dedi, söylediğimi yaparsanız bankada tam dört bin pezoluk bir hesabınız olur! Gerçekten dostunuz olduğumu göstermek için, bu rakamı yuvarlak olarak beş bine çıkarmaya hazırım, hepsi de gümüş.

Ama kızılderili, Bay Winthrop'un söylediklerine bir an bile dikkat etmemişti. Böyle bir paranın hiçbir anlamı yoktu onun için. O yalnızca, Bay Winthrop'un sayıları sıralayıp hesaplarken gösterdiği çabuklukla ilgilenmişti.

— Eee, ne diyorsunuz? Anlaştık mı? Evet deyin hemen bir miktar **avans** vereyim.

— Daha önce de söyledim, **patroncito**: tanesi onbeş pezo.

— Ama, Tanrım, diye bağırdı Bay Winthrop umutsuzca, anlamıyor musunuz? Aynı fiyatı söylemekte inat ediyorsunuz hâlâ!

— Evet, **Patroncito**, diye cevap verdi kızılderili ilgisizce. Aynı fiyat çünkü başkasını söyleyemem. Ayrıca, sizin bilmediğiniz birşey daha var, **senyor**: bu **canastitas**'ları kendi istediğim gibi, kendi türkümü katarak ve içimde ruhumun küçük parçalarını da örerek yapmalıyım. Eğer sizin istediğiniz kadar yaparsam, ruhumu ve türkülerimi katamam herbirine. Hepsi birbirine benzer ve yavaş yavaş yıkılır yüreğim. Sepetlerimin herbiri ayrı bir türkü olmalıdır, sabah uyandığında, kelebekler gelip üzerlerine konduğunda dinlediğim türküler... Kelebekler sepetlerimi ve onların güzel renklerini severler,

bunun için gelip konarlar üzerlerine ve ben onlara bakarken yeni **canastitas'lar** düşünürüm... Artık, **senyor jefecito**, beni bağışlayınız ama yeniden işe oturmam gerek. Sizin değerinizde bir **caballero**'yu dinlemek benim için büyük bir zevk ve onurdur ama çok zaman kaybettim. Öbür gün kentte pazar kurulacak, gidip sepetlerimi satmalıyım. Ziyaretinize teşekkür ederim, **senyor, adios...**

İşte böylece, Amerikan çöplükleri, Meksikalı bir kızılderilinin ruhunun düşleri, yüreğinin hıçkırıkları ve sessiz şiirleriyle ördüğü bu küçük sepetlerin, rengârenk, boş, yırtılmış, buruşturulmuş bu küçük **canastitas**'ların mezarlığı olmaktan kurtuldu.

GECE ÇAĞRISI

Bir gece, eski-püskü kulübemin ince tahta duvarına hızla vuruldu. Saatim yoktu, ama ayın durumuna bakınca gece yarısına yakın olduğunu anladım. Kızılderili köylülerin oturduğu ve bölgede **nido de bandoleros**, haydut yuvası diye tanınan bir köyde oluyordu bu.

İhtilâller dönemindeydik. Birlikleriyle bağlantıyı kaybetmiş, küçük mülkleri yakılıp yıkılmış yarı-askeri yüzlerce küçük grup ellerinden geldiğince yaşamaya ve ailelerini de yaşatmaya uğraşıyorlardı.

Gerçekten, çok iyi biliyordum ki, kırda bu haydut bozuntularının ortasında barış içinde yaşayabilmek için bir kızılderili ya da **mestizo** olmamak ve başkalarının ekmek parası kazanmak için yaptıkları işlerle hiç ilgilenmemek gerekiyordu. Ayrıca deneylerim, bu tür komşular arasında sakin ve mutlu bir yaşam sürebilmek için, çevrenin, insanın bütün mal varlığının bir çift delik pabuç, birkaç eski gömlek ve yama olarak bile kullanılamayacak bir pantolondan ibaret olduğuna inanması gerektiğini öğretmişti. Hatta az miktarda pezo, birkaç kitap ve kırık-dökük bir yazı makinesi de tehlikeli olabilecek eşyalar değillerdi.

Bandoleros olsun olmasın (hiç ilgilendirmiyordu beni), köyün bütün sakinleri açlıktan ölmemem için ellerinden geleni yapmışlardı. Do-

kuz aylık bir çalışmadan sonra, böcekler bütün pamuğumu mahvettiğinde iyice cesaretim kırılmıştı. Ne yapacağımı kara kara düşünüyordum ki, köyden iki adam gelmiş, İngilizce öğrenmeyi çok istediklerini söylemiş ve kaç paraya ders verebileceğimi sormuşlardı. Dersine yirmi centavos istedim adam başına. On dersin ücretini peşin ödediler, ben de bu parayla mısır alıp tarlama ektim. Bu iki öğrenci on beş gün sonra beş kişi daha getirdiler, ama ben bir türlü anlayamıyordum bu köylülerdeki İngilizce öğrenme isteğini. Ders ücretlerini düzenli olarak ödüyorlardı, pek memnun kalmıştık birbirimizden. Bu koşullarda, onların **bandoleros** olup olmadıklarını merak etmem için hiçbir neden yoktu. Kimse kimsenin işlerine burnunu sokmuyordu, buralarda en iyi yaşama biçimi de budur zaten.

Böyle bölgelerde gece yarısı kapıya vurulursa, görmüş-geçirmiş bir kişi rahat durur, cevap vermez ve mümkün olabildiğince tutar soluğunu. Ola ki, sırf meraktan örneğin yüz dolarlık bir telgraf havalesinin geldiği umuduyla kalkar açarsa kapıyı, anında bir düzine kurşun yemesi işten bile değildir. Bazı cahil kişiler kalkarlar size, savaş alanlarındaki cesaretin bir fazilet olduğunu söylerlerse inanmayın sakın. Bu cesaret denen şey, bazı dönemlerde, bazı yerlerde ve bazı koşullarda, hele özellikle Meksika'da bir enayilik göstergesidir yalnızca. Bu ülkede kimse, dişleriyle tabanca kurşunu yakalayan cambazlara benzemek istemez, böyle şeyleri görmek için sirke gitmek daha akıllıcadır.

Son olarak sirkte çalışmamın üzerinden uzun yıllar geçtiğinden, ellerimle ya da dişlerimle ta-

banca kurşunu yakalama yeteneğimi yitirmiştim. İşte bunun içindir ki kapıma vurulduğunda duvar gibi sessiz ve hareketsiz kaldım. Titremeye ve soğuk terler dökmeye başladım mı, hiç anımsamıyorum, ama pek sanmam. Eğer sizin de başınıza gelirse böyle bir olay, aklınızda olsun, terlemekle hiçbir şeyi çözümleyemezsiniz. Ne olursa olsun, başınıza gelecekler sizin fikriniz alınmadan kararlaştırılmıştır, o zaman da ter konusunda biraz tutumlu davranmakta sakınca yoktur.

Gitgide şiddetlenen darbeler arasında konuşmalar çalındı kulağıma. Anladığım kadarıyla en az üç kişiydi herifler ve ne istediğini bilen kişiler gibi konuşuyorlardı. Dolaştıklarını, kumun üzerinde birkaç adım uzaklaştıklarını duydum. Ayak seslerinden, ikisi botlu, üçüncüsü huaraches'liymiş gibi geldi bana. Onlar bir karara varmakta geciktikçe, benim dünya üzerindeki yaşantımın o kadar uzadığını düşündüm.

Tabii bu arada kaçmayı da düşündüm. Kulübemin biricik odasının iki kapısı vardı, ama her ikisini de koca koca kalaslar çakarak örtmüştüm. Gürültüsüzce açma olanağı yoktu. Tabancam da yoktu. Hem daha iyiydi olmaması... Diyelim ki heriflerin üçünü de temizledim, nasıl çıkardım o zaman köyden? Üç hemşerilerini öldürmüşüm, sonra da elimi kolumu sallaya sallaya çıkıyorum bu bandoleros yuvasından!.. Hikâye... Tabancam olmaması cesaret gösterilerine girişmemi de engelliyordu. Hem herkes bilir ki, çok enderdir ödül kazanmış cesaret; savaşlardan da her zaman ödlekler sağ çıkar. Yiğitler ise, çiçek ve konfeti yağmuru altında evlerine

dönenlerin bu büyük zaferi için kalırlar savaş alanlarında...

Bu arada adamlar yeniden kapının önüne gelmişlerdi. Tropikal yağmurlar yüzünden kulübe kazıkların üzerine kurulmuştu ve birkaç basamak çıkmak gerekiyordu kapıya varmak için. Bu basamaklar oldukça dar olduğundan, ziyaretçilerimden biri kapının önünde, diğerleri de onun arkasında duruyorlardı. Herif şiddetle yumrukluyordu kapıyı, sonra da avaz avaz bağırmaya başladı:

— **Hey, hombre, abre, levantate...** Acele konuşmak istiyorum sizinle!

Hiç kımıldamıyordum, üstelik titremeye de başlamıştım... Kendinizi benim yerime koyun, hak verirsiniz o zaman.

Yeniden bir şeyler konuştular ve uzaklaştılar. «Sonunda evde olmadığıma inandılar,» dedim kendi kendime, ama ne yazık ki çok yanlış düşünmüşüm. Hep öyle olur, insan kendi isteklerini gerçek sanar ve bu yüzden de bin türlü belâ gelir başına.

Bir iki dakika birşey duymadım, sonra yürümeye başladılar ve geldiler tam yatağımın durduğu duvarın yanına.

— **Abre, senyor, abre!**

Uyuduğum yeri bildiklerine göre, en azından biri kulübemin içine tanıyordu. İyice sıkışmıştım artık.

Kalktım. Gözümü kırpmadan gitmeye hazırdım ölüme. Pek parlak bir son olmayacaktı bu kuşkusuz, çünkü, ne ölümü nasıl gülerek karşıladığımı görecek bir tanık, ne de gösterdiğim soyluluğu ve cesareti dünyaya yayacak bir ga-

zeteci vardı. **Bandoleros'lar** insanın ölürken korkup korkmadığına pek aldırmazlar. Cellat da öyledir, kafasında hiçbir önyargı taşımadan görür işini.

Kımıldamadan uykulu bir sesle konuştum:

— Hey! Ne oluyorsunuz, be! Bu Allah'ın belâsı köyde bir rahat uyku uyuyamayacak mıyız? Yetti be, sarhoş herifler! Bir damla bile içki yok bu evde. Haydi defolun şimdi de, uyuyalım!

Daha da kızgın ve kaba görünmek için gitgide yükseltiyordum sesimi. Çünkü böyle sözlerle süslü olsun istiyordum son duam, böylece daha az sıkıcı bir ölüm bulmayı umut ediyordum.

Beni duyunca adamlar seslerinin tonunu değiştirdiler. Bir tanesi, yalvarır gibi, acınacak bir sesle konuşmaya başladı:

— **Por favor, senyor,** bir dakika açın kapıyı. Sizinle mutlaka konuşmamız gerek. Çok önemlidir.

Bu kızılderililerde hiç zaman kavramı yoktur. Başları dara düşünce, günün ya da gecenin en olmadık saatlerinde gelip bulurlar sizi. Aslında, kapıyı açtırmak için bir numara olabilirdi bu, ama eninde sonunda, isterlerse kapıyı da kırıp girebileceklerinden, kalktım.

— Selâm, **senyores,** dedim uykulu uykulu kapının pervazına dayanarak. **Bien venidos, amigos,** hoş geldiniz. Bu saatte ne istiyorsunuz benden?

Ay öyle parlaktı ki, yüzlerini seçebiliyordum, ama hiçbirini tanıyamadım. Üç tane iri yapılı adamdı bunlar. Ceketsizdiler, yalnızca bir

pantalonla, çok temiz birer beyaz gömlek ve geniş kenarlı hasır şapkalar vardı üzerlerinde. Birincisinde deri tozluklar ve yüksek ökçeli, çok kullanılmış sarı potinler, ikincisinde yırtık pırtık kahverengi deri botlar, üçüncüsünde ise basit **huaraches**'ler vardı. İkisinin elinde birer karabina, bir tanesinde de ayrıca beline sokulmuş bir tabanca, her ikisinin belinde de fişeklikler vardı. **Huaraches**'li adamda ise silah olarak bir maçete vardı yalnızca.

Bu sonuncusu beni tanır gibiydi. İçgüdüm, kötü amaçları olmadığını, ne canıma ne de malıma kastedeceklerini, yalnızca yardımıma ihtiyaçları olduğunu söylüyordu.

Maçete'lisi konuşmaya başladı:

— **Senyor**, bizimle eve kadar gelebilir misiniz acaba? Yeğenim hasta, hem de çok hasta, nasıl iyileştireceğimi bilmiyorum. Bir türlü uyanmıyor. Yalvarırım gelin bizimle. Onun için bir şeyler yapabileceğinize eminiz. Çok bilgili bir adam, büyük bir doktor olduğunuzu biliyoruz...

— Nesi var? diye sordum.

— Biz de bilmiyoruz, ama siz bulabilirsiniz.

En yakın doktor buradan altmış kilometre ötede yaşıyordu. Gidiş dönüş en az üç gün çekerdi atla ve adam yüz pezodan aşağı para almaz, üstelik peşin isterdi. Yüz pezo, bu köylüler için gerçek bir servettir, öte yandan hiçbir doktor da peşin para almadan rahatını bozmaz. Bir **medico** herşeyden önce bir iş adamıdır ve onu da anlamak gerek aslında. Onun yaşadığı dünyada hiç kimse ev kirası için kredi açmaz, bakkala kasaba borcunu zamanında ödemezse ne ekmek bulur gelecek aya ne de patates. Parası

olmayanın yaşamaya hakkı da yoktur, ya ölecektir o zaman ya da medico'suz kurtulmaya çalışacaktır. İşte bu nedenle bu cumhuriyetin yurttaşlarının çoğu, eğer daha önce vurulup bıçaklanmazlarsa, en az doksan yaşına dek yaşarlar...

Eskiden içinde ayakkabı duran, sonradan da benim ecza dolabım olan, eski bir karton kutum vardı. Başta birkaç kutu aspirin olmak üzere ilâçlar duruyordu şimdi içinde. Ama bunların yanında daha neler neler yoktu ki: iplik, dikiş iğneleri, pantalon düğmeleri, eski bir yazı makinesi şeridi, kullanılmış birkaç traş bıçağı, boş bir diş macunu tübü, bir büyük, iki küçük olta iğnesi, ağızlarından biri kırık diğerleri paslı bir çakı, ip parçaları, dört vida somunu, birkaç çivi, mürekkep akıtan bir dolmakalem, bir katır dişi, bir çıngıraklı yılan kuyruğu ve adlarını unuttuğum bir sürü şey daha... İlk gençliğimden beri bütün malımı pantalonumun, bir ceketim olduğu zaman da onun ceplerinde taşımaya alışmıştım, böylece zorunlu durumlarda, özellikle fazla meraklı polisler tarafından yaratılan zorunlu durumlarda hemen yola çıkmaya hazırdım her zaman. O zamandan bu zamana daha da zenginleştiğimden servetimi bu eski karton kutuya koyuyordum artık, bu da bana tatlı bir bağımsızlık duygusu veriyordu.

Pek memnundular şimdi.

Bu adamlar benim tıp bilgilerimden yararlanmak istemiş olmasalardı da, hiç tereddüt etmeden alırdım yine kutumu yanıma. İçgüdüsel olarak yapardım öyle, çünkü, çok olmuştu, bir-iki saatliğine evimden ayrıldığımı sanıp da kendimi bir başka kıtanın üzerinde bulduğum. İşte

bunun için diş fırçam, traş makinem ve küçük pusulamı da hiç ayırmazdım yanımdan.

— Doktorluk çantanız mı bu? diye sordu adamlardan biri kutuyu göstererek.

— **Si, senyor,** diye cevap verdim.

— Haydi gidelim, dedi bir diğeri.

Yola koyulduk.

Gittiğimiz yer hakkında hiçbir bilgim yoktu tabii ki. Bana bir şey söylenmemişti, ben de sorarak zaman kaybetmemiştim, çünkü ta Honduras'a götürmeye kalksalar da karşı koyamazdım onlara. Silâh kimin elindeyse, hep o verir buyrukları, silâhsız olan ise boyuneğmeyle yetinir. Kutsal meleğin ateşten kılıcıyla, çıplak bir adamla çıplak bir kadını Tanrının bahçesinden kovduğu günden beri böyledir bu. Eğer o adamla kadında bir mitralyöz olsaydı, hiç kuşkusuz çok farklı olurdu bugün dünyanın çehresi. Buyrukları verenlerle boyuneğenler de farklı kişiler olurlardı belki de. Neyse, şimdi durum böyleyken, o sözünü ettiğimiz gece niçin sudan sorular sormak zahmetine katlanmadığımı anlamışsınızdır herhalde.

Köyün içinden geçmedik, yanından dolaştık. Dört bir yanımızda kızgın kızgın havlıyordu köpekler, bizi farketmeyenler ise görenlerden daha beter havlıyorlardı, herhalde bizi farketmedikleri sanılmasın diye ya da havlama zevkini yalnızca diğerlerine bırakmamak için bu kadar azıyorlardı. Bu havlamalar horozların çoğunu uyandırdı, onlar da neşeli kukuriku'lar sallamaya başladılar, az sonra eşeklerin hüzünlü anırmaları da işe karışınca evlere şenlik bir şamata başlardı. Bütün bu patırtıya rağmen hiç kim-

se çıkmadı kulübesinden ne oluyor diye. Bu havlamaların nedeni bir grup **bandoleros**'un geçişi, başıboş bir katır, iki kedinin kavgası olabilirdi, ya da hiçbir neden bulunmayabilirdi. Bunun için kimse çıkarmazdı burnunu.

Uzun süre çalıların arasından yürüdük, sonra koru gibi bir yerden geçtik, sonunda da çitle çevrili, önünde çiçek tarhları, yanında sebze ağaçlarıyla, bakımlı bir bahçenin ortasında duran bir eve geldik. Bu evin benim bildiğim yamalı evlere benzer yanı yoktu. Balkonda bir sürü saksı vardı.

İlk bakışta edindiğim iyi izlenim, içeri girince daha da perçinlendi. Bu bölgede, bu kadar temiz ve iyi döşenmiş bir diğer ev görmemiştim. Salonu aynı Teksas ya da Arizona, Coahuila ya da Sonora çiftliklerininki gibiydi. Yakınlarda, bir evi bu kadar hoş ve düzenli tutabilecek bir ailenin varlığı inanılmaz bir şeydi. Yataklar beyaz boyalı demirdendi. Gerçek sandalyeler ve hatta sallanan koltuklar da vardı. Duvarlarda çerçeveli tablolar asılıydı: Elsa'sıyla bir yatağın üzerine oturmuş Lohangrin, fetihlerini anlatan Othello çevresinde maçetelerini sallayan köylülerle Dolerès'in kentinden ayrılan kahraman Hidalgo, Guadalupe Bakiresi ve daha bir sürü, anlaşılan hepsi aynı aileden, büyütülmüş amca, hala, büyükbaba ve mum taşıyan çocuk fotoğrafları. Bu evde yaşayandan daha saygıdeğer ve daha onurlu bir aile düşünülemezdi. Bu kişiler hiç kuşkusuz devletin ve cennetin anahtarlarını elinde tutan kilisenin temellerini koruyan yurttaşlardandı.

Ama insanın başından çok şey geçince he-

men bir yargıda bulunmamayı öğrenir. Bu ülkede öyle güzel bitkiler vardır ki insan gidip yakından bakmak ister, ama bir yeri sürüngü ya da eliyle dokundu mu da aylarca geçmeyen bir deri hastalığına tutulmuş bulur kendini. O da iyileşirse!.. Demek istediğim, bu evin bütün saygıdeğer görüntüsüne rağmen, buraya üç silâhlı adam tarafından zorla getirildiğimi bir an bile aklımdan çıkarmıyordum. Hiçbir şaşkınlık belirtisi göstermeden, sanki bütün bunlar olağanmış gibi ilgiyle tablolara bakıyordum.

— Ne kadar güzel resimler... Büyük sanatçılar olmalı bunları yapanlar.

Bu arada, göz ucuyla odanın diğer bölümlerini gözlüyordum. Pencereler kapalıydı ve dışarıya ışık sızmasın diye iyice örtülmüştü. Yani gerekli bir durumda pencereden kaçabileceğime dair hiçbir umut yoktu. İki ayrı odaya açılan iki kapı daha vardı. İki silâhlı adam giriş kapısının önüne oturmuşlar, karabinaları dizlerinin üzerinde, sigara sarıyorlardı.

— Oturunuz, **senyor por favor**, dedi bir tanesi sandalye göstererek.

Dediğini yaptım. Taze ve sarı **petate**'lerle örtülüydü döşeme. İçerlek bir yerde, önünde küçük bir mum yanan bir **Virgen del Perpetua Socoro** resmi vardı. Çevresi çiçekler ve on kadar ilkel Aziz resmi ile süslüydü. Rengârenk bir pamuk örtüyle kaplı masanın üzerinde bir petrol lâmbası yanıyordu. Böyle lâmba görmemiştim bir yıldır. Köyde ne bende ne de başka birinde buna benzer bir şey vardı. Zaten bana buranın değerli bir ev olduğu izlenimini veren bu lâmbay-

dı. Yanında da, panayırlardaki oyunlarda verilen türden bir cam kâse duruyordu.

Maçeteli adam hemen başka bir odaya geçmiş, ardından da kapıyı kapatmıştı. Duvarın arkasında, alçak sesle başka kişilerle konuştuğunu duyuyordum. Bir süre sonra elinde bir şişe ve bir bardakla döndü, bardağı doldurup bana uzattı.

— Önce şunu için...

— Salud! dedim bardağı dikerek.

Kendime geldim biraz. Bu kadar iyi cins tekila sunduklarına göre, herhalde beni öldürmeyi düşünmüyorlardı. Hiç kimse, öldüreceği adama verip, böyle güzel bir Anejo'yu ziyan etmek istemez.

Birden, kapının önüne oturan iki silâhlı adamın benim kaçışım engellemek için değil, dışarıdan gelebilecek bir tehlikeye karşı evin içindekileri korumak üzere orada durdukları izlenimine kapıldım. Adamlardan biri dışarıda nöbet tutmaya çıkıp da, diğeri de bana sırtını dönünce bu düşüncemin doğru olduğunu anladım.

Bardağımı ikinci kez doldurduktan sonra maçeteli adam şişeyi kapadı ve bana döndü:

— Haydi, iş başına...

Yan odaya gitmek üzere onu izlemem için işaret etti ve petrol lâmbasını aldı.

Başları ve boyunları rebozos'larla örtülü iki kadın oturuyordu içeride. İyi giyimli, konuşmaları ve tavırlarından zengin çiftçi karıları olduğu anlaşılan kızılderililerdi bunlar. Otuz yaşlarında kadardı bir tanesi. Daha sonra onun, maçeteli adamın karısı olduğunu öğrendim. Daha yaşlı olan diğer kadın bunlardan birinin annesi

olmalıydı. Görünüşe bakılırsa bu oda çiftin yatak odasıydı.

Kadınlar kalktılar ve elimi sıkarak nezaketle selâm verdiler. Yatakta, yorgan çenesine kadar çekilmiş bir delikanlı yatıyordu. Uzun süredir hasta olmadığını, ama ciddi bir biçimde yaralı olduğunu anladım.

— Ona yardım edebileceğinize eminim, dedi kadınlardan genci. Yeğenimdir. Ölmesini istemiyoruz. Oğlumuz ölünce, o kaldı ailenin en genci olarak. Bütün diğerleri seçimlerde bıçaklandılar, öldürüldüler. Kendilerine bir yer kapmak istemiyorlardı ama, kalktılar başkalarının işlerine karıştılar.

Ağlamadan ama, içten bir duygusallıkla konuşmuştu.

Seçim kavgaları eyalet kentinde olmuştu. Kadın erkek, genç yaşlı herkes giderdi oraya, sırf «Viva» ve «Muerta» diye bağırma zevki için. Çoğu geri dönmezdi bir daha. En az iki, üç ya da onu ölürlerdi kavgada.

Ama uzun süredir seçim olmadığına göre bu çocuk o yüzden yaralanmış olamazdı. Yanına diz çöküp inceledim. Göz kapaklarını kaldırdım, gözleri aydınlıktı ve ışığa tepki gösteriyordu. Nabzı zayıf ama düzenliydi, soluğu da öyle.

— Ne oldu? diye sordum.

— Bilmiyoruz, diye cevap verdi kadın. Eve baygın getirdiler, hâlâ da kendine gelmedi. Ölecek mi diyorsunuz, senyor?

— Şimdiden söyleyemem. Bir şey yedi mi?

Kimse cevap vermedi. Bu sessizliğin nedenini anlamak için başımı kaldırdım ve adamın sus

işareti yaparak karısına baktığını gördüm. Farketmemiş gibi davranarak sordum:

— Kötü bir şey mi yedi, acaba?

— Sanmam, dedi adam.

Bir sandalyenin üzerine oturdum, dirseklerimi dizlerime dayadım ve yüzümü avuçlarımın içine alarak derin derin düşünür gibi yaptım, aynı gerçek doktorlar gibi. Hasta nesi olduğunu söylemezse hiçbir şey anlayamazdın elbette. Veteriner bile değildim ki...

Sonunda bütün doktorların söylediğini söyledim ben de:

— Çok ciddi bir durum, ama onu kurtarmak için elimden geleni yapacağım.

Silâhlı adamlar da işlerin nasıl gittiğini görmek için odaya girmişlerdi.

— Kutum nerede? diye sordum.

Getirdiler bizim ayakkabı kutusunu. Ne yapacağımı hâlâ bilmiyordum. Bir şeyler doğsun içime diye bekliyordum. Mutlaka bir şeyler yapmam gerekiyordu, onun için getirmişlerdi beni, başaramazsam da başıma gelecekler belliydi. Şimdi silâhlı adamlar da gelmişlerdi ne yaptığımı görmek için. Her an, «Eğer bu çocuk on dakika içinde ayağa kalkmazsa, sen de uzanacaksın onun yanına», demelerini bekliyordum. Böyle şeyler, bu ülkede doktorların başına çok gelir, bana da dememeleri için hiçbir neden yoktu...

İyi bir doktor, eğer şansı da varsa, hastanın acısını biraz azaltır, sonra da «Ne yapalım, Tanrının iradesi böyleymiş» deyip paçayı kurtarmaya çalışır. Bu küçük tümce benim de işime ya-

rayabilirdi. Hem iyi hıristiyandı bu adamlar... Artık bir şeyler yapmaya başlamalıydım.

Son telkinde bulunan bir papaz ciddiyeti takınıp kadına sordum:

— **Cafion**... kafein var mı evde?

— Evet, var.

— Üç tane verin. Bir bardak da su.

Tabletleri suda erittikten sonra hastaya içirdim. Oturup bir sigara yaktım ve tekila istedim.

On dakika sonra yeniden çocuğun nabzına baktım ve bu kez kalbinin daha hızlı çarptığını gördüm. İlacım iyi gelmişti. Talihim vardı, çünkü ilacın etkisiyle vuruşlar daha da hızlanır, kalp dayanmayabilirdi. Ama hiçbir doktor da şansa dayanmadan iş görmez... Aslında, gerçek bir doktor başka türlü yapardı, ama benim elimdeki olanaklar da bu kadardı. Hastama iğne de yapamazdım, iğnem yoktu çünkü.

Çocuk hâlâ kendine gelememişti. «Çantamı» açtım. Herkes de içindekileri gördü, ama hiçbir şaşkınlık göstermediklerinden ne düşündüklerini anlayamadım. Belki de, olta iğnelerinin midelerden bir şeyler çıkarmaya yaradığını (örneğin içme suyuna düşmüş bir yengeç...), paslı çakının da apandisit almada ya da bir organ kesmekte kullanıldığını sanmışlardır. Herşeye rağmen bana olan saygıları ve doktorluğuma olan güvenleri daha da artmış gibiydi.

Kutunun dibinde eski bir tüp metollü vazelin buldum, bunu da soluk alması kolaylaşsın diye burun deliklerine sürdüm çocuğun. İstediğim amonyağı da koklatınca, hastam hapşırdı ve kendine geldi. Derin derin soluk almaya başladı ama, acısının dinmediği belliydi.

Bana söylenmeyen şeyi anlamıştım artık. Eğer belli edersem, kapıma vurulduğundan beri korktuğum şeyin başıma geldiğini görebilirdim. İstenmeyen bir tanıktım ben...

Çocuğun halasına baktım. Gözleri dolu doluydu, anlaşılan çok seviyordu onu. Benim yardımım olmadan da çocuk iyileşebilirdi belki, ama o zamana dek en az iki-üç gün geçer, dolayısıyla askerler burayı bulurlar ve hiç kuşkusuz kaçamayanı vururlardı...

Bundan sonra yaptıklarım sırf erkeklikten desem, yalan olur doğrusu. Ben de bütün insanlar gibiyimdir, kötülüğe karşı eğilimim vardır, ama benzerlerime gerçekten de yardım etmek isterim. Budalaca ve tehlikeli olduğunu bildiğim şeyi yaparsam ne olacaktı, çok merak ediyordum.

Maçeteli adama soğuk soğuk bakarak kuru bir sesle konuştum:

— Neresinden yaralı? Hem kurşunun nereye deydiğini söylemiyorsunuz, hem de iyileştirmemi istiyorsunuz!..

Yaşlı kadın dahil, bütün odanın içindekiler yerlerinden sıçradılar, sarardılar, garip mırıltılar çıkardılar ve bana bakmadan önce korkuyla birbirlerine baktılar. İlk kendini toparlayan amca oldu. Yorgunluktan bitmiş gibi konuştu:

— Size söyledimdi de, inanmamıştınız, hıç kanmaz bu **gringo** denen **cabron**. Boşuna doktor olmamış...

Daha fazla beklemeden yorganı kaldırdım ve çocuğun göğsüne baktım. Bir şey görmedim ama, **petate** örtünün üzerinde kan izleri vardı. Daha dikkatli bakınca iki yerden, kalçasından

ve sol baldırından yaralı olduğunu gördüm. İkinci yara önemli değildi, kurşun sıyırmıştı yalnızca. Buna karşılık bir başka kurşun kalçasını delip geçmişti. Yaranın durumundan, ordunun otomatiklerinden çıkma 45'lik bir kurşun olduğu anlaşılıyordu. Kemikte bir şey yoktu ama, çok kan yitirmiş olmalıydı. Temizlenmiş ve hafif bir pansıman yapılmış olmasına rağmen bütün bacak kan içindeydi. Eğer yara mikrop kapmışsa, kangren olması işten bile değildi. Neyse ki kızılderililer çoğunlukla sağlam ve sağlıklı olurlar. Hemen birkaç keten bez kaynatmalarını söyledim.

Garip ama mutlu bir raslantıyla, birkaç paket temiz pamuk vardı evde. Kutumda da gazlı bezler vardı. Sıcak su ve sabunla yıkadım önce yarayı, sonra da kutumdan, savaşta binlerce Amerikan askerinin hayatını kurtarmış türden bir dezenfektan çıkardım. Bol miktarda boşalttım yaranın üzerine, zavallı çocuk sanki kızgın demirle dağlamışlar gibi zıpladı yerinden. Biraz kuruduktan sonra da gerekli pansımanı yaptım. Yaralı derin bir soluk aldı, ama rahatladığı besbelliydi bu kez. Beş parmak kadar tekila yutturdum, birkaç dakika sonra da mışıl mışıl uyuyordu.

Arkadan gelecekleri kestirebiliyordum. Beklemeden sakin sakin konuştum:

— Yarın sabah ata bindirdiğinizde kauçuk bir tüy ya da esnek bir kemerle iyice bağlayın ki kanamasın, yoksa bir kanama olursa hayatını kaybedebilir.

Yeni pansımanı da kaynatmalarını öğütleyerek nasıl yapacaklarını gösterdim adamlara.

Dezenfektanın kalanını da onlara bıraktım, bir bardak tekila daha istedim ve herkese iyi akşamlar diledim. Hepsinin elini sıktım, yalnız çocuğun halası elimi öptü, sonra kapıya doğru yürüdüm.

Hiç kuşkusuz onlarda, bu gördüklerimin benim için basit günlük işlerden olduğu kanısını yaratmayı başarmıştım. Adamlardan birinin önümü kesip: «Bir dakika, mister gringo... size söyleyecek bir iki çift sözümüz var. Dışarıya, örneğin bahçenin şu köşesine gitsek...» demesini bekliyordum. Ama yaraların kökenine ilişkin bir şey sormamış olmam, ne biçim yaralar olduğunu anlamamış gibi davranmam, sanki ben de bir bandolero ve komşularının özel yaşamına aldırmayan bir aile dostuymuşum gibi hareket etmem onların kafasını iyice karıştırmış, tasarılarını altüst etmişti. Bu durumun altını çizmek için kayıtsızca ekledim:

— Eğer durumu ağırlaşırsa gelip haber verin. Yardımcı olmak isterim.

Bu son sözcükler herşeyi düzeltti. Hiç kimse çevredeki biricik doktoru öldürmeyi göze alamazdı, üstelik bu öyle bir doktordu ki, elinde bir diploma bulunmadığından, kurşunla yaralanmış bir adama baktığını resmi makamlara bildirmek zorunda değildi.

Yine de kapıya vardığımda amca:

— Özür dilerim, senyor, dedi. Yalnız gitmenize razı olamayız... Yolda kaybolabilirsiniz ya da başınıza bir şey gelebilir. Sizi götüreceğiz.

Kendimi birden çalılıklarda, üç silâhlı adamın ortasında yürürken gördüm. Ve bu üç adam, doktorluk bilgim hakkında ne denli iyi fikirle-

re sahip olurlarsa olsunlar, bu son öğrendiklerim yüzünden, ben hayatta bulundukça rahatsız olacaklardı. Yalnızca birinin bile böyle bir düşünceye kapılması yeterliydi. Hiç de hoşlanmıyordum bu olasılıktan. Kendinizi benim yerime koyun da bir düşünün...

Mahzun mahzun halaya bakıyordum. Minnettarlık doluydu onun bakışları ise. Sonra, sanki bir şey itmiş gibi yerinden fırladı, yanıma gelip ellerimi aldı, yeniden öptü, sonra da gülümseyerek dolaptan çıkardığı bir çömlek balı uzattı:

— Pasta yapmak için çok iyidir bu bal... Yarın size iki düzine yumurtayla bir parça et de yollarım. Tekrar teşekkür, geldiğiniz için çok teşekkür...

— No hay porque, senyora, dedim. Sözünü etmeye değmez... Sahi, aklıma gelmişken... yeğeniniz uyandığında iki-üç yumurta kırıp yedirin. Yeniden güç kazanır. İyi geceler, senyora...

Adamlarla birlikte gidersek, yolda başıma gelecekleri kadın da biliyordu, ama sevgisini ve saygısını kazanmıştım onun. Ayrıca çok akıllı, hatta diğerlerinin tümünden de akıllı görünüyordu, bu yüzden bütün işin beyninin o olduğu anlaşılıyordu. Akıllıca yönetilmiş bir haydut çetesiyle bazı bankaların yönetici kurulları arasında hiçbir fark yoktur. Ve çoğu kez, iyi ya da kötü işler başarıyla gizlenir masum bir görüntü ya da basit bir yüzün ardına. Bu kararlı kadın herkesin önünde bana yumurta ve et göndereceğini söylerken, bu: «Armağanlarımı almak üzere yarın sağ salim evinizde bulunmazsanız, bu heriflerin çekeceği var», demekti. Adamlar

da böyle anladılar bunu ve anladılar ki parlak işlerinin başarısı için bu iyi doktor korunmalıydı...

Kulübemin kapısının önünde ayrılırlarken içten birer «**Buenas noches**» dedik ve amca avucuma üç pezo koydu.

— Alın bunu, **senyor**, rica ederim. Pek küçük bir şey ama...

— Özür dilerim, dedim, dostlarımdan böyle şeyler almam ve sırf insanlık açısından yardım ederim onlara. Her zaman da yardıma hazırım.

Bir an tereddüt etti. Bütün köy gibi o da tek kuruşum olmadığını biliyordu. Ama ben ısrar ettim:

— Beni kırmak istemiyorsunuz herhalde?

— Tabii ki hayır...

Üç pezoyu cebine koydu.

— Bakalım... Belki yarın dostlarımdan İngilizce öğrenmek isteyen iki tanesini yollarım size.

— Bu daha iyi, dedim... Zaten yarın yeğeninizi yoklamaya geleceğim.

— Çok güzel... Nasıl isterseniz...

Ertesi sabah saat dokuza doğru yola koyuldum. Tam köyün son evini de geçmiştim ki, amcayla burun buruna geldim. Anlaşılan, gündüz gözüyle evine gitmemi istemiyordu. Ayrıca ben de bulacağıma emin değilim. (Gerçekten bir hafta kadar sonra sırf merak ettiğim için oraya gitmek istedim, ama sonunda ormanda kayboldum ve saatler sonra dönebildim ancak köye...)

Amca, çocuğun erken kalkıp diğerleriyle birlikte gittiğini söyledi.

— Dediğiniz gibi sardık. Yara iyileşti bile sayılır. İşte karımın dün akşam söz verdiği et ve

yumurtalar... Aklıma gelmişken diyeyim, senyor, bunlardan köyde sözetmeseniz iyi olur, kavga falan oldu zannederler ve yeğenimin ününe zararlı olur. Yakında evlenecek hem... Anlıyorsunuz sanırım?

— Çok iyi anlıyorum, dedim. Anlatmam için de hiçbir neden yok... Sizden rica etsem, dün akşam kullandıklarımın yerine koymam için ilaç alabilir misiniz kente indiğinizde?

— Tabii, memnuniyetle, dedi üzerine istediklerimi yazdığım kâğıt parçasını alarak.

Eve döndüğümde, kapının eşiğine oturmuş iki adam buldum. İngilizce öğrenmek istediklerini söylediler ve on dersin ücretini peşin ödediler.

İki gün sonra, tan ağırırken, köyün askerler tarafından sarılmış olduğunu farkettim. Kimse çıkamıyordu dışarı. Evler aranıyor, alanda eyalet polisinin subayları herkesi sorguya çekiyorlardı.

Ne olup bittiğini çok çabuk öğrendim. Birkaç gün önce haydutlar bir **hacienda**'ya saldırmışlar, içindekileri bağlamışlar ve buldukları bütün parayı almışlardı. Otuz bin pezo almışlar deniyordu, ama yalan olsa gerekti, çünkü hiçbir **hacienda** sahibi o kadar para bulundurmaz yanında. Gerçek miktar iki bin civarında olmalıydı. Kendileri de kızılderili olan askerler haydutların izlerini bulmuşlar ve bu izler onları bu köye kadar getirmişti.

Neler olduğunu görmek için ağır ağır **plaza**'nın ortasına doğru yürüdüm. Köylünün biri beni durdurdu:

— Görecek bir şey yok. Hiçbir şey bulamadan gidecekler. Aslında, yaralı bir haydutun kaçmasına yardım eden bir **hombre**'yi arıyorlar. Bulduklarında kendi mezarını kazdıracaklar, sonra da kurşuna dizecekler. Subaylar, bu tür kişilerin insanlık için haydutlardan daha tehlikeli olduklarını söylüyorlar.

— Ne yapmış ki bu adam? diye sordum. Haydutlar böyle yardımlara ihtiyaç duymayacak kadar becerikli ve kurnazdırlar...

— Bu kez öyle değil. Bakın nasıl olmuş: **hacienda**'da genç bir haydut bir belki de iki kurşunla bacağından yaralanmış. Diğerlerinin onu at üzerinde götürdüklerini görmüş birisi, ama nereye olduğunu kimse bilmiyor... O zaman bir doktor bulmaya gitmişler, ama gerçek bir doktor değilmiş. Yine de bu işi biliyormuş ki çocuğu iyileştirmiş. O da böylece kaçmayı başarmış. Köylüler görmüşler geçtiklerini, ama doktor yanlarında değilmiş. O olmasaydı askerler yaralıyı bulacaklar, böylece de bütün çeteyi ele geçireceklerdi, anlıyor musunuz?

— Çok ilginç, dedim. Demek ki şimdi başaramayacaklar?

— Şansları az. İşte bunun için yaralıya bakan doktoru arıyorlar. Subaylar onun bu köyde yaşadığını söylediler. Bütün evleri arayacaklar, ilaçları bulunca da kim olduğunu öğrenecekler ve kurşuna dizecekler.

— Hakketmiş, dedim inançla. Namuslu bir adam hiçbir zaman bir hayduta yardım etmez.

— Sanırım sizde de ilaçlar var, değil mi? diye sordu komşum.

— Pek bir şey yok, çok az...

Aynı anda bir subayla üç asker aradıkları bir evden çıktılar. Sorguya çekilme konusunda hiçbir isteğim bulunmadığından tam uzaklaşacaktım ki, komşum durdurdu:

— Kımıldamayın **senyor.** Bir şey yapmazlar bize.

Katıldım onun düşüncesine, biraz da zorunlu olarak, çünkü subayla adamları bana doğru geliyorlardı. Tamamen masumdum, hiçbir yaralı hayduta bakıp kaçmasına yardım etmiş değildim, niçin çekinecektim ki?

— Bu kulübelerden hangisi sizinki, **senyor?** diye sordu subay.

— Şu... karşıda gördüğünüz, dedim.

— İlacınız var mı orada?

— Evet, biraz.

— Nasıl ilaç?

— Mentollü vazelin, **senyor.**

— Kurşun yaralarını tedavi edebilir misiniz?

— Adamlarınızdan birisi mi yaralandı yoksa? diye sordum ilgiyle.

— Evet.

— Kusura bakmayın, dedim, kan görmek hasta eder beni.

— Şaşmam, siz **gringo**'ları iyi tanırım... Neyse rahatsız ettiğim için özür dilerim. Adios.

Komşum da subayı izledi başka bir kulübeye doğru.

Dikilip kalmıştım oracıkta, kaçayım mı yoksa olayların gerisini mi bekleyeyim, diye düşünüyordum. O sırada bir velet koşarak yanıma geldi:

— **Mire, senyor,** size kentten getirdiğim ilaçlar. O **senyor** paranın ödendiğini söyledi.

Paketi kaptığım gibi cebime soktum.

Mısırımı toplayıp sattıktan sonra, biraz hava değişiminin iyi olacağını düşündüm ve köyden ayrıldım.

Birkaç hafta sonra başkente doğru giden bir trenin içindeydim.

Bu tren yolculukları, hiçbir ortaklıkları bulunmayan ve başka koşullarda birbirlerinin yüzlerine bile bakmayacak insanları yakınlaştırır bazen. Karşımda oturan iki bay, onlarla birlikte bir el **siete y media** oynamamı önerdiler. Oynamaktan yorulunca da gevezelik etmeye koyulduk ve konu her zamanki gibi çabucak Meksika'da yaşayan Amerikalılara geldi. Baylardan her birinin ağzından yurttaşlarım hakkında her tatsız bir söz çıktığında o sözü eden nezaketle ekliyordu.

— Yani genel olarak söylüyorum, **senyor.** Sizi kırmak istemem.

Bunun üzerine ben de gülümseyerek onun yurttaşları hakkında bir-iki eleştirimi söylüyor ve hemen, onları herşeye rağmen çok sevdiğimi, ulusumuz ne olursa olsun hepimizde iyi ve kötü yanlar bulunduğunu ekliyordum.

— Ne kadar haklısınız, bayım! dedi bir tanesi. Burada bir sürü **Norte-Americanos** var, başımıza çok dert açan...

— Biliyorum tabii, **senyor.** Bilmez olur muyum hiç? O büyük petrolcüler, maden ya da meyva şirketleri, şişgöbekli bankacılar... hepsi na-

sıl da yırtınıyorlar bütün Latin Amerika'yı ellerine geçirmek için...

— Evet, tabii... Ama benim demek istediklerim onlar değil. Başka **gringos**'lar... ah! Özür dilerim! Söylemek istediğim şu ki, bazen bakıyorum da, ne kadar kendisini Birleşik Devletler'de güvenlik içinde hissetmeyen serseri, gangster, kumarbaz ve esrarkeş varsa, hepsi buraya toplanmış sanki mesleklerini sürdürmek için.

— Doğru, dedim. Burada güvenlik içinde buluyorlar kendilerini.

— Ben varken olamazlar, dedi şişmanı... Pek bir şey yapamazlar ben varken. Bölgemde kalmadı bu serserilerden yani en azından yaşayanı kalmadı. Hemen enseliyorum, o zaman da buluyorlar hakkettikleri cezayı.

— Genel vali misiniz, yoksa? dedim yağlamak için.

— Henüz değil, ama bir gün olabilirim... Şimdilik, San Vicent Lagardilla eyaleti kır polisinin başıyım. Biliyor musunuz, **senyor**? Gittiniz mi hiç oraya?

— Kim? Ben mi? Hayır, gitmedim, dedim içten bir havayla.

Polis şefine, valiye ve yargıça her zaman doğruyu söylemelidir insan, eğer sakin ve mutlu bir yaşam sürdürmek istiyorsa. Gerçekte bu iki bay biraz kuşkulandırmıştı beni, çünkü San Vicente Lagardilla, benim küçük küçük kulübemde, herkesin yeni doğmuş bir çocuk kadar masum olduğu bir köyde yaşadığım eyaletin ta kendisiydi...

Beriki ise, tabii hemen bana güvenebileceğini anladı ve açık açık konuşmaya başladı:

— Benim eyaletimde çok **Norte - Americanos** vardır, tüccarlar, pamukçular, çiftçiler, hayvan yetiştiricileri... Bunlar vergilerini düzenli ödeyen ve yasalara uyan namuslu kişilerdir. Hiçbiriyle bir meselem olmadı bunların. Eğitim görmüş, çalışkan, tutumlu, saygıdeğer ve gurur duyduğumuz kişilerdir bunlar.

— Evet, dedim heyecanla. Çok tanırım onlardan. Ülkem için çok yazık böyle göçmek zorunda kalmaları!

Beni dinlemeden sözlerine devam etti. Ben de bıraktım konuşsun. İnsanlara yapılacak en büyük iyilik susup istedikleri gibi konuşabilmeleri için bırakmaktır onları. Kimse başkasının düşüncesiyle ilgilenmez çünkü. Eğer yanlış anlamadıysam, kendi bölgesinde yaşayıp bir sürü halt karıştıran bir zavallıyı anlatıyordu. Sözlerine inanmak gerekirse bu adam cinayet, hırsızlık, ırza tecavüz, sahte para basmak, esrar kaçakçılığı ve daha bir sürü suçtan aranıyordu.

— Bölgeme asıl girdiğini ve orada gerçekte ne yaptığını hiçbir zaman öğrenemedim. Pamuk yetiştirir ya da petrol arar gibi yapıyordu sanırım. Toprakların ve oturduğu güzel evin kirasını da hiç ödemedi.

— Belki de parası yoktu? diye atıldım.

— Belki, ama bu değil mesele. **Dios mio**, herkes talihsiz olabilir! Beni çıldırtan, bölgemde yaptıkları. Şarlatanın biriydi. Emin olun, diplomasız olmasının hiçbir önemi yok. Ona kızmamın nedeni **bandoleros**'ları tedavi etmesi, işte bu deli ediyor beni, bu!.. Parça parça ederdik bütün haydutları, ama yalnızca onun yüzünden bir tekini bile yakalayamadık. Hepsini koruyordu onların. Nere-

de saklandıklarını biliyordu. Yalnız tedavi etmekle kalsa iyi, bir de onları görünmez yapan büyülü bir su içiriyordu. Radyo araçları ve ışıklı işaretlerle çalışıyordu, böylece kanun kaçakları askerin köye geleceğini saatler önce öğreniyorlardı. Düşünün ne servet yapmıştır herif, **bandoleros**'ların kulübesine getirdikleri paralarla! Benim gibi bir polis şefinin kazandığının en az on mislini kazanıyordu. Üstelik kendi yurttaşları Amerikalı çiftçilere kendi dillerini kullanarak saldırabilmeleri için İngilizce öğretiyordu onlara... **Madre mia**, mahvetti beni! Dört asker bastı köyünü. Düşünün nelere maloldu hükümetimize... Parasız hiçbir şey yapılmaz, bir polis şefi de yaşamak zorundadır ayrıca. Sırf meslek sevgisiyle çalışamaz tabii ki. Hükümet çok kızdı bana ve bölgemde düzeni sağlamayı başaramazsam yerimi kaybetmekle tehdit edildim. Tam altmış daktilo sayfası bir rapor yazmıştım. Neyse ki hükümet elimden gelen herşeyi yaptığımı anladı sonunda. Onlardan daha kurnaz bir **gringo** tarafından yönetilen haydutların emrimdeki bir tek askeri birlikte yakalanamamasını olağan buldular...

— Sonunda enseleyebildiniz mi bari?

— Hayır. O kadar kurnazdı ki, göremedik bile. Üstelik **bandoleros**'ların doktorluğunu yaptığından, onların da çok ihtiyacı oluyordu bu herife ve koruyorlardı. Şimdi hükümet biliyor her şeyi. Bütün karakollara gönderdik eşkâlini. En kötüsü de, elimizde bir fotoğrafı bile yok.

— Yakalarsanız ne yapacaksınız?

— Ya kurşuna dizilecek ya da İslas Marias'ta otuz yıl yatacak.

— Artık sizin bölgede yaşamıyor mu, bu serseri? diye sordu diğer yolcu.

— Hayır. Tüydü bir gece. O kadar sıkıştırmıştık ki, kaçmak zorunda kaldı. İnanın, **senyor**, o gittiğinden beri rahat duruyor **bandoleras**'lar da. Köy, son yıllardaki en sakin ve rahat günlerini yaşıyor. Görüyor musunuz, ancak bir **gringo** bu kadar alçak olabilir... Ah! özür dilerim, **senyor**! Bütün sakinleri yasalara saygılı ve üstelik iyi katolikler olan bütün bir bölgenin adını kötüye çıkarmıştı bu herif...

San Juan del Rio'ya geldiğimizde trene iki sivil polis bindiler ve iki yol arkadaşımla canlı bir konuşmaya atıldılar. Arada bir kuşkulu bir bakış fırlatıyorlardı bana, sanki daha önce bir yerlerde görmüşler gibi. Tatlı sohbetlerinde onları rahatsız etmememin daha iyi olacağını düşündüm.

Polisin, özellikle sivil polislerin yöntemlerini, kurnazlıklarını iyi bildiğimden, başkentten önceki son durakta olabildiğinde gizlice indim trenden ve yolculuğu otobüsle tamamladım.

Herşeye rağmen, nasıl bilebilirdim ki, öğrencilerimin İngilizceyi geliştirmeyi istemelerinin nedeni, yalnızca Amerikalı çiftçilerin ineklerine onların anlayacağı dille seslenmekti?

Haydutlara yaptığım bütün yardıma karşılık da bir çömlek bal, iki düzine yumurta, bir parça da et almıştım. Ha... bir de kabul etmediğim üç pezo vardı. Bana kalırsa hiç deymezdi bunlar için İslas Marias'ta otuz yıl yatmaya...

ETKİLİ BİR İLAÇ

Bir akşam, bütün günümü pamuk tarlasında çalışmakla geçirdikten sonra eve dönerken, kulübemi çevreleyen dikenli telden çitin önüne, yere oturmuş bir Meksikalı köylü gördüm. Tanımıyordum onu. Daha sonra öğrendiğime göre dokuz ya da on kilometre uzaktaki bir başka köydendi. Giysileri yırtık pırtıktı, çok yoksul görünüşlüydü. Selâm verdikten sonra sabırla eşeğimden inmemi bekledi, sonra ardımdan avluya girdi, yanıma yaklaştı, konuşmaya başladı.

Çok hızlı ve karmakarışık konuşuyordu. Bir an çok «dumanlandığını», yani kaldıramayacağı miktarda marihuana içtiğini sandım. Öyküsünü, hiçbir sıra izlemeden kâh sonundan, kâh başından, kâh da ortasından anlatmasına rağmen bir süre sonra ne dumanlı ne de sarhoş olmadığını, yalnızca onun gibi cahil bir Meksikalıda olabilecek derecede bir sinir bunalımı geçirdiğini anladım.

Anlattıkça heyecanlanıyor, bazen de yalnızca başı-sonu belirsiz tümceler ya da anlaşılmaz mırıltılar çıkarıyordu. Hikâyesini bitirdiğini sanıp da ne dediğini düşünmeye başladığımda, yeniden bir başka uçtan başlıyordu. Üçyüz sözcükten fazlasını kapsamadığı anlaşılan bir lügatçe kullanarak en az on kez anlattı öyküsünü. Her seferinde de ağlamaklı bir havayla bitiriyordu sözlerini:

— Özür dilerim, **senyor** doktor... Bu ihtiyar **cadı**, sürtüğün biridir o, gitti. O pis **cabron** ile, o köpeoğlu köpekle, o hırsız Panfilo'yla gitti, **senyor** doktor, tanırsınız o köpeği, şeytanın boynuzlarını bile çalar, pis yuva yıkıcı... Tanımamanız daha iyi, dikenli tel çalar, elektrik direklerindeki telleri bile çalar, o çevredeyken hiçbir domuz güvenlik içinde değildir... İnşallah çiçekten yüzü gözü delik deşik olur, hastalıkların en kötüsüne yakalanır... Eve gittim. Odun kömürü yapmak için ağaç kesmekten dönüyordum... Evet, odun ve odun kömürü satarım ben, tüccarlara, onlar da hırsızdır ya... Yorgun ve aç, **jacalito**'ma dönüyorum. Köpek gibi açtım, o kadar çalıştım, ama ne **tortillas** ne de **frijoles** var ortada. Dedim ya, **senyor** doktor, hiçbir şey yok... Karım olacak ihtiyar cadıyı çağırdım, **mujer**'imi yani. Yok. Cevap yok. Her yeri aradım, evde yok. Torbası da yok, elbisesi, gömleği, yırtık çorapları da yok. Her zaman köşede asılı durur torbası. **Mujer**'im gitti... Hiç gelmeyecek, hiç. O kadar çok biti de vardır ki... Yiyecek hiçbir şeyim yok, ne **tortillas**, ne kara havuç, hiç, hiç, pis cadı çekti gitti. Ah, bir de bu ihtiyar orospunun kimle kaçtığını bilsem, onu yakaladığımda başkalarının namuslu karılarını çalmasını öğretirim! Bu pis **cabron**'a, orospu çocuğuna, **mil** defa beter herife! (Bu **mil** sözcüğü, tahmin edebileceğiniz gibi bin demek; ama benim Meksikalı gibiler için, **mil** yüz ile bin milyar arasında herhangi bir sayıyı ifade eder...) Şimdi size sorarım, **senyor** doktor, artık kim **tortilla** pişirecek bana? Söyler misiniz?

Bir soluk aldı ve cevap beklemeden devam etti :

— Kimse bana **tortilla** yapmayacak, o olacak. Gitti **karı**... Ama o herifi bulursam, olup biteni kimseye anlatacak kadar yaşatmayacağım... Eve geliyorum, açlıktan susuzluktan ölü gibi. Susuzluk farketmez ama, döndüğümde, ne **tortillas** ne **frijoles**: gitmiş karı. Torbasını, elbisesini, çoraplarını da götürmüş!

Bunun üzerine öyle bir gürültülü ağlama tutturdu ki, tam üç dakika dediklerinden tek sözcük anlamadım. Yavaş yavaş sakinleşti ve bozuk plak gibi yeniden başladı:

— Eve geldim. Bütün gün bu allahın belâsı güneş altında ormanda çalışmışım ve...

— Bir dakika, **manito**, dedim sözünü keserek. Biraz aydınlatalım şu işi. Onbeş kez anlattınız başınıza geleni. Çok üzücü olduğunu kabul ediyorum, ama bu, onu **mil** kez dinlemem için bir neden değil. İşim gücüm var benim de. Size bütün söyleyebileceğim, **mujer**'inizin benim **jadal**'da olmadığı. İstiyorsanız girip bakın.

— Biliyorum, mister senyor, sizde değil... Sizin gibi bir doktor, iyi yetişmiş birisi onun gibi bir sürtüğe elini sürmez, üstelik bit doludur, saçlarında gezinirler...

Bitlerden sözedince, yeniden dramını anımsadı ve anlatmaya başladı. Benim de burama gelmişti artık:

— Allah aşkına, niçin anlatıyorsunuz bunu bana? Gidin **alcalde**'ye yakının... Belediye başkanına. Onu ilgilendirir bu iş. Ben basit bir doktorum, ne bir siyasal etkim ne de beni koruyacak birisi var. Sizin için hiçbir şey yapamam, anlıyor musunuz? Hiçbir şey! **Alcalde**'ye gidin. Mujer'inizi o bulur, işi bu.

— **Alcalde**'ye gideyim ha, **senyor**? O budala götgöbeğe mi? Bilmiyor musunuz ki o da hırsızın ve zamparanın biridir? Hatta budalalığı ve kötülüğü yüzünden seçildi, çünkü hiçbir namuslu ve iyi kişi bu işle uğraşmak istemiyordu... Bunu bilmeniz gerekirdi, **senyor**!

— Ne olursa olsun, **amigo**, derdinizi gidip ona anlatmanız gerekir. Benim elimden bir şey gelmez.

— Yanılıyorsunuz, **mister caballero**. Sizin elinizde herşey var, biliyoruz bunu. Hatta ölmüş haydutların gövdesinden olta iğnesiyle kurşunları çıkarıp onları yeniden yaşattığınızı da biliyoruz... Ne dediğimi anlıyor musunuz: karınlarına ve bacaklarına polis kurşunu yemiş o adamlardan sözediyorum. Federales'ler de onların ne olduklarını çok merak ediyorlar... Yani karımın nerede olduğunu da bulabilirsiniz siz. Ona çok aç olduğumu, eve dönüp bana **tortillas** ve **frijoes** hazırlamasını söylemenizi istiyorum. Hem de çok açım!

— Dinleyin dostum, dedim küçük bir çocukla konuşuyormuş gibi... Karınızı giderken görmedim, nereye gittiğini bilmiyorum nerede olduğuna dair fikrim olmadığından da birşey söyleyemem. Gerçekten bilmiyorum, üstelik karınızı tanımıyorum bile. Durum böyle olunca da, ziyaretinize teşekkür ederim, allahaısmarladık. Adios...

Şaşkın şaşkın bana baktı. Beyaz adamın özellikle **Norte-Americano**'nun mükemmelliği konusundaki düşüncelerini epeyce sarsmıştım. Ama bu arada, konuşmamızın başından beri içinde olan bir şeyi anımsar gözüktü, bu anımsadığı da

kafasındaki **Americanos** görüntüsüne çok bağlıydı.

— Zengin değilim, **senyor**, dedi. Hiç de zengin değilim. Çok veremem size, bütün param iki pezo kırkaltı centavos. Ama, karımı bulursanız verebilirim bunu size, çok açım çünkü.

— Paranı istemiyorum. **Mil** altın pezo verseniz bile, bulamam karınızı. Nerede olduğunu bilmiyorum, anlamıyor musunuz?

Bu kez, gözlerindeki şaşkınlık yerini kuşkuya bıraktı. Yardımımı, verdiği paranın azlığından mı, yoksa gerçekten kadının yerini bilmediğimden mi esirgediğimi soruyor olmalıydı kendi kendine. Bir süre sonra inanmamış bir tavırla başını salladı ve bana yarı şaşkın yarı kuşkulu son bir bakış fırlatarak gitti.

Birkaç gün sonra öğrendiğime göre, köyün hemen bütün evlerine gidip başına geleni anlatmış ve herkesin bu denli saygıyla adını andığı beyaz büyücünün günlük yaşantının en basit yönlerinden habersiz bir şarlatan olduğunu eklemeyi de unutmamıştı.

Bu aşağılayıcı düşünce köylüler tarafından kendilerine karşı bir hakaret olarak kabul edildi, çünkü beni dünyadaki büyücülerin en bilginlerinden biri sayıyorlardı ve bütün köyün övünç kaynağıydım. Benim garip yeteneklerimden yararlanabilmesi için köylülerin ona ne akıl verdiklerini, pek emin olmamakla birlikte tahmin edebiliyordum.

Ertesi sabah, güneşin doğuşundan biraz sonra, gelip kulübemin önüne oturdu ve sakin sa-

kin kendisini farketmemi bekledi. Eşeğime yem verirken de seslendi

— Rica ederim, **senyor**, çite kadar geliniz, bir dakika için. Sizinle konuşmak istiyorum ve beni dikkatle dinlerseniz iyi edersiniz, çünkü bu sabah çok ciddiyim.

Yanına yaklaşınca, elinde maçete denilen uzun bir bıçak olduğunu gördüm, çok keskin görünüyordu. Ustura gibi keskinleştirmek için saatlerce bilemiş olmalıydı bu koca bıçağı... Yeniden konuşmaya başlayınca, onu gözümün önünde, kayıtsız ve imâ dolu bir havayla sallamaya başladı.

— Eee, benim **esposa**'nın nerede olduğunu hâlâ söylemek istemiyor musunuz?

— Ne güzel bir maçete'niz var, iyi bir çelikten galiba.

— Doğru. Sizin ülkenizde yapıldı, yani en iyi çelikten. Almanya'dan geldiğini sanırsanız yanılırsınız, Alman maçeteleri hiçbir işe yaramaz, peynir bile kesilmez onlarla. Tek iyi yanları ucuz olmaları. Ama bununla her istediğimi kesebilirim.

— Verir misiniz yakından bakayım.

Bıçağı elinden bırakmadan çitin üzerinden uzattı.

— Verin de deneyeyim, dedim. Çelikten anlarım.

— Oh, hayır, **mister senyor**... Karımın nerede olduğunu öğrenmeden bu maçeteyi elimden bırakmam. Ama ucuna dokunun... Görüyor musunuz? Bir eşeğin, bir adamın, hatta bir **gringo**'nun kafasını tek vuruşta koparabilirim bununla. Ne diyorsunuz, **senyor**?

— Bence, **amigo**, kurşun maçeteden daha çabuk ve emindir.

— Olabilir. Doğru hatta... Ama onu atacak tabanca yoksa kurşun, Amerikan çeliğinden iyi bir maçete ile boy ölçüşemez. Köyde herkes sizin tabancanız olmadığını biliyor. Ben de biliyorum, yoksa güzel maçetemi yanıma almazdım. Anlıyor musunuz, **mister cabellero**?

— Çok iyi, **manito**. Görüyorum ki benim çitin direklerini kesip götürmek istiyorsunuz, ama bunu yaparsanız hırsızlık olur ve **federales**'ler sizi kurşuna dizerler. Pek uzakta olmasalar gerek.

— Sizin direklerinize ihtiyacım yok, **senyor**. Verseniz de almam. Tahtakurusu doludur onlar.

— Yani ne istiyorsunuz siz? Çabuk söyleyin, çünkü sıcak bastırmadan domateslerle ilgilenmem gerek.

— **Mil** kez söyledim, **senyor**; karımı istiyorum, nerede olduğunu söylemenizi istiyorum.

— Ben de **mil** kez bilmediğimi söyledim.

— Hâlâ onu bulamayacağınızı mı iddia ediyorsunuz?

— Evet.

— Olabilir... Ama isterseniz bulabileceğinizi biliyorum ben. Size **mil** altın pezo veremem, çünkü yok. Ama açık konuşacağım **senyor**: Eğer hemen **mujer**'imin nerede olduğunu söylemezseniz yazık olur size, kafanızı uçururum.

Bıçağını havada şöyle bir savurdu korsanlar gibi. Sıkışmıştım iyice. Kaçıp kulübeme gizlenebilirdim, ama er ya da geç çıkarırdı oradan, o zaman da vay halime! Sebzelere bakmak için

tarlaya gitmek zorundaydım. Bir yerde pusu kurar, arkamdan saldırıverirdi. Sabırlı bir ırktandı, vurma fırsatını ele geçirmek için günlerce, haftalarca bekleyebilirdi. Beni öldürdükten sonra kaçıp ormanda saklanırdı. Sonunda yakalanıp kurşuna dizilirse, alın yazımız böyleymiş der, boyuneğerdi.

Köylüler ona isteğini yerine getirmem için izlemesi gereken yolu öğretmiş olmalılardı. Bu zavallı tek başına böyle bir yöntemi düşünemezdi. Bütün köyün, ona nasıl bir ilaç vereceğimi merak ettiğine emindim. O sırada henüz köylülerin dünkü konuşmamızı bilip bilmediklerinden habersizdim, ama kötü bir amatör artist gibi söylediği tümcelerden, ezberlediği bir dersi anlattığını çıkarmak pek güç değildi:

— Beni iyi dinleyin **senyor**... Eğer **mujer**'imin gittiği yolu bilseydim, sizin yardımınıza ihtiyacım olmaz, tek başıma görürdüm işimi... Bütün köylüler bana sizin çok uzağı görebildiğinizi söylediler, birbirine bağlı iki küçük siyah borunuz varmış ve onun içine bakınca taa dağın tepesinde yürüyen bir adamı, bir kadını, bir köpeği ya da bir eşeği görebiliyormuşsunuz. Yüz kilometre ötede bir ağacın üzerine tünemiş kartalı bile görebiliyormuşsunuz. Köylülere, bazı yıldızlarda da insanlar olduğunu, dünyanın da bir yıldız olduğunu ama üzerinde olduğumuzdan farkedemediğimizi söylemişsiniz. Herkes sizi geceleri, başka yıldızlardaki insanların ne yaptıklarını, kaç inekleri olduğunu görmek için siyah borularla bakarken görmüş...

Gerçekten, köyün gençlerine böyle şeyler anlattığımı anımsıyordum.

— Ülkenizdeki bilginlerde, kurşun yemiş adamların içine bakmaya yarayan bir başka siyah boru olduğunu ve böylece sizin büyücülerin kurşunu çıkarmak için yanlış yer kesmediklerini söylediler. Üstelik, aralarında **mil** kilometre olan beyaz adamların bağırmadan birbirleriyle konuşabildiklerini de söylemişsiniz, bakır tellere bile ihtiyaç duymuyorlarmış. İşte ben de, şimdi benim önümde karımla konuşmanızı, ona çok aç olduğumu, yiyecek **tortillas** ve **frijoles**'im olmadığını, hemen eve dönmesini söylemenizi istiyorum. Sizin ülkenizdekilerin aceleleri olduğu zaman bindikleri uçan arabalardan birine binip gelsin, çünkü çok açım!

Din dersi ezberini okuyan bir çocuğun çektiğitiği ızdırabı yaşayarak yaptığı bu konuşmadan sonra, sözlerine destek olarak maçetesini birkaç salladı.

Ne yapabilirdim? Onu bayıltmayı başarsam bile, bütün köy peşime düşer, benden yardım istemeye gelmiş, cahil ama namuslu bir zavallı Meksikalıyı öldürmekle suçlarlardı beni. Ama yine de bu rahatsız durumdan kurtulmam gerekiyordu. Bir tek çözüm yolu vardı bu işin : beni büyük bir büyücü sandıklarına göre büyücülük yapmak. İşin içinden çıkmak ve gözlerimin önünde dönüp duran bu maçetenin tehditinden kurtulmak için nasıl bir ilaç kullanacağımı bulmaya kalıyordu iş... Bu ilaç, her ikimizi de, onu ve de beni kurtaracak kadar etkili bir ilaç olmalıydı.

Hangi tanrıyı yardımıma çağıracağımı düşünürken, gözümün önüne, birbirine bağlı iki siyah boru geldi.

— Bir dakika bekleyin, dedim adama kulübeme yönelerek.

Ve içerden, kutsal bir eşya taşırmışçasına, dürbünümle çıktım.

Çitin önünde durdum. Meksikalı büyük bir dikkatle bana bakıyordu. Alçak sesle bir şeyler mırıldandım dürbünüme, öte yandan da bir sağ bir sola, arada bir de şaşkınlığı gittikçe artan adama çeviriyordum onu. Dürbünü gözüme götürdüm, öne eğildim, yere bakarak bir-iki gidip geldim, sonra yavaşça kaldırdım. Bir süre ufku gözledim, sonra adamın anlayacağı kadar yüksek sesle:

— **Dande estas, mujer?** Neredesin, kadın? Cevap ver, yoksa seni konuşturmasını bilirim!

Aklıma bir şey daha geldi. Meksikalıya döndüm:

— Hangi köyden geliyorsunuz?

Bir türlü tükürüğünü yutup cevap veremedi, sonunda eliyle kuzeyi gösterdi. Demek ki, her ikimizin de iyiliği için karısını güneyde bulmam gerekiyordu...

Birden bağırmaya başladım:

— **Ya la veo!** Görüyorum! İşte... Vah vah zavallı kadın! Herifin biri dövüyor onu! Kara bir bıyığı var, buralarda da gördüm galiba onu... Vay vay vay, nasıl da vuruyor zavallı kadına, haydut herif, Karın da bağırıyor: «**Ay mi hombre**, sevgili kocacığım, yardımıma koş! Beni zorla kaçıran bu vahşi heriften kurtar beni! Çabuk!» Aynı böyle bağırıyor karın. Dayanamayacağım artık, çok kötü!

Soluk soluğa kalmıştım ben de. Susunca, ter

içinde kalmış Meksikalı da deliler gibi bağırmaya başladı.

— Söylemiştim size **senyor!** Biliyordum kaçıranın Panfilo köpeği olduğunu! Kara bir bıyığı var onun da... Bölgeye geldiğimizden beri karımın peşindeydi. Komşular söylemişlerdi ben işe gider gitmez evin çevresinde dönmeye başladığını... Eğlence olsun diye bilemedim bıçağımı, o pis kafasını er ya da geç uçuracağımı biliyordum! Şimdi acele yakalamam gerek onları... Neredeler, **senyor?** Çabuk, **pronto,** söyleyin. Sorun ona. Hemen yola çıktığımı söyleyin...

Küçük oyunuma yeniden başladım:

— Buradan **mil** kilometre uzakta. Kara bıyıklı adam çok uzaklara götürmüş onu, belki de bir uçan arabayla... Naranjitos'ta olduğunu söylüyor. Bu yanda... (Güney-doğuyu gösteriyordum) **Mil** kilometre ilerde, oraya götüren iyi bir yol da var.

— Güzel... Eh, özür dilerim, **mister senyor,** acele etmem gerek şimdi.

Yere bırakmış olduğu ve içinde kendisini özgür ve mutlu kılan herşeyinin bulunduğu küçük torbasını, **morral**'ını aldı. Zaten yalnızca kadınlardır, küçük bir torbayla yetinmesini bilmeyen, iyi mobilyalar ve buzdolabı arayanlar...

Gittikçe sinirleniyordu. İlacımdan küçük bir doz daha vermenin zamanı olduğunu düşündüm:

— Çabuk olun, amigo, çabuk olun, yoksa hiç yakalayamazsınız onu! Özellikle yolda hiç durmayın, biliyosunuz **mil** günden çok yürümeniz gerekiyor. O bıyıklı haydut daha da uzaklara götürür karınızı. Hemen yola koyulsanız iyi olur.

Terbiyesinden duruyordu hâlâ. Gerekli sözcükleri arar gibi durdu, bulamadı, sonunda konuştu:

— **Mil gracias, senyor,** harika ilacınız için çok teşekkürler!

Bu «harika» sözcüğünü hiç kuşkusuz dün köyde öğrenmişti, biraz güçlükle söylüyordu çünkü...

— Köylüler haklıymış, diye devam etti, gerçekten büyük bir büyücüsünüz! Dünyanın bütün sırlarını biliyorsunuz. Karımı umduğumdan da çabuk buldunuz... Tabii artık, vadettiğim iki pezo kırkaltı centavos'u veremem, çok üzgünüm ama. Büyük bir doktorsunuz, niçin veremediğimi anlarsınız: yolda gerekli bu para bana. Teşekkürlerimle yetineceksiniz artık... anlayacağınıza eminim... **Adios,** senyor, **adios,** ve bir kez daha **mil gracias!**

Arkasına bakmadan geyik gibi fırladı. Bir dakika sonra ormanda kaybolmuştu.

Hiçbir Meksikalıyı, hatta bunu bile kandırmadım. Ona verdiğim, alabileceği en iyi ilaçtı. Başka bir doktor daha etkilisini bulamazdı.

Adını söylediğim köy, buradan yedi yüz kilometre kadar uzakta. Cebinde de iki pezo kırkaltı centavos var yalnızca. Yani yaya gidecek. Oto-stop yapamaz, çünkü ne yol ne de araba var, üstelik olsa bile yararlanamaz. Latin-Amerikalılar yol kıyısında bekleyen yabancıları arabalarına alacak kadar aptal değillerdir...

İlacım ona olduğu kadar bana da çok iyi geldi. Kafamı uçmaktan kurtardı. Ona gelince, sağlam yapılı bir delikanlı, sağlığı iyi, güç işlere alışkın; yetmişbeş kilometre gitmeden bir iş bulur

ya da başıboş bir inek yürütüp rastgeldiği köylerden birinin kasabına satar. Bu sayede bir sürü **tortillas, frijoles**, yeşil **chili** alabilir, bir kez de karnı doyunca bütün üzüntüsünü unutur.

İş bulduğu ilk köyde de, haftasına kalmaz, ona **tortillas** ve **frijoles** hazırlamaktan, içinde pazar giysisi bulunan sepetini ya da torbasını **jacalito**'sunun bir köşesine asmaktan büyük mutluluk duyacak bir kadın bulur...

MACARİO

Odun kesicisi Macario'nun içinde karşı konulmaz bir tutku vardı onbeş yıldır. Zengin olmak ya da bu eski sefil kulübenin yerine, karısı ve yırtık pırtık giysili, her zaman aç onbir çocuğuyla birlikte oturabileceği güzel bir ev sahibi olmak değildi bu tutku. Dünyada her şeyden çok istediği, ormanın içinde, aç çocukları tarafından görülmeden tek başına rahatça yiyebileceği bir kızarmış hindiydi ve bunun için ruhunu bile satabilirdi...

Pazar dahil her gün, ister güneş ister yağmur olsun, her sabah tan yeri ağarmadan, guruldaması bitmeyen midesiyle kulübesinden çıkardı. Ormanlara gömülür ve akşama, kestiği odunları sırtında taşıyarak dönerdi. Çok ucuza satardı bu odunu. Yalnızca rekabetin azaldığı yağmur mevsiminde birşeyler kazanırdı doğru dürüst. Karısı kendisinden daha da sıskaydı ve bütün köy ona Hüzün-Gözlü-Kadın derdi.

Akşam döndüğünde, Macario, ağır odun yükünü bir homurtuyla bırakır ve çocuklarından birinin koşturduğu sandalyenin üzerine kendini atardı. Kollarını masaya dayar ve yorgun bir sesle:

— Yorgunum ve açım, ana, derdi. Ne yemeğimiz var?

— Kara havuç, yeşil chili, tortillas ve limon suyu, diye cevap verirdi karısı.

Hep aynıydı yemekler. Macario da bunu bilir, soruyu yalnızca birşeyler demiş olmak için ve çocukları kendisini dilsiz sanmasınlar diye sorardı.

Karısı toprak çanağı getirdiğinde onu uykuya dalmış bulur, sarsarak uyandırmak zorunda kalırdı:

— Yemek geldi, baba.

— Biz zavallı günahkârlara verdikleri için Tanrı'ya dua edelim, derdi Macario yemeğe başlamadan.

Tam ağzına birkaç yudum atardı ki, çocuklarının gözlerinin kendi üzerine dikildiğini farkederdi. Onun fazla yemeyip, kendilerine de biraz bırakacağı umuduyla doluylu bu gözler. O zaman yemeği bırakır, bir parça piloncillo ile daha da acılaştırılmış zacate de limon'unu içmekle yetinirdi.

Sonra elinin tersiyle ağzını siler, hüzünle konuşmaya başlardı:

— Ey göklerdeki Tanrı, ne olur bu sıkıntılı hayatımda tek başıma yiyebileceğim bir kızarmış hindim olsaydı. O zaman mutlu ölür ve son yargı gününe dek rahat uyurdum... Amin.

Her zaman bu kadar uzun konuşmazdı, ama en azından şöyle mırıldanırdı:

— Ah tanrım, tek başıma yiyebileceğim bir hindim olsaydı...

Çocukları bu yakarışı o kadar çok duymuşlardı ki, bunun babalarının yemek sonrası duası olduğunu düşünüp hiç aldırmıyorlardı.

Tanrıdan bin altın da isteyebilirdi, çünkü ne onu ne de kızarmış bir hindi ya da pilici elde et-

me olanağı yoktu nasılsa. Üstelik o da, çocukları da bunların tadını bile bilmiyorlardı.

Bir erkeğin düşleyebileceği en sadık ve iyi hayat arkadaşı olan karısı, onu çok dürüst bir erkek olarak görüyor ve seviyordu. Kendisini hiç dövmez ve çok çalışırdı. Yalnız cumartesi gecesi üç centavos'luk mezcal içerdi. Kadın ne kadar az parası olursa olsun kocasından bu küçük zevki esirgemezdi. İçkiyi de köyün tavernası yerine üç kez daha ucuza satan bakkaldan alırdı. Bu da, köyün diğer sakinlerine yaptığı küçük işlere karşılık kazandığı az paradan bir şeyler arttırmasını engellemiyordu.

Ona bir yüzyıl kadar uzun gelen tutumlu üç yıl sonunda, nihayet pazardan besili bir hindi alabilecek duruma geldi. Çocukları yokken eve getirip sakladığında sevinçten çıldıracaktı nerdeyse. Kocası her zamanki gibi aç ve yorgun döndüğünde de birşey söylemedi ona.

Çocukları her zamankinden erken yolladı yatmaya. Kocasının yaptıklarını farketmesinden çekinmiyordu, çünkü adamcağız uyuya kalmıştı masanın başında. Yarım saat sonra da, her geceki gibi yatağa kadar sürünüp attı kendini.

Kadıncağız uzun süre uğraştı hindiyi hazırlamak için, dünya yüzünde hiçbir aşçının duymadığı dikkat, sevinç ve mutluluk içinde.

Macario her zamanki gibi şafakta uyandı, hafif kahvaltısını yapmak için masanın başına oturdu. Karısına ve çocuklarına günaydın demezdi, onların da demesine alışkın değildi. Masanın üzerinde bir şey eksik olursa ya da maçe-

telerini, halatlarını bulamazsa ağzının içinde homurdanmakla yetinirdi. Çok ender ve zorunlu durumlarda konuştuğundan, karısı bu homurtularla ne demek istediğini anlardı.

Hazır olunca, dağılan sise bakmak için birkaç saniye durdu kapının önünde. O sırada karısı çıktı önüne. Şaşkın şaşkın baktı Macario. O zaman kadın, taze ve yeşil muz yapraklarına hindiyi sarıp koyduğu eski sepeti uzattı ona.

— Al, sevgili kocacığım, dedi... İşte yıllardır düşlediğin kızarmış hindi. Ormanın dibinde, kimse seni rahatsız etmeden yiyebilirsin. Çabuk ol, çünkü çocuklar kokusunu alırlar, sen de dayanamaz verirsin. Haydi git şimdi...

Yorgun gözleriyle karısına baktı ve başını eğdi. «Lütfen», «teşekkür ederim», onun tanımadığı sözcüklerdi. Karısına hindiden bir parça bırakmak da gelmedi aklına, çünkü birden çok şey düşünemezdi. Şimdi de çocuklar uyanmadan gitmesine dair karısının verdiği buyrukla doluydu kafası.

Ormanda iyi bir yer seçti. Daha da açıldı iştahı —aslında buna ihtiyacı yoktu ya!— ve nihayet kendini yemeğe hazır hissetti. Ellerini bir ırmakta yıkadıktan sonra rahatça oturdu, derin bir soluk alarak sırtını bir ağaca dayadı, hindiyi sepetten çıkardı, muz yapraklarını önüne serdi ve hindiyi bunların üzerine yerleştirdi. Ziyafetten sonra bütün gün uyumayı tasarlıyordu, böylece hayatının ilk tatilini yapmış olacaktı.

Hindiye bakarken, kendi kendine konuşmaya başladı: «Karım gerçekten büyük bir aşçı. Ne yazık gösterme olanağı bulamıyor!» Aklınca en

büyük övgü ve minnettarlık gösterisiydi bu. Bir kere onun yanında yüksek sesle söyleyebilseydi bu sözleri, kadıncağız gurur ve mutluluğun zirvesine çıkardı. Ama yapamazdı, karısının karşısında aşamazdı bu sözcükler Macario'nun dudaklarını.

Sol eliyle hindiyi tutarken, sağ eliyle de butlardan birini sıkıca kavradı koparmak için.

Tam koparacaktı ki, iki metreden de yakınında iki ayak gördü. Gözlerini yavaş yavaş kaldırınca önce kısa süvari botları, ardından dar bir külot-pantolon ve nihayet önünde ayakta duran bütün bir **Charro** ile kaşılaştı. Süslü kenarlı kocaman bir **sombero** vardı **Charro**'nun başında. Kısa deri ceketi, altın, gümüş ve renkli ipek işlemeliydi. Gümüş mahmuzlarından kemerine kadar siyah pantolonu, en küçük hareketinde bile pırıl pırıl oynayan altınlarla bezenmişti. Kara bıyıklı, keçi sakallıydı. Kömür parçaları gibi siyah ve deliciydi gözleri. İnce dudaklarında kandırıcı olmak isteyen kurnaz bir gülümseme vardı.

— Bu nefis hindiyi aç bir süvariyle bölüşmeye ne dersin, dostum? dedi madeni bir sesle. Bütün gece at koşturdum, açlıktan ölüyorum. Cehennem aşkına yemeği paylaşmaya çağır beni...

— Başta, benim yemeğim değil bu, dedi Macario hindiyi bırakmadan. Sonra bugün tatil günüm ve hiçbir şeyi paylaşmak istemiyorum, tamam mı?

— Aman, dostum... Şu elindeki buta karşılık gümüş mahmuzlarımı veririm sana, dedi **Charro.**

Konuşurken dilini dudaklarının üzerinde

gezdiriyordu. Bir de çatallı olsa, yılan dilinden farkı kalmayacak bir dildi bu.

— Ne demir, ne bakır, ne gümüş, ne de altın mahmuz istiyorum, dedi Macario, çünkü atım yok.

Onca, bir adamın bütün yaşamı boyunca bekleyebileceği biricik değerli şeydi bu hindi...

— İyi, dedi **Charro.** Ya pantolonuma dikili altın parçacıklarını versem, hindinin yarısına karşılık. Ne dersin?

— O para başıma dert açar yalnızca, diye cevap verdi Macario. Bir tanesini bile harcamaya kalksam hapse atarlar ve nereden çaldığımı söyletmek için işkence ederler. Sonra da hırsızlara yaptıkları gibi bir elimi keserler. Ne yaparım tek elle o zaman? İki elim az geliyor bu işe...

Tam yemeye koyulacaktı ki, yabancı yine üsteledi:

— Dinle dostum, bu orman ve bütün çevresindekiler benimdir. Bu hindinin bir kanadını verirsen senin olacak tümü. Anlıyor musun, tümü?

— Şimdi atmaya başladın, yabancı, dedi Macario. Bu ormanlar senin değil Tanrı'nın bir kere, yoksa ekmeğimi buradan kazanmama izin verilmezdi. Hem diyelim ki doğru söylüyorsun ve bana verdin bunları, hiç de zengin olmuş sayılmam, çünkü şimdiki gibi çalışmaya devam etmem gerekir yine.

— Bak, dostum...

— Yeter, dedi Macario sabırsızlıkla. Ne sen benim dostumsun, ne de ben senin. Tanrı ruhumu korudukça da olmak istemem. Anladın mı?

Şimdi geldiğin cehenneme dön de rahatça hindimi yiyeyim.

Charro korkutucu bir biçimde yüzünü buruşturdu, bir küfür savurdu ve insan türünü lânetleyerek, topallaya topallaya uzaklaştı. Macario başını salladı ve yüksek sesle söylendi:

— Nereden geliyor böyle herifler bu ormana? Amma da adamlar var be...

İçini çekti ve hindinin butunu koparmaya hazırlandı. O sırada önünde yeniden iki ayak gördü.

Bu kez huaraches'ler vardı bu iki ayakta. Uzun süre taşlık bir yolda yürümüş bir adamda görülebilecek kadar eskimiş sandaletlerdi bunlar. Bu ayakların sahibi çok yorgun ve bitkin olmalıydı. Macario başını kaldırdı ve bir sakalla süslü çok tatlı bir yüz gördü. Eski ama temiz, beyaz pamuktan bir pantolonla bir gömlek vardı üzerinde. Ülkedeki kızılderili köylülere çok benziyordu. Bakışlarında, dünya yüzündeki bütün sevgi ve iyiliği okudu Macario. Cennet ve Tanrı babayı çağrıştıran birer küçük parlak güneş gibiydi gözleri.

Bir orgun uzak ezgilerini andıran bir sesle konuştu hacı:

— Bir şeyler ver bana, kardeşim, geri veririm sonra... Açım, uzaktan geliyorum. Yalvarırım, şu butu ver, büyük hayır işlersin. Yalnızca o butu... Açlığımı bastırır ve yeni güçler katar bana, çünkü babamın evine dek daha çok yolum var.

— İyi bir insansın sen, hacı, dedi Macario. Gelmiş gelecek bütün insanların en iyisi...

— Ver istediğimi, çok şey yitirmezsin.

Sanki bizzat başrahiple konuşuyordu Macario. Bu başrahibi hiç görmemişti ama, dünyada bildiği en yüksek kişi oydu. Nezaketle anlatmaya koyuldu:

— Efendim, eğer bir şey yitirmeyeceğimi sanarsanız çok aldanırsınız. Bunları söylemem üzücü ama, böyle. Sana bunları söylememem gerekir, kötü bir şey böyle konuşmam... Ama ne yapayım ki başka türlü konuşamam. Cennetteki yerime bile malolabilirse de, gözlerin ve sesin beni gerçeği söylemeye zorluyor... Benim iyi efendim, bu hindinin en küçük bir parçasını bile veremem. Yalvarırım anla beni! Bütün olarak yiyeyim diye verildi bana, ve ben küçük bir parçasını dahi versem bütün bir hindi olmaz bu artık. Yaşamım boyunca düşledim bu bütün hindiyi ve bunun tek bir parçasını feda etmem. Bana bu armağanı verebilmek için sayısız zorluklar çeken sevgili ve sadık karımın tüm mutluluğunu yıkmış olurum. Anla beni, efendim, yalvarırım anla!

O zaman hacı Macario'ya baktı ve:

— Seni anlıyorum, Macario, sevgili oğlum, dedi, gerçekten anlıyorum. Rahatça ye hindini, kutsadım seni. Köyünden geçerken karını ve çocuklarını da kutsayacağım. Tanrı seni esirgesin. Allahaısmarladık.

İki konuşmada da Macario kendine çok şaşmıştı. Genellikle, günde ağzından elli sözcükten çok çıkmazken, bülbül kesilmişti şimdi. Uzaklaşan hacının arkasından baktı ve başını sallayarak kendi kendine konuştu: «Çok acıdım zavallı adamcağıza. Ne kadar aç ve yorgun! Ama başka türlü yapamazdım, sevgili karıma hakaret

olurdu. Ona tek bir parça bile verseydim, yaşamım boyunca düşlediğim bütün hindi olmazdı bu...»

Artık yemeye başlayacaktı ki, yine iki ayak buldu gözlerinin önünde. Macario'nun şimdiye dek görmediği çok eski tür sandaletler vardı bu ayaklarda. Gözlerini kaldırdı ve düşünebileceği en aç yüzü gördü. Gerçekten et yoktu bu yüzde, sırf kemikti. aynı elleri ve kolları gibi. Gözlerin yerinde iki siyah delik vardı, dudaksız ağzı da iki sıra dişten ibaretti. Üzerinde açık mavi bir pelerin vardı ve bir eliyle uzun bir değnek tutuyordu. Kemerinde, içinden iri bir saatin tiktakları yükselen eski bir tahta kutu asılıydı.

Yeni gelen, birbirine vurulan iki sopanın çıtırtısını andıran kuru bir sesle konuştu:

— Açım, **compadre**, arkadaşım. Çok, çok çok açım.

— Söylemene gerek yok, diye cevap verdi Macario. İlk bakışta anlaşılıyor.

— O zaman, elinde tuttuğun o butu verirsin herhalde?

Macario'dan umutsuz bir homurtu yükseldi, omuzlarını silkti ve yorgun bir tavırla konuştu:

— Ne yapalım? Benim gibi zavallı bir ölümlünün elinden ne gelir alın yazısına karşı? Kurtuluş yok... Hiçbir zaman kendi başıma yiyebileceğim bütün bir hindim olmayacak. Tamam vazgeçtim... Güzel, **compadre**, doyur karnını, bilirim açlığın ne demek olduğunu. Haydi, otur da bölüşelim hindiyi.

— Ah, **compadre**, ne kadar iyi! dedi aç yabancı Macario'nun karşısına çökerken. Bu ara-

da çıplak dişleri gülümsemeye benzer bir biçim almıştı.

Macario da çok aç olduğundan bu garip gülümsemenin anlamını düşünmedi.

İştahı yerinde bir başka yolcunun daha geçmesinden çekinen Macario acele ediyordu.

— Hindiyi ikiye keseceğim. Şimdi sen sırtını dön, ben bıçağı iki parçanın ortasına koyacağım. Bakmadan söylersin, bıçağın keskin ağzı yanındakini mi alıyorsun, yoksa diğerini mi? Tamam mı, Kemik-Adam?

— Tamam **compadre!**

Birlikte yediler hindiyi. Canlı ve neşeli bir yemek oldu bu.

— Görüyorsun, **compadre**, dedi sonunda Macario, önce biraz şaşırdım, çünkü hiç düşündüğüm gibi çıkmadın. Bu içinde saat olan tahta kutu yüzünden hemen tanıyamadım. Sorması ayıp ama, kum saatin ne oldu?

— Niçin ayıp olsun ki... Bak anlatayım: Avrupa'da büyük bir savaş oldu. Orası, dünyanın en verimli yeridir benim için. Bir zamanlar Çin ondan da bereketliydi ama... İnan, **compadre**, şimdiye dek hiçbir savaşta bu kadar iş çıkmamıştı bana. Öyle yoruldum ki, sorma... Başıma bir şey gelmesin diye kendime bakamıyordum bile, oysa çok dikkatliyimdir bu konuda. Neyse, kısacası, sarhoş bir askerin yanlış yöne attığı bir İngiliz top mermisi geldi kırdı sevgili kum saatimi. Hem de öyle kırdı ki, bu işlerden çok iyi anlayan ihtiyar Pluton bile tamir edemedi. Her yerde bir başka kum saati aradım, ama artık şömine süsleri dışında yapılmıyormuş, bunlar da bana yaramayacak gülünç oyuncaklardı. Bir mü-

zeden bir tane yürütmeyi denedim, ama korkunç bir şey keşfettim dostum, hepsi sahteydi! Rezalet doğrusu!... Sonuç olarak saatsiz kalmıştım, bu yüzden de çok kötü yanlışlıklar olabilirdi. O sırada iyi bir raslantı oldu: gemisi batmakta olan bir kaptanı ziyaret etmiştim. Gemisini terketmeyi reddetmiş, **Union Jack** çekmiş ve iyi bir İngiliz gemicisinin inatçılığıyla, kamarasına oturmuş sonunu bekliyordu. Beni görünce gülümsedi: «Eh, Kemik-Adam, saatim geldi galiba?» Gülümseyerek başımı salladım ben de, işi kolaylaştırmak ve ardında bıraktığı sevdiklerini unutmasına yardımcı olmak istiyordum böylece. Kronometresine baktı ve bana döndü: «Rica etsem, seyir defterine tam saati yazmam için onbeş saniye izin verir misiniz?..» Kabul ettim. O kadar sevindi ki ben de cesaretlenip sordum: «Kaptan, kronometrenizi bana verebilir misiniz, acaba? Gittiğiniz yerde bir işinize yaramayacak nasıl olsa. Hem benim kum saatim bir İngiliz top mermisi tarafından kırıldığına göre, yerini yine bir İngiliz kronometresi ile doldurmam gayet doğal...»

— Haa! dedi Macario. Demek bu küçük garip sarkaca kronometre deniyor?...

— Evet. Yalnız, bir kronometre, olağan bir saat ya da sarkaçtan yüz kez daha hassastır... Ne diyordum?

— Kaptandan şeyini istemiştiniz... kro...

— ...nometresini. Tamam. O da bana dedi ki: «İyi düşündünüz, Kemik-Adam! Neyse ki benim özel malım bu kronometre. Eğer Şirketin olsaydı vermezdim ama, şimdi memnuniyetle armağan ederim size. Daha birkaç gün oldu ayar-

lanalı üstelik, sanırım işinize yarar...» İşte böylece, eski kum saatim gitti yerine bu kronometre geldi. Şunu da ekleyeyim ki, **compadre**, bu İngiliz aleti çok güzel işliyor. Oysa önceden bir sefer tabutu bile ısmarlanmış bir adamı elimden kaçırdım hatta, ünüme de çok zararı oldu o işin. Ama bu aleti aldığımdan beri tek bir randevu kaçırmadım...

Kemik-Adam hindiyi çok beğenmişti, Macario'nun karısının aşçılık yetenekleri üzerine övgüler bile düzdü. O kadar hoşlanmıştı ki, birkaç sefer, dalgınlıkla, olmayan diliyle olmayan dudaklarını yaladı. Konuğunun mutluluğu konusunda bir işaret oldu bu, Macario için.

— Sanırım benden önce iki ziyaretçin daha oldu bugün? diye sordu Kemik-Adam.

— Doğru. Nereden biliyorsun, **compadre**?

— OO, her yerde olan biteni biraz bilmem gerek... Yoksa nasıl şeyin... Büyük Patron'un gizli polis şefi olurdum?.. Adını söyleyemem ama, kim olduğunu anlamışsındır herhalde... Tanıdın mı o iki ziyaretçiyi?

— Tabii tanıdım! Budala mı sandın sen beni?

— Birincisi çok dert açmıştır başımıza.

— Şeytan mı? Şaşmam, dedi Macario. Hangi kılığa girerse girsin tanırım onu. Bu kez bir **Charro**'ya benzemeye çalışmış. Ama birkaç hata yapmış, kanmadım ben de tabii.

— Madem ki tanıdın, niçin hindinden bir parça vermedin? Her kötülüğü yapabilir o serseri.

— Bana yapamaz, **compadre**. Bütün dalaverelarını bilirim onun... Hem niçin vereyim? O ka-

dar çok parası var ki cepleri almıyor. O kadar parayla herhangi bir handa yarım düzine hindi yiyebilir, hatta isterse üstüne, bir-iki süt domuzu da alabilir...

— Ya ikinci ziyaretçin, O... Kim demek istediğimi anladın mı? Onu da tanıdın mı yoksa?

— Tabii, dedi Macario. Hristiyanım ben, nerede olsa tanırım O'nu. Hindimden veremediğim için çok üzgünüm. Çok aç olduğunu gördüm, ama benim gibi yoksul bir günahkâra düşmez Efendimizi doyurmak. Babası bütün evrenin ve gökyüzündeki kuşların sahibidir, hep o yarattı onları. Oğluna kızarmış bir hindi vermek de onun işidir... Hem sonra düşündüm ki, beş bin açı iki balık, birkaç kuru ekmek parçasıyla doyurabilen Efendimiz, eğer gerçekten açsa bir ot parçasıyla kendini de doyurabilir. Bana öyle geldi ki, benim gibi sefil bir oduncunun pis elleriyle tuttuğu bir hindi butunu O'na vermek, Efendimize karşı büyük bir günah işlemek olacaktı.

— Görüş açın çok ilginç, **compadre**, dedi Kemik-Adam. Anladığıma göre kafan yerinde ve sahip olduğunu koruma eğilimi biçimindeki insancıl duygu sende de var.

— Ne demek istediğini anlamıyorum, **compadre**, dedi Macario kayıtsızca.

— Benim anlamadığım tek şey bana karşı tutumun. Şeytandan ve Efendimizden bir but ya da kanat esirgerken, kalktın hindinin yarısını bana verdin...

Macario iki elini kaldırıp bağırdı:

— Aaa! Bak bu aynı şey değil! Önce, insanım ben, açlığın ne olduğunu bilirim. Sonra, sende mucize yapma yeteneği bulunduğundan söz

edildiğini hiç duymadım. Yüce Yargı'nın basit bir memurusun sen, yemek alacak paran yok, cebin bile yok hatta... Bütün sevgisiyle hazırladığı bu hindiden karıma bile bir yudum vermedim, doğru... Ama ne kadar sıska olursa olsun, senin en az on mislin et var onda. Çocuklarım da öyle...

— Haydi, haydi, dedi Macario'nun konuğu, hikâye anlatma bana. Söyle bakalım bu cömertliğinin nedenini...

— Peki, dedi Macario sakin sakin... Bak, **compadre**, seni karşımda görür görmez bu hindinin değil tümünü, tek bir parçasını bile yiyebilecek zamanım kalmadığını anladım. Onun için bölüşmeyi kabul ettim hindiyi...

Kemik-Adam şaşkın şaşkın Macario'ya baktı, gülümser gibi yayıldı ağzı, ardından da boş fıçıya sopayla vurulunca çıkan gürültüyü andıran korkunç kahkahalar atmaya başladı.

— Jupiter aşkına, çok kurnazsın, **compadre**! Sana küçük bir ayrıcalık tanımamı hak ediyorsun. Biliyorsun, arada bir masum şakalar yaparım insanlara. Kimseye zararı olmaz bunların, ama ben vakit geçirmiş olurum ve işimin tatsızlığını unuturum biraz. Anlıyorsun, değil mi? Bana verdiğin yemeğe karşılık büyük bir doktor yapacağım seni. Benimle alay ettiklerini sanan bütün o kasıntı bilginlerle süper-uzmanlar görecekler günlerini. Söz veriyorum, bir milyon kez geri dönecek kızarmış hindin!

Kalktı, kuru ve kumlu toprağa bakarak birkaç adım yürüdü. Sonra

— **Compadre**, dedi, **guaje** şişeni getir bana... Ama önce boşalt.

Söyleneni yaptı Macario. O zaman konuğu yedi kere tükürdü toprağa ve birden, kristal gibi aydınlık bir su fırladı yerden.

— Şişeni ver, dedi Kemik-Adam.

Yerde oluşmuş küçük birikintinin yanına diz çöktü ve Macario'nun şişesini doldurdu. Sonra eliyle toprağa vurdu ve su kayboldu.

Yeniden oturdular ve Kemik-Adam şişeyi Macario'ya uzattı.

— Bu su, dedi, seni yüzyılın en büyük doktoru yapacak. Tek bir damlası, çaresiz denilenler dahil bütün hastalıkları iyileştirmek için yeterlidir. Ama dikkat et, **compadre**, iyi dinle şimdi: son damlayı da kullandığında, bu gücünü de yitireceksin onunla birlikte.

Macario hiçbir şaşkınlık göstermeden şişeyi aldı.

— Bilmiyorum ki, kabul etsem mi, dedi... Bak, **compadre**, kendime göre mutluydum ben. Tabii hep yorgun ve açtım, hep mücadele etmem gerekiyordu yaşamam için, ama benim türümdeki insanlar böyledir. Bu yaşamı bize böylece verildiği için kabul ederiz ve bunun için mutlu sayarız kendimizi. Bu kötü durumdan iyi yanlar çıkarmaya çabalarız sürekli olarak. Örneğin, bu bölüştüğümüz hindi yaşamımın biricik düşüydü...

— Tamam! Düşlediğin gibi tek başına yiyemedin bile bütününü!

— Biliyorum, **compadre**. Ama seçim hakkım yoktu...

— Ne olursa olsun, dünyadaki biricik ve büyük tutkunu yerine getiremedin, kabul et artık... Şimdi, eğer, onbeş-yirmi yıl beklemeden bir

başka hindi alabilmek istiyorsan, birini iyileştirip para alman yetecektir.

— Düşünmemiştim bak bunu, dedi Macario birden dalgınlaşarak. Haklısın, ne yapıp yapıp kendim için bir kızarmış hindi gerek, yoksa mutsuz ölürüm.

— Görüyorsun ya... Şimdi, gitmeden önce birkaç ayrıntı daha var söyleyeceğim.

— Dinliyorum, dedi Macario.

— Her hasta bakmaya gittiğinde, beni orada bulacaksın.

Macario titremekten kendini alamadı. Beklemiyordu bunu.

— Korkma, **compadre**, senden başka kimse görmeyecek beni. Ama iyi dinle: eğer beni hastanın ayakucunda ayakta dururken görürsen, bir bardak taze suyun içine ilacından bir damla koyup içir ona, iki güne kalmaz iyileşir. Ama, eğer beni başucunda ayakta görürsen, bu değerli suyu boşuna harcama, hiçbir şey kurtaramaz hastayı benim elimden. Şunu iyi bil ki, genç olsun yaşlı olsun, kim ölecek, kim yaşamayı sürdürecek ben seçerim onu. Yanılabilecek ya da kolayca yozlaşabilecek bir insanın eline bırakamam bu yetkiyi. İşte bu nedenle her seferinde, ben karar vereceğim sen de bu karara saygı göstereceksin.

— Unutmam, dedi Macario.

— İyi edersin... Eh, ayrılalım artık, **compadre**. Yemek nefisti ve gerçekten hoş zaman geçirdim senin yanında. Bu iyiliğini unutamam. Tekrar teşekkürler, **compadre**, hoşça kal.

— Güle güle, **compadre**, dedi Macario.

Bir an kötü bir düşten çıktığını sandı, ama

yerde, önünde, konuğunun büyük bir zevkle yediği yarım hindinin iyice sıyrılmış kemiklerini görünce böyle birşey olmadığını anladı. Makineleşmiş gibi yere dökülmüş parçaları toplayıp, ziyan olmasın diye ağzına tıktı, bu arada başına gelenlerin anlamını kavramaya çalışıyordu.

Onun için işin en zor anlaşılan yanı, kendisinin bile hoşlandığı parlak bir biçimde ve bu kadar çok konuşmuş olmasıydı. Ormanda düşüncelerinin aydınlandığını düşündü, oysa evde, karısı ve çocuklarının yanında kafası boşalıyor, çeneleri kilitleniyordu. Bir tümce söyleyebilmek için büyük güç harcıyordu o zaman.

Düşünmekten yorulunca, kendine söz verdiği gibi uzun bir öğle uykusu çekmek üzere bir ağacın altına uzandı ve akşama dek uyudu. Tek bir odun parçası götürmedi eve dönerken. Yarınki yemek için tek bir kuruşu olmayan karısı azarlamadı onu bu tembelliğinden dolayı. Zaten yaptığı ya da yapmadığı şeyler için hiç kızmazdı ona kadıncağız.

Gerçekte, garip bir mutluluk duyuyordu bugün o da yaşamaktan. Öğleye doğru, çocukların paramparça giysilerini yıkadığı sırada, güneşten değil ama bilinmeyen bir kaynaktan gelen parlak bir ışın bütün gövdesini sarmıştı ve görünmeyen bir orgdan yükselen tatlı bir ezginin dolduğunu duymuştu yüreğine. O andan sonra kendini daha hafif hissetmiş ve yepyeni bir rahat duygusuyla dolmuştu içi.

Kocası döndüğünde bir şey söylemedi ona, ama akşam yemeğini hazırlarken, bu parlak ışının yansımışlığı duruyordu hâlâ yüzünde. Macario da farketti bunu, ama bir şey söylemedi o da,

çünkü kafası gündüzki serüvenleriyle çok doluydu.

Yatağa girmeden önce çekinerek sordu karısı :

— Hindi nasıldı, kocacığım?

— Niçin soruyorsun? dedi Macario. Bu konudaki deneylerim çok sınırlıdır ama, anladığım kadarıyla nefisti.

Rastladığı kişiler üzerine tek söz söylemedi. Dalgın ve meraklı bir gözle baktı ona karısı. Bir değişiklik vardı kocasında, şimdiye dek hiç olmamıştı bu kadar sözcüğü bir kerede söylediği...

Ertesi gün kötü bir gündü bütün aile için, her zamankinden çok daha kötü. Macario, yeşil chili'li kara havuçtan birkaç yudum aldı ve atole'sini içti çabucak. Hiç yakınmadı, çünkü biliyordu bunun suçunun kendinde olduğunu.

Maçetesi, baltası, halatlarını aldı ve her zamanki gibi bulutlu sabaha çıktı. Karısı bağırdı ardından :

— Su şişen!

Bu sözcükler birden Macario'ya dünkü serüvenlerini anımsattı. Hayır, hiç kuşkusuz bir düş değildi bu... Önceki gece düşünürken, bütün bunların midesini çok doldurmasından ve fazla uyumasından gelen düşler olduğu sonucuna varmıştı.

— Dolu, dedi karısı şişeyi sallayarak. Taze su koyayım içine?

— Hayır, hayır, dedi Macario canlanarak. Deymez. Irmaktan içtim dün suyumu. Bu da iyidir daha. Ver...

Çalışmaya giderken, biraz da toprakla örterek, bir çalının dibine sakladı şişeyi.

Akşam, özellikle kuru, koca bir yük odunla döndü eve. Büyük oğlunun da bunları iyi bir fiyatla satması, bütün aileyi bayram havasına soktu.

Macario, bir ağaca çarpıp şişeyi kırdığını söylemiş ve yeni bir tane vermesini istemişti karısından.

Ertesi gün yine iyi bir yükle döndü, ama bu kez yasa gömülmüş buldu bütün ailesini.

Gözleri kızarmış, yüzü gözü şişmiş karısı onu görünce ağlayarak üzerine atıldı:

— Reginito ölüyor! Zavallı yavrum Regino ölecek!

Macario aptal aptal baktı ona. Gündelik alışılmışın dışına çıkan herşey karşısında böyle olurdu. Kimi ayakta kimi diz çökmüş bir sürü komşu kadının yavrusunun yatağının çevresine toplanmış olduğunu gördü. Macario'lar köyün en yoksullarıydı, ama namuslulukları, saygınlıkları ve belki de genellikle yoksullar zenginlere yeğ tutulduğu için herkes severdi onları. Bu kadınlar talihsiz Macario'ya yardım edebilmek isteğiyle, kızılderililerin sonsuz ilâçlarından her türden kökler, otlar ve kabuklar getirmişlerdi yanlarında. Köyde ne doktor ne de eczacı vardı, belki de bu nedenle cenaze levazımatçısı da yoktu. Herbiri kendi ilacını getirmişti, ilacı olmayanların da verecek öğütleri vardı elbet. Saatlerdir zavallı çocuğa kök ya da ot suları, yakılmış kurbağa külüyle karıştırılmış yılan kemiği ezmeleri yutturarak işkence edip duruyorlardı.

— Çok yemiş, dedi bir kadın.

— Bağırsakları düğümlenmiş, dedi bir diğeri.

— Hiç de değil, diye atıldı bir üçüncüsü, midesinden derdi.

— Ne olursa olsun yapacak bir şey yok, diye bağladı bir dördüncüsü hıçkırarak. Benimkilerden biri aynı böyle öldü.

Bu gevzeliklere aldırmayan Macario en küçük yavrusuna baktı, en sevdiği de buydu çocuklarının içinde. Onun masum gülümsemesini seviyor, o oynamak için dizlerine tırmanmaya çabaladıkça mutlu hissediyordu kendini. Macario sık sık, biricik yaşama nedeninin, evde her zaman masum masum gülümseyen, minicik yumruklarıyla burnuna ve ağzına vuran bir bebeğin bulunması olduğunu söylerdi.

Hiç kuşkusuz ölüm döşeğindeydi çocuk. Kalp vuruşları iyice zayıflamıştı ve dudaklarına tutulan ayna belli belirsiz bir buğuyla kaplanıyordu. Macario uzun süre hareketsiz baktı ona. Kadınlara, kendi karısına ve sanki cezalandırılacaklarmış gibi birbirlerine sarılmış bir köşede oturan diğer çocuklarına ne söyleyeceğini, ne yapacağını bilemiyordu. Çaresizliğinin bilincinde kulübeden çıktı ve ağır ağır geceye gömüldü. Gerçek ülkesine, ormana doğru yönelmişti kendiliğinden. Çok ihtiyacı olan sessizliği ve barışı bulabileceği biricik yerin burası olduğunu biliyordu.

Dün **guaje** şişesini gizlediği yere gelince birden durdu, çalıları araladı, yarı gömülü şişeyi aldı ve koşarak kulübeye döndü.

— Bir bardak taze su ver, diye buyurdu kararlı bir tavırla karısına.

Kadıncağız, sanki kendisine yeni bir umut verilmiş gibi, aceleyle getirdi istenileni.

— Şimdi hepiniz çıkın ve beni oğlumla yalnız bırakın. Bir şeyler yapmaya çalışacağım onun için.

— Gereksiz, Macario, dedi kadınlardan biri. Birkaç dakikası kaldı, görmüyor musun? Diz çök bizimle birlikte dua etsen daha iyi edersin...

— Ne dediğimi duymadınız mı? dedi Macario sertçe. Söylediğimi yapmanızı tavsiye ederim.

Onun bu denli sert ve kararlı olduğunu ilk kez görüyordu karısı. Korku içinde kadınları kulübenin dışına iteledi ve onlarla birlikte çıktı.

Macario kapıyı kapayıp yatağa döndüğünde, kemikli konuğunun yatağın öteki yanında ayakta durduğunu gördü. Beriki ona baktı, tereddüt eder gibiydi, sonra omuzlarını silkti ve verdiği kararı tartarmışçasına ağır ağır çocuğun ayakucuna doğru yöneldi, orada durdu. Bu arada baba, suyu cömertçe doldurmuştu ilaçla. Dostunun ayıplar gibi başını salladığını görünce, tek bir damlanın yeteceğini anımsadı Macario, ama artık çok geçti.

Oğlunun başını kaldırdı, dudaklarını araladı ve dikkatle içirdi suyu. Sevinçten oynuyordu yüreği, ilacı rahatça yutmuştu çocuğu. Son damlayı da içtikten sonra solunumu düzelmeye başladı. Yüzüne yeniden renk geldi, kımıldamaya başladı. Macario birkaç dakika daha bekledi, sonra oğlunun yeniden hayata döndüğünü görünce karısını çağırdı. Kadıncağız çocuğa bir göz attı ve ağlayarak diz çöktü :

— Sağol Tanrım! Sağol Tanrım, oğlunu bağışladın bana!

Diğer kadınlar da doluştular kulübeye ve çocuğun yüzünü görünce, ilk kez görüyormuş gibi Macario'ya bakarak istavroz çıkarmaya başladılar.

Bir saat sonra bütün köy kulübenin önündeydi. İçeride ise çocuk, pembe yanakları ve çenesinin altında minik yumruklarıyla mışıl mışıl uyuyordu. Tehlike geçmişti.

Ertesi sabah Macario her zamanki gibi erken kalktı ve aynı suskunlukla çalışmaya gitti. Yolda, şişeyi eski yerine gömmek için durdu yalnızca.

Tam altı hafta geçti, herhangi bir olay olmaksızın.

Bir akşam eve dönerken, kapıda kendisini bekleyen Ramiro'yu buldu. Adam, uzun süredir hasta olan ve gitgide çöken karısı için bir şeyler yapması için çağırıyordu onu. Köyün belli başlı tüccarlarından ve en zengin kişisiydi Ramiro. İyileştirici yeteneklerini duyduğunu, ona güvenmeye hazır olduğunu söyledi Macario'ya.

— Mağazanızdan bir şişe getirin bana, dedi Macario, küçük bir şişe. Belki bir yardımım dokunur karınıza.

Ramiro istediği boş küçük şişeyi getirdi.

Şimdi, dedi Macario, evinize dönün ve beni bekleyin. İyileştirip iyileştiremeyeceğimi, ancak karınızı gördükten sonra söyleyebilirim. Ama, önce bazı gerekli otları bulmak için ormana gitmek zorundayım.

Gidip şişeyi gömdüğü yerden çıkardı ve Ramiro'dan aldığını yarısına kadar doldurdu. Sonra hastanın evine gitti. Köyün üç kiremit damlı evinden birisiydi bu. Tüccarın karısı ölmek üzereydi o girdiğinde. Üzgün kocaya döndü:

— Beni yalnız bırakın onunla.

Ramiro söyleneni yaptı, ama genç ve güzel karısını aşırı derecede kıskandığından, kapının arkasında durup gözünü anahtar deliğine dayadı. Bir bardak taze su istemeyi unutan Macario kapıyı hızla açınca, Ramiro boylu boyunca yıkıldı döşemenin üzerine.

— Yaptığınız doğru değil, dedi Macario. Bu güvensizliğinize karşılık karınızı tedavi etmeyi reddetmem gerekir.

Bu çıkışmaya kendisi de şaştı. Nasıl oluyor da, kendisi gibi köyün en yoksulu basit bir oduncu, yurttaşları içinde en zengini ve en çok saygı göreni olan bir milyonere yargıçın bile cesaret edemeyeceği bir tonda bağırabiliyordu? Ama tüccarın ebleh ve yalvaran ifadesini görünce kendisinin de önemli bir adam, mucize yapması beklenen bir büyük doktor olduğunu anladı. Ramiro özür diledi ve acınacak bir tavır içinde, karısının dört ay sonra ilk çocuğunu doğuracağını söyledi.

— Ona sağlığını yeniden kazandırmak için ne kadar istersiniz? dedi.

— Fiyatı hiçbir zaman ben vermem, diye cevap verdi Macario. Karınızın sizin için ne anlamı olduğunu siz düşünün ve ona göre kendiniz biçin fiyatı.

— On İspanyol altını yeter mi, sevgili Macario?

— Karınız sizce o kadar mı değerli? Yalnızca on İspanyol altını mı?

— Hayır, tabii ki hayır! Onun kurtulması için bütün servetimi veririm... Parayı her zaman kazanırım, ama ya karım ölürse, onun gibisini nasıl bulurum bir daha? Kurtarın onu, yalvarırım, yüz altın veririm!

Macario Ramiro'yu iyi tanırdı. Her ikisi de köyde doğup büyümüşlerdi. Ramiro bölgenin en zengin tüccarının oğluyken, Macario'nun babası yoksul bir tarım işçisiydi. Ramiro'yu kendisi kadar tanıdığından, karısı bir kez iyileşince, tüccarın mümkün olduğunca az para vermeye uğraşacağını biliyordu ve eğer kendisi biraz alttan almazsa aralarında yıllarca sürecek bir sinir savaşı başlayabilirdi. Bunun üzerine:

— On altını kabul ediyorum, dedi.

— Oh, Macario, teşekkür ederim, çok teşekkür ederim! Bu iyiliğinizi hiç unutmayacağım. Bebeği de kurtarmanızı bekliyorum...

— Merak etmeyin, dedi görünmez konuğunu yatağın ayakucunda gören Macario. Şimdi bana bir bardak taze su getirin.

Su gelince ekledi:

— Anahtar deliğinden de bir daha bakmayın, yoksa hiçbir şey yapamam. Yalnız bırakın beni hastayla.

Bu kez, değerli sudan bardağa bir damladan çok dökmemeye iyice dikkat etti. Hatta yalnızca yarım damla koymayı da denedi, çünkü Ramiro'yla aralarında geçen konuşma, gücünün genişliği konusunda çok şey öğretmişti kendisine. Bunları düşünürken, odunculuğu bırakıp yalnızca doktorlukla uğraşmaya başlarsa kendisini na-

sıl bir geleceğin beklediği sorusu geldi aklına. Tabii bu gelecek, sonsuz sayıda kızarmış hindi biçiminde somutlaşıyordu usunda... Onun ilacı böyle ihtiyatla ölçtüğünü gören Kemik-Adam yine ayıplar gibisine salladı başını.

İki gün sonra Ramiro'nun karısı tamamen iyileşmişti ve kocasına, karnında bebeğin oynadığını söyledi. Sevinçten çıldıran Ramiro, kararlaştırılmış on altını tartışmasız ve bin türlü teşekkürle verdi Macario'ya. Hatta bütün aileyi mağazasına çağırdı ve herbirini taşıyabileceği kadar armağanla uğurladı. Sonra büyük bir ziyafet verdi, Macario'lar onur konuklarıydılar bunun da.

Macario kendileri için gerçek bir ev yaptı, birkaç parça toprak aldı ve tarımla uğraşmaya başladı. Tabii Ramiro'nun düşük bir faize razı olup ödünç verdiği yüz altın sayesindeydi bunlar.

Yalnızca minnettarlığından dolayı yapmamıştı bunu tüccar. Macario'nun parlak bir geleceği olduğunu farfketmişti ve onun köyde kalmasını sağlamakla çok iyi bir yatırım yapmış olacağını düşünüyordu. Bir sürü insan gelecekti bu ünlü kişiyi görmeye. Gelenler çoğaldıkça da ticareti gelişecekti Ramiro'nun, hatta bankacı olmayı bile tasarlıyordu.

Haklıydı, doğruyu görmüştü. Macario'nun yeteneklerini dışarı tanıtmayı da kendi üzerine aldı. Birkaç meslekdaşına ve dostuna yazdığı mektuplar yetti bir sürü hastanın köye doluşmasına. Bir süre sonra Macario daha büyük bir ev yaptı, çevresindeki toprakları da alıp bahçeler

kurdurdu, çocuklarını Paris ve Salamanque'taki ünlü okul ve üniversitelere yolladı.

Kemikli konuğunun söz verdiği gibi, bir milyon kez geri dönmüştü yarım hindi...

Ama Macario'nun dürüstlüğü ve namusundan bir şey eksilmiş değildi. Yardımını isteyen herkesten, sağlıklarına verdikleri değere göre para istiyordu ve ücreti saptayan hep hasta ya da yakınlarıydı. Yirmi bin altın sunan zenginin yanısıra, bir tek gümüş pezo, bir domuz ya da bir horoz verebilen yoksuldan da esirgemiyordu yardımını. Böylece, okyanusu sırf onu görebilmek için aşan İspanya, İtalya, Portekiz ve Fransa'nın bütün yüksek soylularını tedavi etti. Başkalarınca görülmeyen Kemik-Adam'ın hastanın başucunda durduğunu görürse, açıkça hiçbir şey yapamayacağını bildiriyor ve kesinlikle para almıyordu. Hiç kimse tartışmaya kalkmıyordu onun söylediklerini.

Ona başvuranların yaklaşık yarısı kurtulmuştu, diğer yarısı ise görünmez ortağı tarafından istenmişti. Macario'nun da bunun tartışması sözkonusu değildi.

Mucizeler yaratan ilacının her damlasını önce sekize, sonra da onaltıya bölmeye başlamıştı, ama ne yaparsa yapsın, su yine de gözle görülür biçimde azalıyordu. Eğri büğrü guaje şişesinden, sıkıca kapatılmış küçük şişelere aktarmıştı ilacı, hiçbir şey yitirmemek için. Bunları kullanıyordu ardarda.

Son şişenin içinde de yalnızca birkaç damla kaldığını farkeden Macario, artık emekliye çekileceğini duyurmaya karar verdi. Gerçekten de

yaşlanıyor ve önündeki son birkaç yılını rahatça geçirmeye hakkı olduğunu düşünüyordu.

Büyülü sıvının son damlalarını ise yakınları, özellikle de sevgili karısı için saklamayı tasarlıyordu. Son on yıl içinde, iki sefer iyileştirmek zorunda kalmıştı zaten onu. Yitirmeye dayanamayacağı bir varlıktı karısı.

İşte tam o sırada, Yeni-İspanya'nın en yüksek kişisi olan kral naibi **don Juan Marqued de Casafuerte**'nin sekiz yaşındaki oğlu hastalandı.

Çağırılan en büyük doktorlar çocuğu kurtaramayacaklarını itiraf ettiler. Henüz bilimin tanımadığı bir hastalıktı bu.

Kral naibi de herkes gibi Macario'nun ününü duymuştu. Kanı, eğitimi ve yeri dolayısıyla, diplomalı doktorların akıllarına uyup, bir şarlatan olduğu yargısına varmıştı Macario'nun. Ama, oğlunu herşeyin üzerinde tutan karısı adamın başına öyle ekşidi ki, naip sonunda Macario'yu çağırtmaya razı oldu.

Beriki ise yolculuk yapmayı hiç sevmiyor ve köyünden çok ender ayrılıyordu. Ama ölümü göze almadan kimse tartışamazdı kral naibinin buyruğunu. Macario da boyun eğdi sonuç olarak ve hâlâ mucizelere inanmayan naibin önüne çıktı. Adam, herhangi bir kızılderili oduncuyla konuşur gibi konuştu onunla:

— Seni getirten ben değilim, Majeste la **Marqueza** istedi. Hiçbir doktorun iyileştiremediği oğlumuzu kurtarmanı bekliyor senden. Başarırsan servetimin dörtte biri senin olacak ve değeri ne

olursa olsun her istediğini alabileceksin bu saraydan. Ayrıca, bütün resmi doktorların hakları ve ayrıcalıklarına sahip olarak bütün Yeni-İspanya'da doktorluk yapabileceğini gösteren bir diplomayla, özel damgamı taşıyan ve sana ömrün boyunca yargıç ve polis karşısında dokunulmazlık sağlayacak bir mektup vereceğim. Sanırım hizmetini karşılayan bir ücret olacak bu?

Macario sessizce başını salladı. Naip sözlerine devam etti:

— Oğlumu kurtarırsan, Majeste la Marqueza adına vereceğim bunları. Ama şimdi iyi dinle: eğer başaramazsan da oğlumuz ölürse, Şeytanla ortaklık kurmak ve büyücülük yapmak suçlarından Yüce Engizisyon'a verileceksin, yani Alameda'da halkın önünde yakılacaksın canlı olarak!

Macario sararmıştı.

— Sözlerimi iyi anladın mı? diye sordu kral naibi.

— Anladım, efendim diye cevap verdi Macario titreyerek.

— Güzel. Şimdi benimle gel. Hasta çocuğumuzun yanına götüreceğim seni.

Küçük çocuk değerli tahtalardan boyuna göre yapılmış bir yatağın üzerinde yatıyordu. Macario ona yaklaştı. Bir yandan da görünmez dostunu arıyor ve içinde son iki damla bulunan şişeyi ikide bir yokluyordu.

— Majeste, dedi, beni bir saat kadar yalnız bırakabilir misiniz odada?

Marquez tereddüt etti ve bu tereddüt Macario'ya kendisinden yardım isteyen ilk yabancı kişi olan tüccar Ramiro'yu anımsattı. Bütün dok-

torluğu boyunca tereddüt geçirenler yalnızca bu ikisi olmuştu. Büyülü sudan yalnız iki damla kaldığına göre, bunun özel bir anlamı olup olamayacağını düşündü. Sonunda çıktı kral naibi. Macario çocukla yalnız kaldı.

Ve birden ortağını gördü.

Küçük hastanın başucunda duruyordu.

Kemik-Adam'la Macario, birlikte yemek yediklerinden bu yana hiç konuşmamışlardı bir daha. Her hasta odasında buluştuklarında konuşmadan birbirlerini süzmekle yetinmişlerdi. Macario hiç özel bir ayrıcalık istememişti ortağından. Hatta torunlarından ikisini götürdüğünde de düşünmemişti tartışmayı. Ama bu kez çok farklıydı. Şeytanla ortaklık kurmakla suçlanan bir büyücü olarak canlı canlı yakılacaktı. Çok iyi yerlere yükselmiş olan çocukları, babaları Kutsal Engizisyon tarafından bir hıristiyanın görebileceği en kötü ölüm cezasına çarptırıldığı için herşeylerini yitireceklerdi. Onlara bırakmayı düşündüğü bütün serveti ve topraklarına Kilise tarafından el konacaktı. Kendi başına gelecek önemli değildi, sözkonusu olan yakınlarının mutluluğuydu. En çok da sevgili karısını düşünüyordu. Bu uzak büyük kentte kocasının başına geleni duyunca çıldırırdı hiç kuşkusuz ve ne yardıma gelebilir ne de son saatlerinde yanında bulunabilirdi.

Karısını düşününce, çok tereddüt etmeden karar verdi Kemik-Adam'la tartışmaya.

— Eski dostluğumuz adına ver bu çocuğu bana, diye yakarmaya başladı! Zevkle yediğin o yarım hindiye karşılık hiçbir şey istemedim senden. Hiç aklımdan geçirmediğim bir şeyi sen

verdin bana... İlacının son damlalarını bu çocuk için kullanayım, kıracağım ondan sonra şişeyi. Yalvarırım ver bu çocuğu! Kendim için değil, iyi ve sadık karım, biricik sevgili karım için istiyorum bunu senden. Bir hıristiyan aile için, babalarının halkın önünde yakılmasının ne demek olduğunu bilirsin. Eğer bu çocuğu kurtarmama izin verirsen, bana sunacakları şeylerden hiçbirini almayacağım. Beni yoksul ve kendimce mutluyken tanıdın. Yeniden yoksulluğa dönmemin hiçbir önemi yok. Bana ilk rastgeldiğin günkü gibi odunculuğa başlarım yine. Yalvarırım, ver bana bu çocuğu!

Kemik-Adam gözlerinin yerindeki kara deliklerle uzun süre baktı ona. Sorunun çeşitli yönlerini tartıp bir çözüm yolu arar gibiydi. Hiç kuşkusuz, çocuğu alması buyurulmuştu ona. Kemikli yüzü duygularını açığa vurmasına engeldi, ama tutumu zorda kalmış bu dosta yardım etmek istediğini belli ediyordu. Ya da en azından bir çözüm bulamayacağını anlatma çabasındaydı.

Sonunda, Macario'ya acıdığını ve çaresizliğini gösteren bir biçimde ağır ağır salladı başını ve üzüntü verici bir sesle konuştu:

— Üzgünüm, **compadre**, gerçekten üzgünüm, ama bu pis durumdan seni çıkarmak için bir şey gelmez elimden. Bu işi yaptığım için hiç böylesine üzülmediğimi söyleyebilirim. Ama bu çocuğu almak zorundayım.

— Hayır! diye bağırdı Macario. Olamaz! Bırakmam!

Kemik-Adam bir şey eklemedi başını sallamakla yetindi yalnızca.

Macario ani bir kararla yatağı yakaladı ve öyle döndürdü ki, ortağı ayakucunda kalmıştı şimdi. Ama, Kemik-Adam iki saniye yokoldu, sonra yeniden çocuğun başının yanında belirdi. Macario yeniden yatağı çevirdi, ama sonuç yine değişmedi. Çıldırmış gibi birçok kez yaptı Macario aynı hareketi, ama olmuyordu, olmuyordu...

Çok yorgun düştü ve vazgeçmek zorunda kaldı sonunda. Elini cebine götürünce, değerli ilacın son iki damlasını içeren kristal şişecığin umutsuz çırpınmaları sırasında kırılmış olduğunu farketti ve bu buluş, içindeki son güç kalıntısını da sildi süpürdü. Şaşkın şaşkın çevresine bakındı. Küçük hastanın yüzüne dikilen gözleri daha da büyüdü: ölmüştü çocuk.

Baygın gibi yere bıraktı kendini ve gözlerini kapattı. O zaman, fısıldar gibi tatlı tatlı konuşan Kemik-Adam'ın sesini duydu yine:

— **Compadre**, bana cömertçe sunduğun yarım hindi için bir kez daha teşekkür ederim sana. Gerçekten çok nefisti ve yüzyıllık güç kazandırdı bana. Şimdi, senin Alameda'da halk önünde yakılmanı engelleyemem, böyle bir yargı yetkim yok çünkü. Ama yine de, **canlı canlı** yakılmanı önleyebilirim. Eski dostluğumuz adına, bana karşı hep içten davrandığın ve kandırmaya çalışmadığın için yapacağım bunu. Büyük bir armağan verdim sana, hakettiştin çünkü. Çok büyük bir insan gibi yaşadın. Hoşça kal, **compadre.**

Macario gözlerini açtı ve eski konuğunun başının yanında ayakta durduğunu gördü.

Onun hâlâ dönmediğini görüp tasalanmaya başlayan karısı, köyün bütün erkeklerinden yardım istedi. Macario'yu bulabilmek için. Belki de ormanda yaralanmıştı ve yardım bekliyordu.

Saatlerce süren aramadan sonra, ormanın köyden öyle uzak bir bölümünde bulundu ki, oralara tek başına girmeye kimse cesaret edemezdi.

Yere oturmuş, bir ağaca da rahatça dayamıştı sırtını. Ölmüştü, ama yüzünü aydınlatan çok hoş bir gülümseyiş bozulmamış duruyordu hâlâ. Yere, önüne, üzerinde bir yarım hindinin iyice sıyrılmış kemikleri duran muz yaprakları serilmişti.

Karşısında, bir metreden daha yakınında başka yapraklar seriliydi örtü gibi. Hindinin el deymemiş diğer yarısı duruyordu üzerlerinde.

— Ne kadar garip! dedi karısı koca koca gözyaşları yanaklarından aşağı yuvarlanırken. Niçin ikiye bölmüş acaba hindiyi... Yaşamı boyunca, bütün bir hindiyi tek başına yemeyi düşlemiştil Kimi çağırıp bölüşmüş olabilir hindiyi?... Ama, kim olursa olsun, iyi, soylu, yüce bir kişiydi herhalde bu konuk, yoksa bu kadar mutlu ölmezdi Macario...

SON

YAYINLARI

B. TRAVEN

GECE ZİYARETÇİSİ

B.TRAVEN hem sevecen hem de acımasız gerçekçiliğiyle herkesi ve herşeyi anlatır. Maceracı Amerikalılar, kovboylar, hem coşkun hem ezilmiş Meksikalılar, çocuklar, köpekler, papazlar, sömürgeciler ve sömürülenler... **GECE ZİYARETÇİSİ**'nde Tanrı kavramı ve ölüm karşısındaki insan önemli yer tutuyor. Gençliğini bir Alman anarşisti, orta yaşlarını vatansız bir maceracı, son yıllarını da Orta Amerika'nın yoksul insanlarının büyük dostu olarak geçiren B.TRAVEN'in bütün dünyada geniş ilgi gören yapıtlarından olan GECE ZİYARETÇİSİ değişik tadları birarada sunuyor. Okuyunca seveceksiniz.

'87-34 Y 0088 0005